

2011 / 2

LATVIJAS INTERESES EIROPAS SAVIENĪBĀ

2011/2

LATVIJAS INTERESES EIROPAS SAVIENĪBĀ

Redakcijas kolēģija:

Māris Graudiņš (Eiropas Parlamenta Informācijas birojs Latvijā), Daunis Auers (Latvijas Universitāte), Andris Gobiņš (Eiropas Kustība Latvijā), Guna Japiņa (LR Ārlietu ministrija), Mindaugas Jurkynas (Viļņas Universitāte), Imants Lieģis (Saeima, Eiropas lietu komisija), Žaneta Ozoliņa (Latvijas Universitāte), Ben Tonra (Dublinas Universitāte).

Zinātniskā redaktore **Žaneta Ozoliņa** (Latvijas Universitāte)

Projekta vadītājs **Aldis Bulis**

Literārā redaktore **Inga Kanasta-Zabarovska**

Maketētāja **Inese Siliniece**

Māksliniece **Kristīne Plūksna**

Redakcijas kolēģijas adrese:

Latvijas Politologu biedrība

Lomonosova iela 1A, Rīga, LV-1019

Tālrunis: 67140533, e-pasts: edc@lu.lv

Iespiests SIA Dardedze hologrāfija

Ķengaraga iela 10a, Rīga

ISSN 2243-6049

Par rakstos atspoguļotajiem faktiem un viedokļiem atbild autori.

Saturs

Redaktora sleja	5
I. EIROPAS SAVIENĪBAS INSTITŪCIJAS	7
Rihards Bambals. <i>ES Prezidentūra — citu valstu pieredze Latvijas gatavošanās procesu kontekstā</i>	7
Dace Akule. <i>Nezināma teritorija: Eiropas pilsoņu iniciatīva</i>	24
Andris Gobiņš, Diāna Potjomkina. <i>Sabiedrības līdzdalība Lisabonas līgumā: neizmantotās iespējas?</i>	30
Margarita Isajeva. <i>Baltijas valstu koalīcijas Eiropas Savienības Padomē</i>	40
II. EIROPAS SAVIENĪBAS POLITIKAS	49
Antra Trenko. <i>Glābšanas riņķis Eiropai — instrumenti izaugsmes atjaunošanai un krīzes risināšanai</i>	49
Jānis Dirveiks. <i>Solidaritātes klauzulas ieviešana un tās piemērojamība krīzes situācijā Latvijā</i>	61
Iveta Reinholde. <i>Cits skats uz administratīvo slogu</i>	72
III. INTERVIJA	83
Ina Strazdiņa. <i>Ar argumentiem ir jāpanāk rezultāts</i> Intervija ar Eiropas Parlamenta deputātu Robertu Zīli	83
IV. AKTUALITĀTES UN VIEDOKĻI	91

Redaktora sleja

Žurnāla „Latvijas intereses Eiropas Savienībā” pirmā numura iznākšana bija svētki redakcijas kolēģijai un autoriem. Paldies visiem, kas atbalstījuši izdevuma tapšanu un snieguši atbalstu tā turpmākai iznākšanai! Ieteikumu daudzveidība nākamo numuru tematiskajām ievirzēm, autoru piedāvātie raksti un pieprasījums pēc žurnāla eksemplāriem dod cerību, ka kopīgiem spēkiem varēsim izveidot izdevumu, kas godam sagatavos Latvijas ekspertus gaidāmajai ES prezidentūrai 2015. gadā un palīdzēs interesentiem labāk izprast Eiropas integrācijas procesus.

Jūsu rokās nonākušais žurnāla numurs ir veltīts ļoti aktuālai tēmai, par kuru tiek spriests gan Briseles varas gaitēnos, gan dalībvalstu galvaspilsētās, gan cilvēku savstarpējās politiskajās diskusijās — vai pēc Lisabonas līguma stāšanās spēkā Eiropas Savienība ir kļuvusi demokrātiskāka un efektīvāka? Iepriekšējā izdevuma autori rakstīja par Lisabonas līguma ieviestajiem jauninājumiem, kuru nolūks galvenokārt ir veicināt demokrātiskumu un efektivitāti. Par to, vai patiešām ES ir kļuvusi tuvāka iedzīvotājiem un vai tā spēj sasniegt izvirzītos mērķus operatīvi, bez lieku resursu tērēšanas, varēs spriest tikai pēc vairākiem gadiem. Toties jau tagad var vērtēt, vai Lisabonas līguma piedāvātie instrumenti tiek izmantoti, un kurās jomās ir vērojama iesaistīto dalībnieku pasivitāte vai arī vainīgs regulējuma trūkums. Rakstu autori sniedz vispusīgu ieskatu Eiropas pilsoņu iniciatīvas analīzē, ekonomisko problēmu pārvaldības meklējumos, prezidentūras efektivitātes mērišanas kritēriju atlasē, koalīciju modeļu pastāvēšanā balsojumam Padomē un to izmantošanā nacionālo interešu īstenošanai, kā arī administratīvā sloga samazināšanas piedāvājumā un solidaritātes klauzulas darbības mehānisma pielietojuma izstrādē.

Patiesi, Eiropas Savienības pilsoņi vēlētos redzēt konkrētu rīcību, kura liecinātu par pāreju no labas apņēmības pie labas prakses demokrātijas un efektivitātes stiprināšanā ES institūcijās. Ir vismaz viena joma, kur to izdarīt varētu salīdzinoši viegli un ātri. Par to savā rakstā runā Andris Gobiņš un Diāna Potjomkina — atteikšanās no Eiropas Parlamenta plenārsēžu rīkošanas Briselē un Strasbūrā. Ietaupījums no ceļošanas izdevumiem mēnesī būtu

200 miljoni eiro, turklāt celtos darba produktivitāte, kas ļautu deputātiem vēl biežāk tikties ar saviem vēlētājiem.

Ar šo numuru sāksim publicēt rakstus, kuros stāstīsim lasītājiem par ES prezidentūrām — pieredzi, veiksmēm un problēmām, dienas kārtību veidošanas īpatnībām, organizācijas un koordinācijas jautājumiem. Patiesībā — kopīgiem spēkiem mēģināsim gatavoties Latvijas prezidentūrai ES, lai tā būtu vienlīdz demokrātiska un efektīva.

Žaneta Ozoliņa,

LU profesore,

Žurnāla „Latvijas intereses Eiropas Savienībā” zinātniskā redaktore

I

EIROPAS SAVIENĪBAS INSTITŪCIJAS

ES prezidentūra — citu valstu pieredze Latvijas gatavošanās procesu kontekstā

Rihards Bambals,

LU Politikas zinātnes nodaļas maģistrants

Latvijai 2015. gadā pirmo reizi būs jāveic ES Padomes prezidentūras pienākums, tādēļ ir svarīgi apzināt atsevišķu līdzšinējo ES dalībvalstu pieredzi, lai, salīdzinot to ar Latvijas noteiktajiem priekšdarbiem, identificētu galvenos veiksmju un neveiksmju faktorus un sniegtu ieteikumus. Ko Latvija var mācīties no citu dalībvalstu pieredzes ES prezidentūras gatavošanā un vadīšanā, un kā tas ir piemērojams valsts pašreiz izvirzītajām ambīcijām un redzējumam? Lai atbildētu uz šo jautājumu, jāaplūko, ko nozīmē prezidēt ES un kas ir mainījies pēc Lisabonas līguma stāšanās spēkā, kāda bijusi atsevišķu dalībvalstu pieredze, kā arī jāieskicē, kas līdz šim ir zināms par Latvijas progresu un vēl paveicamajiem darbiem.

ES Padomes prezidentūras „ietvars” pēc Lisabonas līguma

Ko nozīmē ES Padomes prezidentūra un tās vadīšana? Oficiālais skaidrojums ir visai lakonisks: „Padomi sešus mēnešus (no janvāra līdz jūnijam un no jūlija līdz decembrim) saskaņā ar iepriekš noteiktu rotācijas grafiku pēc kārtas vada katra dalībvalsts. Padomes prezidentūrai ir būtiska loma, organizējot šīs iestādes darbu, it īpaši, veicinot likumdošanu un politisku lēmumu pieņemšanu. Tā ir atbildīga par visu sanāksmju organizēšanu un vadīšanu, tostarp daudzajās darba grupās, un par kompromisu panākšanu”¹.

---

¹Eiropas Savienības Padome. <http://www.consilium.europa.eu/showPage.aspx?id=242&lang=LV> (ES Padomes oficiālā mājas lapa; aplūkota 10.04.2011.).

Rüdigers Vurcels (*Rüdiger K.W.Wurzel*) to papildina, definējot 5 galvenās ES prezidentūras funkcijas: pārvaldības un administrācijas, dalībvalstu kontaktēšanās nodrošināšanas, mediatora, iniciatora un reprezentācijas².

Kārtība, kādā noritēs Latvijas prezidentūra ES Padomē, tika pieņemta pēc Rumānijas un Bulgārijas pievienošanās ES, respektīvi, ar 2007. gada 1. janvāri, kad, kaut arī vēl nebija ratificēts Lisabonas līgums, praksē sāka darboties prezidentūru trio princips. Ir jau bijuši šādi trio: Vācija–Portugāle–Slovēnija, Francija–Čehija–Zviedrija, Spānija–Beļģija–Ungārija. Latvija 18 mēnešus darbosies vienā trio ar Itāliju un Luksemburgu, sākot no Itālijas prezidentūras 2014. gadā (jūlijs–decembris) un beidzot ar Luksemburgas prezidentūru 2015. gadā (jūlijs–decembris).³ Latvijas Ārlietu ministrijas apkopotajā redzējumā par ES institucionālajām izmaiņām pēc Lisabonas līguma stāšanās spēkā tiek parādītas četras zīmīgas atšķirības attiecībā uz ES Padomi (apstākļi, kādos būs jāstrādā Latvijai): 1) līdzšinējās 6 mēnešu prezidentūras vietā darbojas trio princips — 3 valstis kopā prezidē 18 mēnešus ar vienotu programmu; 2) pirms Lisabonas līguma padomes vadīja prezidējošais valsts nozares ministrs, bet tas vairs neattiecas uz Vispārējo lietu un ārējo attiecību padomi; 3) pirms līguma VLĀAP 6 mēnešus vadīja dalībvalsts nozares ministrs, bet pēc tā stāšanās spēkā padome ir sadalīta divās daļās, no kurām Vispārējo lietu padomi vadīs valsts valdības ministrs, bet Ārlietu padomi — ES Augstais pārstāvis; 4) pēc Lisabonas līguma līdzās ES Augstajam pārstāvim, kas gan veido EĀDP, gan sākumā izveido un pēc tam vada EĀDD un sadarbojas ar dalībvalstu diplomātiskajiem dienestiem, ārlietu jautājumos un ES reprezentēšanai pasaulē darbojas Padomes Ģenerālsēkretariāts un EK ierēdņi⁴.

Šie un iepriekš aplūkoti jautājumi ES politiku pētniekiem un veidotājiem pasaka priekšā vismaz trīs nebūt ne jaunas, bet nozīmīgas lietas. Pirmkārt, ES Padomes prezidentūrām (tai skaitā Latvijai), kas strādā pēc

---

² Wurzel R.K.W. *The EU Presidency: „Honest broker” or driving seat? An Anglo-German comparison in the environmental policy field.* Department of Politics and International Studies, University of Hull, 2004. p. 6

³ Padomes lēmums (2007. gada 1. janvāris), ar ko nosaka secību, kādā dalībvalstis īsteno Padomes prezidentūras funkcijas (2007/5/EK, Euratom). *Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis*, 04.01.2007. 11-12. lpp.

⁴ ES institucionālā struktūra un izmaiņas ES institūcijās saskaņā ar Lisabonas līguma noteikumiem. <http://www.mfa.gov.lv/lv/eu/ligums/Institucionalas-izmainas/> (Latvijas Republikas Ārlietu ministrijas mājas lapa; aplūkota 07.05.2011.).

Lisabonas līguma stāšanās spēkā, ir mazāka ietekme konkrētu dienas kārtības jautājumu veidošanā un mainīšanā, kā arī ir salīdzinoši grūti izcelties kā valstij, jo Augstais pārstāvis ar EĀDD uzņemsies kompetences un vadību pār ES ārlietām, kamēr Eiropadomes priekšsēdētājs aizēnos, piemēram, dalībvalsts premjera darbību. Otrkārt, darbs jau tā lielā dalībvalstu skaita (27) apstākļos un nepieciešamība pārorientēties nevis uz savu, bet kopēju trio prezidentūru, kurai būtu vēlams loģiski turpināt un sekot iepriekšējā trio uzstādījumiem, liek domāt plašāk, sekot līdzī vairāk dalībvalstīm un vēl aktīvāk meklēt sabiedrotos. Tātad jāpalielina vai arī jāoptimizē esošie resursi, ņemot vērā arī to, ka koordinācija un savstarpēju kompromisu rašana sarunu ceļā kļūst grūtāka, atbildīgāka, tā pieprasa rafinētāku plānošanu, taktiku un stratēģiju izvēli šajos jautājumos. Treškārt, veidojot savu prezidentūru, ir grūtāk salīdzināt, mācīties un pārņemt pieredzi no iepriekšējām ES Padomes prezidentūrām, jo tās darbojās citos apstākļos, pie cita ES līguma nosacījumiem un citām iespējām.

Uzkrātā ES prezidentūru pieredze

Vai pastāv konkrēta „veiksmes formula” ES prezidentūras vadīšanai? Atkarīgs no tā, kā tiek definēta „veiksmīga” prezidentūra. To var definēt kā dalībvalsts un tās amatpersonu spēju konkrētā laika griezumā pirms un pēc prezidentūras, kā arī, protams, tās laikā, būt gan izteikti pamanāmiem, gan neuzkrītošiem, vienojoties par kopienas politikām. Izcelties uz citu kopienas dalībvalstu fona valsts var savas kultūras, tradīciju, vēstures vai, piemēram, arhitektūras galvaspilsētas (kurā tiek rīkotas apspriedes, konferences un citi pasākumi) kontekstā, savukārt valsts amatpersonas — līderības, tirgošanās un starpniecības spēju kontekstā, meklējot kopīgus kompromisus visos ES sarunu formātos un līmeņos. Turklāt ES Padomes prezidentūras ietvaros, kad tiek sagaidīta neitrāla, kopienas interesēs bāzēta pozicionēšanās un vadība, nepieciešams tomēr kopējā ES mozaikā nemanāmi ielikt pēc iespējas lielākus nacionālo interešu fragmentus (kāpēc lai nebūtu Rīgas līgums, iniciatīva vai programma?). Loģiski, ka neeksistē viens perfekts veids, kā realizēt prezidentūru, jo pretējā gadījumā apstākļos, kad visas prezidentūras ir gan pamanāmas, gan sasniedz visus savus mērķus, nebūtu sliktās pieredzes un neapmierinātu interešu, fona, uz kā izcelties, respektīvi, pazustu atskaites punkti, kas šobrīd kalpo par pamatu relativitātes sajūtai.

Lai iegūtu šo relativitātes sajūtu, šajā rakstā tiks analizētas divu jauno ES dalībvalstu — Slovēnijas (2008. g. pirmā puse) un Čehijas (2009. g. pirmā

puse) — prezidentūras, kā arī divu veco ES dalībvalstu — Francijas (2008. g. otrā puse) un Beļģijas (2010. g. otrā puse) — prezidentūras. Analizētie faktori dalāmi kvantitatīvajos un kvalitatīvajos rādītājos, no kuriem pie pirmajiem pieder prezidentūras budžets, laika periods, cik ilgi pirms prezidēšanas tika sākts gatavošanās process, valstu cilvēkresursi un iespējas tos novirzīt prezidentūras vajadzībām, prezidentūras ietvaros rīkoto pasākumu skaits, kā arī institūcija, kas sagatavoja prezidentūru. Savukārt kvalitatīvie rādītāji ir definētie mērķi, uzsākot prezidentūru, un sasniegumi, pabeidzot prezidentūru. Matemātiskā izteiksmē prezidentūra varētu būt veiksmīga, ja sasniegtie mērķi + finansiālie/politiskie ieguvumi + atpazīstamība + starptautiskās sabiedrības novērtējums $\geq$ finanšu un cilvēkresursu izmaksas + izvirzītie uzdevumi. Centīšos rast atbildes uz trijiem arī šobrīd Latvijai būtiskiem jautājumiem: 1) cik izmaksā ES Padomes prezidēšana?; 2) ko un kādā veidā par šādiem līdzekļiem var noorganizēt?; 3) kāds tam ir rezultāts?

Slovēnijas prezidentūra

Slovēnija, kas ES iestājās vienlaikus ar Latviju 2004. gadā, savu prezidentūru vadīja 2008. gada pirmajā pusē. Kopējais prezidentūras budžets bija 62 374 158 eiro. Protams, ka līdzekļi tika tērēti gan sagatavošanās pasākumiem, gan citām budžeta pozīcijām, bet zīmīgs ir pasākumu skaits, ko bija iespējams par šo summu noorganizēt. Kopumā vairāk nekā 8000 pasākumu prezidentūras ietvaros, no kuriem 283 notika Slovēnijā (166 oficiālajās prezidentūras tikšanās reizēs Slovēnijā piedalījās 27 597 deleģētie pārstāvji), 3285 — Briselē, bet 4242 — citviet pasaulē. Nozīmīgāko pasākumu bilance Slovēnijas skatījumā bija Slovēnijas valdības un Eiropas Parlamenta Prezidentu konferences tikšanās 2007. gada decembrī; Slovēnijas valdības un EK pārstāvju tikšanās 2008. gada janvārī; 2 Eiropadomes Briselē; Eiropas Starpkultūru dialoga gada atklāšana, 33 oficiālās Ministru padomes, 16 neformālās ministru līmeņa tikšanās un konferences, 66 tikšanās starp ES un trešajām valstīm, no kurām nozīmīgākie ir 4 samiti — ES-ASV, ES-Krievijas, ES-Japānas un ES-Latīņamerikas un Karību valstu samits⁵. Attiecībā uz prezidentūras koordinēšanu un plānošanu, gatavošanās sākās

---

⁵ Slovenian EU Council Presidency 2008 in Figures. 30.06.2008. http://www.eu2008.si/en/News_and_Documents/Press_Releases/June/0630UKOMstevilkePEU.html (Slovēnijas prezidentūras ES oficiālā mājas lapa; aplūkota 03.05.2011.).

uzreiz pēc tam, kad 2004. gada decembrī ES Padome paziņoja par Slovēnijas prezidentūru un tās termiņu, kam sekoja valdības sagatavots dokuments „Par Slovēnijas gatavošanos ES prezidentūrai”, bet aktīva gatavošanās, jau sākot ar 2005. gada janvāri (tātad kopējais gatavošanās laiks bija 3 gadi). Sagatavošanās koordināciju vadīja viena premjerministra pakļautībā esoša darba grupa ES prezidentūrai. Papildus tika izveidota speciāla operatīvā darba grupa gatavošanās aktivitātēm un prezidentūras vadībai, kas darbojās valdības Eiropas lietu biroja pakļautībā ar dalījumu 5 apakšvienībās, kuras vadīja nozaru ministrijas un Valsts protokols. Tās atbildēja par vairākiem sagatavošanās darbiem: prezidentūras programmu, cilvēkresursiem, sabiedriskajām attiecībām un atpazīstamības veicināšanas pasākumiem, prezidentūras budžetu un loģistiku. Viss gatavošanās process dalījās 2 posmos: 1) sākot ar 2005. gadu, tika izvēlētas prezidentūras prioritātes, veikta personāla atlase un apmācība, sagatavots finanšu plāns, kā arī apgūta citu dalībvalstu pieredze; 2) sākot ar 2007. gadu, papildus nāca klāt loģistikas jautājumi, kā arī darbs pie tā brīža ES problēmu identificēšanas.⁶ Piesaisīto cilvēkresursu bilance organizēšanai un vadīšanai bija 2720 Slovēnijas ierēdņi, 133 neatkarīgie eksperti un 245 studenti⁷.

Uzsākot prezidentūru, Slovēnija bija izvirzījusi piecas prioritātes: 1) sadarbībā ar Francijas prezidentūru panākt Lisabonas līguma ratifikāciju 2008. gadā; 2) veiksmīgi sākt Lisabonas Stratēģijas 2. ciklu (2008.–2010. g.), pievienojot papildus 2006. gadā sāktajām politikām vēl trīs (kopienas piektā brīvība — zināšanas un inovācijas; mazo un vidējo uzņēmējdarbību stiprināšana; sociālā dimensija); 3) panākt dalībvalstu vienošanos par enerģētikas un klimata pārmaiņu jautājumu paketi līdz 2008. gada beigām un noslēgt to ar jaunu starptautisku klimata līgumu Kopenhāgenā 2009. gadā; 4) paplašināšanās un Eiropas Kaimiņu politikas jomā turpināt dialogu par Rietumbalkānu valstu uzņemšanu un pabeigt Stabilizācijas un asociācijas līgumu tīklu; 5) veicināt starpkultūru dialogu ar fokusu uz Rietumbalkānu

---

⁶ Slovenian EU Presidency. Final Preparations are Underway. *Slovenia Times*, 25.04.2007. <http://www.sloveniatimes.com/en/inside.cp2?uid=A8D3DD42-7739-E1A9-762A-EA8CCAFECF86&linkid=news&cid=1D973917-D3A1-885B-3840-FE67B85C7255> („Slovenia Times” mājas lapa; aplūkota 05.05.2011.).

⁷ Slovenian EU Council Presidency 2008 in Figures. 30.06.2008. http://www.eu2008.si/en/ews_and_Documents/Press_Releases/June/0630UKOMstevilkePEU.html (Slovēnijas prezidentūras ES oficiālā mājas lapa; aplūkota 03.05.2011.).

un Dienvidjūras reģiona valstīm⁸. Mums jau ir zināms, ka 2008. gadā Lisabonas līgums netika ratificēts, Kopenhāgenas samits par klimata pārmaiņām 2009. gadā izgāzās un, kaut arī ir progress attiecībā uz atvērtajām/slēgtajām sarunu sadaļām, tomēr joprojām neviena Balkānu valsts pēc Rumānijas un Bulgārijas pievienošanās ES pulkā klāt nav nākusi. Savukārt Lisabonas stratēģija darbojās pati par sevi, neatkarīgi no Slovēnijas prezidentūras, bet izmērit un novērtēt starpkultūru dialoga izmaiņas ir pārāk grūti. Arī Slovēnijas premjerministra Janeza Janšas (*Janez Janša*) uzrunā Eiroparlamentā, noslēdzot prezidentūru, kad parasti cenšas uzskaitīt būtiskākos sasniegumus, sasniegumu uzskaitījums bija samērā blāvs. Tajā tika minēta eiro zonas paplašināšanās, 2009. gadā paredzētā Slovākijas pievienošanās tai, pēdējo Šengenas robežu atcelšana, pasākumi Eiropas Starpkultūru dialoga gada ietvaros, noslēgtie Stabilizācijas un asociācijas līgumi ar Balkānu valstīm, universitātes izveidošana, kopienas piektās brīvības pieteikšana, bet patiesībā tie ir procesi, kas bija iesākti un būtu tikuši pabeigti neatkarīgi no tā, kurš prezidē ES Padomi⁹.

Čehijas prezidentūra

Čehijas, otras jaunās dalībvalsts, prezidentūra norisinājās 2009. gada pirmajā pusē. Kopējā naudas summa, kas tika piešķirta gan gatavošanās procesam, gan pašai prezidentūrai, bija 1,9 miljardi čehu kronu¹⁰ (55 290 000 latu jeb aptuveni 78 671 000 eiro¹¹). Kā pati Čehija norādījusi, izmaksas eiro valūtā bijušas kopumā ap 73 miljoniem eiro, kas ir tajās robežās no 65 līdz

---

⁸ Programme and Priorities of the Slovenian Presidency. http://www.eu2008.si/en/The_Council_Presidency/Priorities_Programmes/index.html (Slovēnijas prezidentūras ES oficiālā mājas lapa; aplūkota 03.05.2011.); Slovenian Presidency Programme, *Sinergy for Europe*. January-June 2008. Slovenian Presidency of the EU 2008. pp. 2-4.

⁹ Address by the Prime Minister of the Republic of Slovenia and President of the European Council Janez Janša at the Extraordinary Plenary Session of the European Parliament. 24.06.2008. http://www.eu2008.si/en/News_and_Documents/Speeches_Interviews/Juni/0624KPV_Jansa_EP.html (Slovēnijas prezidentūras ES oficiālā mājas lapa; aplūkota 03.05.2011.).

¹⁰ Czech Presidency of the Council of the EU. *Czech Presidency in numbers*. Press Release, Prague, 29 June, 2009. <http://www.eu2009.cz/en/czech-presidency/programme-and-priorities/achievements/achievements-of-the-presidency--24392/> (Čehijas prezidentūras ES oficiālā mājas lapa; aplūkota 06.05.2011.).

¹¹ Pēc Latvijas Bankas (08.05.2011.) noteiktā valūtas kursa: 1 CZH = 0,0291 LVL un 1 EUR = 0,7028 LVL. <http://www.bank.lv/monetara-politika/valutas-kursa-politika/valutas-kursi> (Latvijas Bankas mājas lapa; aplūkota 08.05.2011.).

85 miljoniem eiro, ko prezidentūrām tērējušas Slovēnija, Austrija un Somija (kuru prezidentūras un budžeta tāmes ņemtas par paraugu)¹². Par šiem līdzekļiem bija iespējams noorganizēt kopumā vairāk nekā 3000 tikšanās dažādos līmeņos gan Čehijā, gan Briselē, gan citviet pasaulē. Čehijas Pastāvīgās pārstāvniecības ES diplomāti (kopumā 146) vadīja un piedalījās 150 EP darba grupās, tika sarīkoti 70 ES līmeņa pasākumi ārpus Prāgas, 500 kultūras pasākumi ar prezidentūras tematiku (Čehijā un citviet pasaulē). Prezidentūrā iesaistīto cilvēkresursu kopējais apjoms bija 1500 Čehijas publiskā sektora ierēdņi, tai skaitā 338, kas rekrutēti prezidentūras vajadzībām¹³. Tika organizētas 2 Eiropadomes, kopumā 50 gan formālās, gan informatīvās Ministru padomes, 44 ministru līmeņa tikšanās, kā arī sarīkoti kopskaitā 10 samiti ar trešajām valstīm, tai skaitā ES–ASV samits, 7 samiti viena mēneša (maijs) laikā ar Japānu, Kanādu, Ķīnu, Krieviju, Dienvidkoreju un Austrumu partnerības un Dienvidu koridora samiti, kā arī Jordānijas un Pakistānas samiti jūnijā (6 no tiem Prāgā un tikai 2 Briselē)¹⁴. Sākotnējie sagatavošanās darbi tika uzsākti jau 2005. gadā, bet aktīvāka gatavošanās sākās 2007. gada sākumā (paredzētais gatavošanās laiks bija 4 gadi, bet aktīvā fāze — 2 gadi), kad tika izveidots premjerministra vietnieka ES jautājumos amats (A. Vondra), kas izveidoja komandu ar ekspertīzi ES jautājumos. Tā nodarbojās gan ar politisko pusi — prezidentūras prioritāšu definēšanu, gan ar administratīvajām lietām, veidojot organizatorisko, administratīvo un komunikāciju rāmi, kā arī atbildot par finanšu jautājumiem (1,5 gadus pirms prezidēšanas ir piešķirts attiecīgais finansējums)¹⁵.

Kvalitatīvo rādītāju ziņā 3 prezidentūras prioritātes, ko 2009. gada 6. janvārī Prāgā prezentēja premjerministrs M. Topolaneks un premjerministra

---

¹² Presidency Budget. <http://www.eu2009.cz/en/czech-presidency/presidency-budget/presidency-budget-497/> (Čehijas prezidentūras ES oficiālā mājas lapa; aplūkota 06.05.2011.).

¹³ Czech Presidency of the Council of the EU. *Czech Presidency in numbers*. Press Release, Prague, 29 June, 2009. <http://www.eu2009.cz/en/czech-presidency/programme-and-priorities/achievements/achievements-of-the-presidency-24392/> (Čehijas prezidentūras ES oficiālā mājas lapa; aplūkota 06.05.2011.).

¹⁴ Czech Presidency of the Council of the EU. *The most important events held during the Czech Presidency*, 1 January – 30 June 2009. p. 2-3. <http://www.eu2009.cz/en/czech-presidency/programme-and-priorities/achievements/achievements-of-the-presidency--24392/> (Čehijas prezidentūras ES oficiālā mājas lapa; aplūkota 06.05.2011.).

¹⁵ *Evaluation of the activities of the Deputy Prime Minister for the European Affairs in coordinating preparations to the date for the Czech Republic's Presidency of the EU Council*. Office of the government of the Czech Republic, Section for the Czech Republic's Presidency of the Council of the European Union, Communication Department, Prague, 24 July 2007. p. 1-2.

vietnieks ES jautājumos A. Vondra, bija 3 „E” — ekonomika, enerģētika un Eiropa pasaulē. Programma tika veidota divus gadus, bet prezidentūras moto bija „Eiropa bez robežām”¹⁶. Darbs pie prioritātēm tika sākts 2006. gada vasarā (2,5 gadus iepriekš)¹⁷, uzsākot diskusijas vietējā un ES līmenī un jau 2007. gada februārī un oktobrī (nepilnus 2 gadus pirms prezidentūras) prezentējot pirmos vispārīgo prioritāšu dokumentus, bet, apkopojot ES Padomes, Eiropas Padomes un ES stratēģiskos dokumentus, detalizēts prioritāšu uzskaitījums tika prezentēts 2008. gada jūnijā (pusgadu iepriekš). Žurnālistes V. Popas teiktais 2009. gada nogalē: „Nākot pēc haotiskās Čehijas prezidentūras ES vadības, kuru atceras ar Čehijas valdības krišanu un citām kļūmēm, zviedri Briselē ienesa citu toni,”¹⁸ atspoguļo novērtējumu, kādu šai prezidentūrai sniedza gan pētnieki, gan ierēdņi Briseles gaitenēs.

Francijas prezidentūra

Iespējams, aktīvākā dalībvalsts jeb viena no ES „milžiem” — Francija — savu pēdējo ES prezidentūru vadīja 2008. gada otrajā pusē, laikā, kad norisinājās 21. gs. pirmās desmitgades zīmīgākie notikumi — Krievijas–Gruzijas konflikts, pasaules finanšu krīzes sākums, jūnijā Īrijas nobloķētais Lisabonas līgums, kā arī citi. Francijas prezidēšanas mērogus un ambīcijas parāda skaitļos izteikta bilance, jo 8 mēnešus pirms prezidentūras sākuma budžeta tāme tika sastādīta 190 miljonu eiro apmērā — 90 miljoni eiro tradicionālajām izmaksām, organizējot 2 Eiropadomes, 9 samitus ar trešajām valstīm un 35 Ministru padomes, 80 miljoni eiro Francijas un nozaru ministriju aktivitātēm, bet 20 miljoni eiro prezidentūras ģenerālsēkretariāta un komunikāciju izdevumiem¹⁹. Prezidentūru noslēdzot, aptuvenās izmaksas

---

¹⁶ Work Programme and Priorities of the Czech EU Presidency. <http://www.eu2009.cz/en/czech-presidency/programme-and-priorities/programme-and-priorities-479/> (Čehijas prezidentūras ES oficiālā mājas lapa; aplūkota 06.05.2011.).

¹⁷ Press Release: Preparation of the Czech EU Presidency priorities and programme are drawing to an end. Prague, 12 November 2008. <http://www.vlada.cz/en/evropske-zalezitosti/aktualne/press-release/preparations-of-the-czech-eu-presidency-priorities-and-programme-are-drawing-to-an-end-45478/> (Čehijas Republikas valdības mājas lapa; aplūkota: 07.05.2011.).

¹⁸ Pop V. Swedish EU presidency marked by „Nordic efficiency”. *EU-Observer*, Brussels. 23.12.2009. <http://euobserver.com/9/29185> („EU-Observer” mājas lapa; aplūkota 08.05.2011.).

¹⁹ Le budget de la présidence française de l'UE. 9 Novembre 2007. <http://www.gouvernement.fr/gouvernement/le-budget-de-la-presidence-francaise-de-l-ue> (Francijas valdības oficiālā mājas lapa; aplūkota 07.05.2011.).

bija 171 miljoni eiro jeb aptuveni 1 miljons eiro dienā, kas, salīdzinot ar iepriekšējām Francijas prezidentūru izmaksām (14 milj. eiro 1995. g., 57 milj. eiro — 2000. g.), bija apjomīga summa, ko būtiski ietekmēja „hiperaktīvā” N. Sarkozi ambīcijas, kā arī neparedzētie notikumi un konflikts Gruzijā, kuru dēļ tikšanās bieži tika organizētas pēdējā brīdī²⁰.

Atšķirībā no citām dalībvalstīm, galvenās prioritātes tika nosauktas jau gadu iepriekš: 1) nodarbinātība un attīstība; 2) Eiropas loma pasaulē ar ārpolitiskām ambīcijām attiecībās ar Krieviju, Balkāniem un Āfriku, kā arī efektivitātes palielināšana ES–Vidusjūras valstu sadarbībai Barselonas procesa ietvaros; 3) nākotnes Eiropas — inovāciju, zinātnes, jauniešu profesionālās apmaiņas veicināšana; 4) pilsoņu aizsardzība migrācijas un noziedzības apkarošanas kontekstā²¹. Gala rezultātā N. Sarkozi ambīcijas, uzsākot prezidentūru, bija precizākas: parakstīt Eiropas Migrācijas un patvēruma paktu, reformēt kopējo lauksaimniecības politiku, panākt progresu klimata-enerģētikas paketē (paredzot 20% siltumnīcas gāzu samazinājumu, par 20% lielāku atjaunojamās enerģijas izmantošanu, kā arī enerģijas efektivitātes palielināšanu par 20% līdz 2020. gadam), tāpat arī atdzīvināt EDAP, izveidojot atsevišķas papildu komandvienības, un pārskatīt Eiropas Drošības stratēģiju, bet pēdējais papildinājums bija Vidusjūras Savienības jautājums²². Ar EDAP kā vienīgo izņēmumu visi pārējie mērķi tika sasniegti: 15. oktobra Eiropadomē vienbalsīgi pieņemts Eiropas Migrācijas un Patvēruma pakts, izveidota Vidusjūras Savienība, kas ļāva Sarkozi parādīties kā reģiona jautājumu liderim un panākt, lai Turcija ar ES darbojas caur šo forumu, nevis virzās ES virzienā, bet lielākā politiskā veiksmē bija klimata-enerģētikas pakete, par kuru vienošanās tika panākta 12. decembrī, jo pamati tai bija ielikti Vācijas prezidentūras laikā, un vajadzēja tikai

---

²⁰ Topping A. French EU presidency cost €1m a day. *Guardian*, 26 October 2009. <http://www.guardian.co.uk/world/2009/oct/26/france-eu-presidency-spending> („Guardian” mājas lapa; aplūkota 08.05.2011.).

²¹ France outlines EU Presidency priorities. *EurActiv*, 30 August 2007. <http://www.euractiv.com/en/future-eu/france-outlines-eu-presidency-priorities/article-166313> („EurActiv” mājas lapa; aplūkota 08.05.2011.).

²² Liberti F. Bilan de la présidence française de l'Union Européenne. 19 décembre 2008. <http://www.affaires-strategiques.info/spip.php?article465> (Starptautisko un stratēģisko attiecību institūta mājas lapa; aplūkota 08.05.2011.).

precizēt, kā sasniegt šos mērķus, un pārliecināt par to dalībvalstis²³. Tādējādi Francijas prezidentūra ir jāuzlūko kā pozitīva un veiksmīga, ja ar to tiek saprasta uzstādīto mērķu sasniegšana un nacionālajām interesēm atbilstošu lēmumu pieņemšana no vienas puses, vai arī kā Sarkozy jaunas Eiropas konstrukcijas veidošanas mēģinājums, kad ar hiperaktīvu, uzbāzīgu un pat dažbrīd kaitinošu (vismaz Vācijas un A. Merkeles skatījumā) „visur gājēja un visur darītāja” ambiciozu, bet diplomātisku taktiku Francija paspēja parādīt pilnīgi visur — Krievijas-Gruzijas konflikta risināšanā, Somālijas pirātu apkarotāju priekšgalā, ekonomiskās krīzes pārvarēšanas plānu prezentēšanā, kā arī nekaunīgu savu interešu prevalēšanā ES iekšienē, panākot neskaitāmu sev izdevīgu lēmumu pieņemšanu.

Beļģijas prezidentūra

Beļģijas, kura bija otrā valsts pēc Spānijas, kas savu ES Padomes prezidentūru vadīja laikā pēc Lisabonas līguma stāšanās spēkā 2010. gada otrajā pusē, kvantitatīvie rādītāji attiecībā uz budžetu bija 75 miljoni eiro, kas lielākoties sedza personāla, pasākumu un ceļa izdevumus²⁴. Beļģijas Ārlietu ministrijas apkopotajos skaitļos un datos kopējais prezidentūras ietvaros organizēto pasākumu skaits netiek norādīts precīzi, vien apzīmēts ar „vairāki tūkstoši pasākumu”, starp tiem ASEM8 (Āzijas-Eiropas) samits, kurā piedalījās 50 valstu vadītāji (tāpat arī ap 3000 valstu pārstāvju), Eiropas Attīstības dienas (pulcēja 30 valstu vadītājus, ES un partneru valstu ministrus, kā arī ap 5000 NVO pārstāvju), 16 informatīvās Padomes tikšanās, 41 Ministru padome, 1943 EP darba grupu tikšanās, aptuveni 800 semināri un kultūras pasākumi Beļģijā, kā arī vairāk nekā 80 Beļģijas vēstniecību rīkoti semināri un kultūras pasākumi ES un ārpus tās (mērķis bija Beļģijas atpazīstamības un prestiža celšana)²⁵. Ar prezidentūras jautājumu koordinēšanu Beļģijā nodarbojās Ārlietu ministrija.

---

²³ Liberti F. Bilan de la présidence française de l'Union Européenne. 19 décembre 2008. <http://www.affaires-strategiques.info/spip.php?article465> (Starptautisko un stratēģisko attiecību institūta mājas lapa mājas lapa; aplūkota 08.05.2011.).

²⁴ The presidency in figures. http://diplomatie.belgium.be/en/policy/european_union/belgian_eu_presidency/ (Beļģijas Ārlietu ministrijas mājas lapa; aplūkota 08.05.2011.).

²⁵ The presidency in figures. http://diplomatie.belgium.be/en/policy/european_union/belgian_eu_presidency/ (Beļģijas Ārlietu ministrijas mājas lapa; aplūkota 08.05.2011.).

Attiecībā uz prezidentūras prioritātēm, Beļģija centās atbildēt uz izaicinājumiem, ko radījusi globālā finanšu krīze, kas ietekmējusi gan konkurētspēju, gan demogrāfiju, gan klimata pārmaiņu jautājumus un galvenokārt arī dalībvalstu ekonomiku. Tādēļ Beļģija savu programmu būvēja uz sociāli ekonomiskām, vides jautājumu, kā arī Eiropas kā brīvas, drošas un taisnīgas telpas prioritātēm, konkrētiem pēckrīzes perioda jautājumiem — investīciju kapitālu un nodarbinātību, dzimuma un rasu vienlīdzību, inovāciju un intelektuālā īpašuma aizsardzību, izpētes un izglītības lomas palielināšanu, zaļāku ekonomiku radīšanu, kam par pamatu kalpo mazo un vidējo uzņēmumu atbalstīšana, Kopenhāgenas vides pārmaiņu konferences jautājumu aktualizēšanu un turpināšanu Kankūnas samītā 2010. gada novembrī, „Stokholmas programmas” ieviešanu, cīņu ar terorismu, organizēto noziedzību un cilvēku tirdzniecību un nelegālo migrāciju kā galvenajām ES iekšpolitiskajām prioritātēm, bet Balkānu paplašināšanos un palīdzību pie EĀDD izveides kā galvenajiem ārpolitikas jautājumiem²⁶. Ņemot vērā, ka nesēn, proti, 26. aprīlī, Beļģija „svinēja” 1 gadu bez pilnībā funkcionējošas valdības²⁷, tās prezidentūra tiek uzskatīta par „veiksmes stāstu”, jo 6 mēnešu laikā paspēja sarunu rezultātā panākt, ka ES pieņem virkni ar finanšu disciplīnu saistītu politiku (banku sektora uzraudzība un regulācija, Eiropas sistēmisko risku grupas izveide, kas brīdinās par nākotnes riskiem, hedžfondu un privātā kapitāla uzņēmumu regulācija), pēc 6 nedēļu strīdiem ar Eiropas Parlamentu panāca vienošanos par kopienas 2011. gada budžetu, panāca 23 dalībvalstu vienošanos par strādāšanu pie vienotā Eiropas patenta, panāca dalībvalstu vienošanos, kas ļāva K. Eštonei veidot EĀDD komandu, attiecībā uz paplašināšanos uzsāka sarunas ar Īslandi, aizvēra 5 un atvēra tikpat jaunas sarunu sadaļas ar Horvātiju, kā arī iegāja jaunā attiecību fāzē ar Serbiju, parakstīja „*tax-free*” paktu ar Dienvidkoreju, kā arī panāca vienošanos par pārrobežu medicīniskās aprūpes direktīvu (kas varētu stāties spēkā 2013. gadā)²⁸. Likumsakarīgi būtu, ka galvenais, ko mācītos no Beļģijas, ir

²⁶ Six-month programme drawn up by the Belgian Presidency of the Council of the Europe. p. 3-10. <http://www.eutrio.be/belgian-presidency-council-european-union> (Beļģijas prezidentūras ES oficiālā mājas lapa; aplūkota 08.05.2011.).

²⁷ Belgium reaches one year without a full government. *BBC News*, 26 April 2011. <http://www.bbc.co.uk/news/world-europe-13199653> („BBC News” mājas lapa; aplūkota 07.05.2011.).

²⁸ Despite crises, Belgium's EU Presidency made strides. *EurActiv*. Published: 24 December 2010, updated: 6 January 2011. <http://www.euractiv.com/en/future-eu/despite-crises-belgiums-eu-presidency-made-strides-news-500899> („EurActiv” mājas lapa; aplūkota 08.05.2011.).

tā sauktās tirgošanās un sarunu vešanas prasmes, jo apsveicamie centieni un panākumi veiksmīgi vienoties un panākt kompromisus ar dalībvalstīm ironiskā veidā maskēja nespēju izveidot valdību pašas valsts iekšienē.

Latvijai paveicamie mājas darbi

Cik daudz Latvija līdz šim darījusi, lai sāktu gatavoties ES Padomes prezidentūrai? Atbilde, iespējams, būtu jāmeklē no šī gada ieviestajā tradīcijā, proti, uz janvāra Saeimas ārpolitikas debatēm gatavotajā Ārlietu ministrijas ziņojumā, kas turpmāk solās būt alternatīvs īstermiņa plānošanas dokuments pretstatā līdzšinējām ārpolitikas pamatnostādņēm. Tajā atsaucas uz 2009. gadā sagatavoto Ārlietu ministrijas informatīvo ziņojumu un rīcības plānu „Par Latvijas gatavošanos prezidentūrai ES Padomē 2015. gadā”, saskaņā ar kuru būtiski ir 6 gatavošanās darbu virzieni „(1) institucionālais ietvars un lēmumu pieņemšanas process; (2) personāla plānošana, atlase un apmācība; (3) prezidentūras darba programma; (4) loģistikas jautājumi; (5) kultūras programma un komunikācija; (6) prezidentūras budžets”²⁹.

Tāpat Ministru kabineta sēdē 2011. gada 15. februārī tika vērtēts līdz šim paveiktais, gatavojoties prezidentūrai, un saskaņā ar tās protokola 57. paragrāfu nozaru ministrijām sniegti 2011. gadā paveicamie uzdevumi. Svarīgākie pieturas punkti: 1) Ārlietu ministrijā tiks veidots prezidentūras gatavošanas sekretariāts, kas vienlaikus pakļauts ārlietu ministram (saturiskajos jautājumos) un ministru prezidenta biedram, aizsardzības ministram (loģistikas jautājumos); 2) Valsts kanceleja rekrutēs prezidentūrai nepieciešamo personālu; 3) VARAM sadarbībā ar Ārlietu ministriju un Satiksmes ministriju kopīgi izstrādās projektu, lai izveidotu ES atbilstošu vienotu informācijas apmaiņas tīklu, lai drošības un tehnoloģisko risinājumu ziņā varētu droši, ātri un pieejamā veidā notikt dokumentu un informācijas aprīte; 4) Ārlietu ministrija, sadarbojoties ar nozaru ministrijām, aprēķina prezidentūras izmaksas (budžetu) un veido vairākas darba grupas gan budžeta tāmes sastādīšanai, gan minētā informācijas sistēmas tīkla izveidei, gan prezidentūras kultūras programmas izveidei, gan novērtē galvenās prezidentūras sanāksmju vietas — „Gaismas pils” (LNB jaunā

---

²⁹ Ziņojums par valsts ārpolitiku un Eiropas Savienības jautājumiem. Latvijas Republikas Ārlietu ministrija, 2011. gada 14. janvāris. 72. lpp.

ēka, kuru paredzēts atklāt 2012. gada novembrī³⁰) — vajadzību pielāgošanu prezidentūras vajadzībām. Atskaitīšanās par paveikto būs pēc gada februārī³¹.

Kaut arī publiskajā telpā pagaidām nav prezentētas ne precīzas Latvijas prioritātes, ne plānotie kultūras un politiskie pasākumi, kā arī plānotās prezidentūras izmaksas, tomēr aptuvenus priekšstats ir iegūstams. Attiecībā uz potenciālajām Latvijas prezidentūras ES izmaksām janvārī premjera biedrs ES prezidentūras jautājumos, aizsardzības ministrs A. Pabriks ir minējis, ka „izmaksas pašlaik ir grūti aplēšamas, taču visdrīzāk tās būs tuvāk 45 miljoniem latu nekā maksimālajiem „griestiem” — 105 miljoniem latu”, kas izriet no pieņēmuma, ka aptuvenās izmaksas prezidentūrām parasti esot no 70 līdz 170 miljoniem eiro³². Attiecībā uz personālu, kas nepieciešams prezidentūras vadīšanai, tie esot (vēl nesagatavoti) 2000 ekspertu no Latvijas, bet no organizatoriskā viedokļa pagaidu vīzijā valstij būs kopumā jāvada 70 ES Komisijas sanāksmes, 30 ministru līmeņa saieti Rīgā, vismaz 5 neformālās Ministru padomes sanāksmes, Latvijā jāorganizē vismaz 2 starptautiski samiti ar trešajām valstīm no Āzijas vai Amerikas kontinenta, aptuveni 60 konferences par dažādām tēmām, kā rezultātā vidējā noslodze būtu ap 30 Eiropas līmeņa pasākumiem mēnesī³³.

Vēl derētu paturēt prātā, ka ļoti nozīmīgs būs 2014. gads, kad pēc pašreizējām aplēsēm plānots Latvijā ieviest eiro, Rīga būs Eiropas kultūras galvaspilsēta, norisināsies Eiropas Parlamenta, kā arī Saeimas vēlēšanas, bet jau jūlijā Itālija uzsāks trio prezidentūru (turklāt uzreiz pēc finanšu grūtībās nonākušās Grieķijas). Runājot par eiro, būtisks ir ne vien finansiālais aspekts, bet arī prestiža jautājums — vadīt prezidentūru jau eirozonas sastāvā. Rīgas gadījumā prezidentūra būtu lieliska iespēja paildzināt citu Eiropas (un ne tikai) valstu fokusu uz šo pilsētu, tādējādi veicinot ārvalstu interesi, kam seko potenciālie investori, tūristi un vērā ņemami šeit tērētējie finanšu līdzekļi.

---

³⁰ Gaismas pils svin spāru svētkus! 03.05.2011. <http://www.gaismaspils.lv/gp/index.php?l=lv&m=attistiba> (Latvijas Nacionālās bibliotēkas „Gaismas pils” mājas lapa; aplūkota 04.05.2011.).

³¹ Latvijas Republikas MK sēdes protokols Nr. 10, 57. paragrāfs. Informatīvais ziņojums „Par Latvijas gatavošanos prezidentūrai Eiropas Savienības Padomē 2015. gadā. Paveiktais 2010. gadā” TA-479-IP. Rīga, 2011. g. 15. februāris. <http://www.mk.gov.lv/lv/mk/mksedes/saraksts/protokols/?protokols=2011-02-15#57> (Latvijas Republikas Ministru kabineta mājas lapa; aplūkota 21.04.2011.).

³² Artis Pabriks: ES prezidentūras izmaksas pagaidām grūti aplēšamas; vajadzēs 2000 speciālistu. *DELFI*, 27.01.2011. <http://www.delfi.lv/news/national/politics/pabriks-es-prezidenturas-izmaksas-pagaidam-gruti-aplesamas-vajadzēs-2000-specialistus.d?id=36486741> (ziņu portāla „DELFI” mājas lapa; aplūkota 30.04.2011.).

³³ *Ibid.*

Kaut arī šobrīd par vēlēšanām pārāgri spriest, tomēr ātri izveidota valdība, laikus pieņemts 2015. gada budžets, kā arī iekšpolitiskā stabilitāte vismaz uz prezidentūras laiku būtu vēlama, lai nesekotu Čehijas vai Beļģijas piemēriem laikā, kad jau tā atradisimies pastiprinātā visas Eiropas uzmanības centrā. Par Itāliju — tas ir atgādinājums, ka trio kopīgā (tātad arī Latvijas) prezidentūra sākas jau 2014. gadā, kad jābūt skaidram formulējumam, ko vēlamies sasniegt un ar kādiem līdzekļiem. Pastāv arī iespēja, vadoties pēc 2007. g. 1. janvāra Padomes lēmuma 1. panta 2. punkta, vienoties ar citām dalībvalstīm un vienprātīgi pārcelt prezidentūras laiku uz ātrāku (Itālijas vietā) vai vēlāku (Luksemburgas vietā)³⁴. Tomēr ES prezidēšana ir starptautiskā prestiža un pienākuma, kā arī lielu iespēju jautājums, dalībvalstu ir daudz, un līdz nākamajai reizei jāgaida ilgi, tādēļ gatavoties jāsāk laikus, mācoties no citu kļūdām un panākumiem.

Secinājumi

Citu dalībvalstu ES prezidentūru pieredzes pārņemšana nav viennozīmīga panākumu atlēga, bet citu ekspertīze šajā jautājumā ļauj iegūt relativitātes sajūtu — saprast, ar ko sākt, un, pieņemot lēmumus, apzināties, kādas tam var būt sekas. Pirmkārt, pats „veiksmes” jēdziens ir relatīvs, un katrai valstij izpratne par to atšķirsies, vienai tas varbūt nozīmē posmu, uz kuru cer, ka tas ātrāk beigsies (Slovēnija), citai ar savu darbību Padomē ļauj maskēt iekšpolitiskās problēmas (Beļģija), bet citai savukārt realizēt rūpīgi gatavotas ambīcijas, cenšoties pārveidot Eiropas konstrukcijas (Francija). Otrkārt, relativitāte ir savdabīga atskaites punktu iezīmēšana, iespēju kataloga izveidošana, kurā apkopota citu valstu pieredze un sagatavošanas procesā zīmīgi parametri, ar kuriem ir iespējams salīdzināt gan plānošanas, gan realizēšanas procesā pašiem savu veikumu gan sabiedrības, gan ekspertu un analītiķu, gan ierēdņu un politikas veidotāju līmenī. Konspektīvā veidā apskatīto valstu pieredze — ieguldījums un atdeve — apkopota pielikumā raksta beigās. Jāpiezīmē — ar vārdiem „veiksmīga prezidentūra” tiek saprasts, ka valsts neiznieko prezidentūras sniegto iespēju un resursus velti, sasniegtajiem rezultātiem ir tendence virzīties uz stāvokli, kurā tie ir lielāki vai vienādi ar ieguldījumu.

---

³⁴ Padomes lēmums (2007. gada 1. janvāris), ar ko nosaka secību, kādā dalībvalstis īsteno Padomes prezidentūras funkcijas (2007/5/EK, Euratom). *Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis*, 04.01.2007. 11.-12. lpp.

Secinājumi, gatavojoties Latvijas prezidentūrai ES Padomē 2015. gadā, kas izriet no aplūkotās dalībvalstu pieredzes (un ne tikai):

- Latvijai nav tādu finanšu un cilvēku resursu kā Francijai, tai skaitā tik spilgtu, ietekmīgu politiķu kā N. Sarkozy, kurus pārliecinoši respektētu citu dalībvalstu līderi. Tādēļ vēlams neizvirzīt pārāk ambiciozus vai vispārīgus mērķus, bet labāk mācīties no Beļģijas, piedāvājot konkrētas, sasniedzamas, bet aktuālas prioritātes dienas kārtībā, akcentu liekot uz sabiedroto meklēšanu citās dalībvalstīs jau šobrīd.
- Beļģijai sanāca, savukārt Čehijai nē. Lai iekšpolitikas procesi nekavētu ārpolitiku, jācenšas meklēt kompromisus attiecībā uz jaunas valdības izveidi pēc 2014. gada oktobra Saeimas vēlēšanām — prezidentūras priekšvakarā.
- Vairāku dalībvalstu pieredze rāda, ka aktīva gatavošanās un prioritāšu izvirzīšana sākas aptuveni 2 gadus pirms prezidentūras, tomēr politikiem un ierēdņiem būtu ieteicams jau šobrīd izstrādāt 3–5 punktus jeb galvenos mērķus, ko Latvija vēlas sasniegt. Nav zināms precīzs laiks, bet Francija gatavojās jau ilgi pirms prezidentūras, tādēļ daudz arī sasniedza, un nebūt ne tikai lielā budžeta dēļ.
- Latvijas pagaidu vīzija izskatās līdzīga Slovēnijas, Čehijas un Beļģijas vadlīnijām — aptuveni tāds pats budžets, programma un cilvēkresursi, bet par izpildījumu vēl grūti spriest, un atliek vien novēlēt veiksmi. Rudenī uzsākot diskusijas par prioritātēm, cerams, ka janvāra ārpolitikas ziņojumā un debatēs Saeimā parādīsies jau konkrēti risinājumi.
- No šeit neapskatītajiem prezidējušo valstu piemēriem Latvijai būtu jāamcās arī no Zviedrijas tās atklātības un caurspīdīguma principi. Zviedrija, savienojot publisko ar privāto ekspertīzi, 2 gadu laikā sagatavoja atzinīgi novērtētu prezidentūru, kas ieviesa gan Stokholmas programmu, gan Stratēģiju Baltijas jūras reģionam, gan ES līmenī akcentēja dzimuma vienlīdzības un vides jautājumus. Jākonsultējas visos sadarbības formātos un jāapkopo pieredze no citām pirms Latvijas prezidējušajām „vienaudzēm ES” — Ungārijas, Polijas, Lietuvas, Kipras.

1. pielikums

Slovēnijas, Čehijas, Francijas un Beļģijas prezidentūru ES Padomē salīdzinājums

Prezidentūra	Sagatavošana/ koordinācija	Budžets	Sanāksmju skaits	Izvirzītās prioritātes	Sasniegtie mērķi/ novērtējums
Slovēnija 2008. g. pirmā puse	Premjer- ministra kompetencē 2720 ierēdņi 133 eksperti 245 studenti	62,37 milj. eiro	2 Eiropadomes; 33 Ministru padomes; 16 neformālās ministru tikšanās; 66 ES un trešo valstu tikšanās; 4 samiti — ES-ASV, ES-Krievijas, ES-Japānas; ES-Latiņ- amerikas un Karību valstis; kopumā 8000 pasākumu	1) Lisabonas līguma ratifikācija 2008. g.; 2) Lisabonas stratēģijas 2. cikls; 3) enerģētika un klimata pārmaiņas; 4) ES paplašināšanās sarunas Rietum- balkānos; 5) starpkultūru dialogs — Rietumbalkāni un Dienvid- jūras reģions.	Eiro zonas paplašinā- šanās, Stabili- zācijas un asociācijas līgumi ar Balkānu valstīm, Šengenas pēdējo robežu atcelšana, Eiropas Starp- kultūru dialoga gads, kopienas piektā brīvība. Nav augstu vērtējamu sasniegumu, Īrija bloķējusi Lisabonas līguma ratifi- cēšanu, liels citu dalībvalstu spiediens.
Čehija 2009. g. pirmā puse	Premjer- ministra kompetencē 1500 ierēdņi (tai skaitā 338 no jauna rekrutēti)	~73 milj. eiro	2 Eiropadomes; 50 formālās un informatīvās Ministru padomes; 44 ministru līmeņa tikšanās; 10 samiti ar trešajām valstīm; 150 EP darba grupas; 500 kultūras pasākumi; kopumā 3000 tikšanās	3 „E” — ekonomika, enerģētika un Eiropa pasaulē; pret protekcionismu; finanšu sistēmas reforma; vide; enerģijas piegādes ES; Austrumu Partnerība; ES un Ukrainas, Kaukāza valstu attiecības.	+ dialogs ar Krieviju, risinot enerģētikas krīzi gada sākumā; + enerģijas piegādes ES diversifikācija; – valdības krišana prezidentūras laikā.

<p>Francija 2008. g. otrā puse</p>	<p>Premjer- ministra kompetencē</p>	<p>~172 milj. eiro</p>	<p>3 Eiropadomes (1 ārkārtas); 35 Ministru padomes; 21 informatīvā ministru sanāksme; 9 samiti ar trešajām valstīm; kopumā 550 pasākumi</p>	<p>Ekonomikas attīstība, Kopējā lauksaimniecības politika (KLP), inovācijas un tehnoloģijas, attiecības ar Krieviju, Āfriku un Vidusjūras reģionu, nelegālās migrācijas apkarošana un aizsardzības attīstīšana, klimata- enerģētikas pakete.</p>	<p>Eiropas Migrācijas un patvēruma pakts; klimata- enerģētikas pakete; sev izdevīga KLP reformēšana; Vidusjūras savienība; atlikta Turcijas iestāšanās ES; 6 punktu stabi- lizācijas plāns Krievijas-Gru- zijas konfliktā; Somālijas pirātu apkarošana un 1. ES Jūras misija.</p>
<p>Beļģija 2010. g. otrā puse</p>	<p>Ārlietu ministrijas kompetencē</p>	<p>~75 milj. eiro</p>	<p>ASEM 8 (Eiropas-Āzijas tikšanās); Eiropas Attīstības dienas; 41 Ministru padome; 16 informatīvās Padomes tikšanās; 1943 EP darba grupu tikšanās; 800 semināri un kultūras pasākumi Beļģijā; 80 Beļģijas vēstniecību kultūras pasākumi ārvalstīs</p>	<p>Sociāli ekono- miskie, vides aizsardzības, kā arī Eiropas brīvas, drošas un taisnīgas telpas izveides jautājumi. Investīciju kapitāls, nodarbinātība, inovāciju un izglītības atbalstīšana, maziem vidējie uzņēmumi, zaļā ekonomika, „Stokholmas programmas” ieviešana, EĀDD izveides atbalstīšana, Balkānu paplašināšanās.</p>	<p>Panākts dalībvalstu atbalsts finanšu disciplīnas jautājumos; izveidots Eiropas vienotais patents, iestāšanās sarunas ar Horvātiju un Īslandi, panākti lēmumi attiecībā uz EĀDD — (uzsākts darbs); laikus pieņemts 2011. g. ES budžets; iekšpolitikas problēmas netraucē veiksmīgi vadīt prezidentūru.</p>

Nezināma teritorija: Eiropas pilsoņu iniciatīva

Dace Akule,

Sabiedriskās politikas centra PROVIDUS Eiropas politikas pētniece

Tuvojas 2012. gada 1. aprīlis — diena, kas ieies Eiropas Savienības vēsturē ar to, ka sāks darboties Regula par Eiropas pilsoņu iniciatīvu¹ un, iespējams, Eiropas Komisija saņems pirmo vai pat vairākas Eiropas pilsoņu iniciatīvas jeb ES pilsoņu ierosinājumus konkrētiem ES likumprojektiem.

Darbs pie Eiropas pilsoņu iniciatīvas regulas ir ildzis kopš 2010. gada nogales, kad stājās spēkā Lisabonas līgums un tajā iekļautais Eiropas pilsoņu iniciatīvas princips. Tas dod tiesības 1 miljonam ES pilsoņu no vairākām dalībvalstīm rosināt Eiropas Komisiju izstrādāt ES likumdošanas projektu noteiktās jomās.² Detaļas, kā šis tiešās un līdzdalības demokrātijas rīks darbosies, aprakstītas regulā, kas tapusi interesantās Eiropas Komisijas, ES dalībvalstu, Eiropas Parlamenta un pilsoniskās sabiedrības diskusijās.

Komisijas piedāvājums

Zaļā grāmata³ atklāj Eiropas Komisijas bažas, ka, tiklīdz ES pilsoņi tiks pie jaunajām tiesībām, Komisija tiks pārpludināta ar Eiropas pilsoņu iniciatīvām. Vēlme izstrādāt noteikumus, kas samazinātu šādu “Eiropas pilsoņu iniciatīvu plūdu” risku un dotu Komisijai pietiekami daudz laika reaģēšanai, izskaidro Komisijas redzējumu par vairākām iniciatīvas noteikumu detaļām. Piemēram, Komisija piedāvāja, ka 1 miljonam ES pilsoņu būtu jānāk

---

¹ Eiropas Parlamenta un Padomes Regula par pilsoņu iniciatīvu. 11.03.2011. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:065:0001:0022:LV:PDF> (Eiropas Savienības tiesību aktu portāls; aplūkots 01.08.2011.).

² Līgums par Eiropas Savienību, 11. panta 4. punkts.

³ Zaļā grāmata par Eiropas pilsoņu iniciatīvu. Brisele: Eiropas Komisija. 11.11.2009. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2009:0622:FIN:LV:PDF> (Eiropas Savienības tiesību aktu portāls; aplūkots 01.08.2011.).

no vismaz vienas trešdaļas jeb 9 dalībvalstīm, turklāt minimālais parakstītāja vecums būtu 18 gadi. Tas bija konservatīvāks skatījums salīdzinājumā ar idejām, ka 1 miljonam ES pilsoņu būtu jānāk no vienas ceturtdaļas jeb 7 dalībvalstīm vai, ka minimālajam iniciatīvas parakstītāja vecumam būtu jābūt 16 gadi — šie ierosinājumi acīmredzami palielina iespēju, ka pilsoņu iniciatīvai tiek savākts nepieciešamais parakstu skaits.

Tajā pašā laikā Komisija rosināja parakstu vākšanu organizēt arī elektroniski, bet no iniciatīvas organizatoriem prasīt tikai likumprojekta jomas un tā mērķu aprakstu, nevis paša likumprojekta teksta iesniegšanu. Komisija rosināja parakstu vākšanai dot 12 mēnešus, kā arī solīja salīdzinoši īsā laikā — tikai 4 mēnešus pēc parakstu savākšanas — atbildēt organizatoriem, kā Komisija plāno rīkoties un kāpēc. Tāpat Komisija rosināja, ka pilsoņu iniciatīvu būtu jāatbalsta aptuveni 0,2% no dalībvalsts iedzīvotāju skaita, lai attiecīgās dalībvalsts pilsoņu atbalsts tiktu ņemts vērā. Turklāt, tā kā savākt 0,2% iedzīvotāju parakstus Vācijā ar 80 miljoniem iedzīvotāju ir grūtāk nekā savākt 0,2% iedzīvotāju parakstus Maltā ar 400 tūkstošiem iedzīvotāju, lielajām ES valstīm šis koeficients ir mazāks, kamēr mazajām valstīm — lielāks. Proti, Vācijā būtu jāsavāc vismaz 72 tūkstoši parakstu, kamēr Latvijā pietiktu ar 6750 Latvijas pilsoņu parakstu, lai Latvija iekļūtu to vismaz 9 valstu vidū, kuru pilsoņi ir atbalstījuši kādu iniciatīvu.

Taču, raugoties no Latvijas pilsoņa perspektīvas, vissvarīgākais bija Komisijas ierosinājums harmonizēt parakstu vākšanas un pārbaudes procedūras visās ES dalībvalstīs, kas nozīmē, ka katru parakstu nevajadzēs notariāli apstiprināt, kā to līdzīgām aktivitātēm paredz Latvijas likumdošana. Tas, ka šis priekšlikums arī ir iestrādāts regulā, ir lielisks risinājums, jo notariāli apstiprināti paraksti izmaksā dārgi (10 lati par viena paraksta apstiprināšanu), un šī prasība būtu būtiski apgrūtinājusi Latvijas pilsoņu iespējas atbalstīt kādu Eiropas pilsoņu iniciatīvu.

Pēc sabiedriskās apspriešanas lielākā daļa minēto Komisijas ierosinājumu parādījās regulas projektā. Taču tajā parādījās arī problemātiskas detaļas, par kuru ieviešanu bija neskaidrības, piemēram, prasība elektroniskajā parakstu vākšanā izmantot e-parakstu (kas daudzās dalībvalstīs nav populārs), kā arī prasība iniciatīvas parakstītājam sniegt veselu virkni savu personisko datu — ne tikai dzimšanas datus, bet arī dzīvesvietu, personas kodu, personas identifikācijas dokumenta numuru, e-pasta adresi utt. Bet, iespējams, visdīvainākā bija Komisijas ideja pārbaudīt iniciatīvas atbilstību noteikumiem tikai tad, kad par iniciatīvu būtu parakstījušies 300 tūkstoši

ES pilsoņu. Protams, ka pārbaudē vajadzētu atbildēt, vai ierosinājums atbilst Lisabonas līgumā noteiktajam — vai tas attiecas uz jomām, kuras ir ES kompetencē; vai atbilst ES vērtībām, un vai par konkrēto jautājumu Komisijai ir monopola tiesības nākt ar likumdošanas iniciatīvu. Tādējādi Komisija nodrošinātos, ka Eiropas pilsoņu iniciatīvas par vienotām ES pensijām, Turcijas neuzņemšanu ES vai Eiropas Parlamenta ēkas slēgšanu Strasbūrā tiktu apturētas, jo tās neatbilst noteikumiem (minētie jautājumi ir vai nu dalībvalstu nacionālais mājas darbs, vai arī prasa ES dalībvalstu vienošanos par pamatlīgumu grozījumiem, un tos Komisija ierosināt nevar). Taču divainais šajā ierosinājumā nav pats pārbaudes fakts, bet gan ierosinājums to veikt pēc tam, kad jau ir savākti 300 tūkstoši parakstu! Komisija argumentēja, ka tas ļautu taupīt administratīvos resursus, jo Komisijai nebūtu jāpārbauda visas iniciatīvas pirms parakstu vākšanas uzsākšanas — arī idejas, kas varētu negūt pienācīgu pilsoņu atbalstu. Acīmredzot, arī ES dalībvalstis domā līdzīgi, jo pēc diskusijām ES Ministru padomē dalībvalstis rosināja Komisiju veikt iniciatīvas pārbaudi, tikai nevis pēc 300 tūkstošu, bet jau pēc 100 tūkstošu parakstu savākšanas.

EP skatījums

Dalībvalstis ar nelieliem labojumiem atbalstīja Komisijas izstrādāto regulas projektu, taču būtiskas kvalitatīvas izmaiņas tajā sniedza Eiropas Parlamenta iesaistīšanās.⁴

EP Konstitucionālo lietu komiteja rosināja samazināt dalībvalstu sliekšni no 9 uz 6 jeb vienu piekto daļu ES dalībvalstu, kā arī ļaut pilsoņiem parakstīties jau no 16 gadu vecuma, lai veicinātu jauniešu līdzdalību. EP arī rosināja atcelt personas kodu nepieciešamību, kā arī rosināja iniciatīvas pārbaudi veikt pirms parakstu vākšanas uzsākšanas. Acīmredzot, arī Parlamenta deputāti uzskata, ka salīdzinoši lielāks ļaunums būtu ļaut ES pilsoņiem parakstīties par iniciatīvu, kura pēc tam neizturētu Komisijas pārbaudi, nevis likt Komisijai pārbaudīt katru iniciatīvu un ļaut sākt parakstu vākšanu tikai par tām, kas atbilst Lisabonas līguma normām. Šāda kārtība arī dotu iespēju Komisijai norādīt uz adekvātāku risinājumu, ja ierosinājums vairāk līdzinātos peticijai (ko iesniegt Eiropas Parlamentam) vai sūdzībai (ko iesniegt ES ombudam).

---

⁴ Eiropas Parlamenta ieteikumi. <http://www.europarl.europa.eu/oeil/file.jsp?id=5849832> (Eiropas Parlamenta mājas lapa; aplūkota 01.08.2011.).

Eiropas Parlamenta deputāti arī rosināja ieviest citu iniciatīvas organizatoru definīciju. Komisijas izstrādātajā regulas projektā organizatori ir juridiska persona vai organizācija, bet EP deputāti aicināja atļaut par iniciatīvas organizatoriem būt tikai un vienīgi fiziskām personām, kas iniciatīvas organizēšanai izveidojušas pilsoņu komiteju — vismaz septiņi ES pilsoņi, kas nāk no vismaz septiņām ES dalībvalstīm. EP arī prasa Komisijai izveidot un regulāri papildināt pilsoņu iniciatīvas pamācību lietotājiem draudzīgā formā, kā arī nodrošināt brīvu pieeju atklātajai pirmkoda programmatūrai ar galvenajiem tehniskajiem un drošības parametriem, kas atvieglotu pilsoņu iespēju vākt parakstus elektroniski. Parlaments arī rosināja atcelt prasību pārbaudīt parakstu īstenumu — dalībvalstīm būtu tikai jāpārbauda, ka persona eksistē un ir tiesīga parakstīt iniciatīvu, un pārbaudes varētu veikt pēc nejaušas atlases (nepārbaudot katru parakstītāju), tādējādi atvieglot dalībvalstu bažas par pārbaudēm nepieciešamajiem resursiem.

Iespējams, svarīgākais EP priekšlikums ir aicinājums uzlabot atgriezenisko saiti starp Komisiju un iniciatīvas organizatoriem, kas panākuši, ka viņu ideju ir atbalstījuši vismaz 1 miljons ES pilsoņu. EP aicina ES institūcijas neaprobežoties ar vēstuli, bet gan rīkot oficiālu noklausīšanos par katru veiksmīgu (1 miljonu parakstu ieguvušu) iniciatīvu, uzaicinot tajā piedalīties arī tās organizatorus, kuri varētu pietiekami detalizēti izskaidrot savu ideju.

Rezultāts

Regula nosaka, ka iniciatīvas organizatoriem jābūt ES dalībvalstu pastāvīgajiem iedzīvotājiem, kas nāk no vismaz septiņām ES dalībvalstīm. Tā sauktā pilsoņu komiteja iesniedz Eiropas Komisijai savu priekšlikumu, aprakstot iniciatīvas būtību un mērķi, kā arī sniedzot informāciju par iniciatīvas organizatoriem. Komisijai divu mēnešu laikā jāizvērtē, vai iniciatīva nav acīmredzami ārpus Komisijas pilnvarām iesniegt ES tiesību akta priekšlikumus, lai īstenotu līgumus, vai tā nav acīmredzami aizskaroša, nenozīmīga vai maldinoša un acīmredzamā pretrunā ES vērtībām⁵. Ja iniciatīva šo pārbaudi neiztur, organizatori saņem Komisijas skaidrojumu par atteikuma iemesliem un informāciju par apelācijas iespējām. Savukārt, ja iniciatīva šo pārbaudi iztur, tā tiek reģistrēta, un organizatori var sākt parakstu vākšanu.

---

⁵ ES vērtības noteiktas Līguma par Eiropas Savienību 2. pantā.

Eiropas pilsoņu iniciatīvu varēs parakstīt ES pilsoņi, kas konkrētājā dalībvalstī var piedalīties Eiropas Parlamenta vēlēšanās. Austrijā tie būs pilsoņi, kas sasnieguši 16 gadu vecumu, Latvijā — sākot no astoņpadsmit gadu vecuma. Parakstus varēs vākt gan papīra formātā, gan elektroniski (izmantojot elektronisko parakstu vai tiešsaistes sistēmas), turklāt 12 mēnešu laikā vajadzēs iegūt vismaz 1 miljonu parakstu no vismaz septiņu ES dalībvalstu pilsoņiem⁶. Tad sekos verifikācija — dalībvalstu institūcijas pārbaudīs, vai iniciatīvas atbalstītāji eksistē (iedzīvotāju reģistra pārbaude) un ir tiesīgi parakstīties (sasnieguši pieļaujamo vecumu). Svarīgi, ka nebūs nepieciešama parakstu pārbaude.

Kad organizatori būs saņēmuši sertifikātus par iniciatīvas atbalstītāju skaitu, tos iesniegs Komisijai, kas sāks pamatīgāku priekšlikuma izvērtēšanu. Komisija tiksies ar organizatoriem, kā arī kopā ar Eiropas Parlamentu rīkos atklātu uzklauššanu, kur iniciatīvas autoriem būs iespēja skaidrot savu ideju plašākai auditorijai, tai skaitā citām ES institūcijām. Ne vēlāk kā trīs mēnešus pēc tam, kad iniciatīvai savākti nepieciešamie pilsoņu paraksti, Komisijai jānāk klajā ar plānoto tālāko rīcību — vai tā domā iniciatīvu virzīt tālāk vai nē, un kāpēc? Ja Komisija tiešām nāks klajā ar likumdošanas priekšlikumu, tas sāks parasto jeb koplekšanas procedūras likumdošanas procesu — tiks novērtēta iniciatīvas ietekme, notiks publiskas konsultācijas ar ieinteresētajām pusēm, un diskusijās iesaistīsies gan Eiropas Parlaments, gan ES Ministru padome. Daži varbūt būs vilušies, ka ES pilsoņu idejas netiks izskatītas kādā īpašā paātrinātā procedūrā, taču to pamato nepieciešamība izvērtēt konkrēto priekšlikumu no visām pusēm — no kopējām ES interesēm (Eiropas Komisijas vērtējums), visu ES dalībvalstu nacionālo interešu puses (diskusijas ES Ministru padomē), kā arī ES pilsoņu interesēm (Eiropas Parlamenta vērtējums). Šai līdzsvarotajai sistēmai jānodrošina, ka ar Eiropas pilsoņu iniciatīvas palīdzību pie sev izdevīgas likumdošanas netiks turīgi lobīti.

Nezināma teritorija

Tas, vai Eiropas pilsoņu iniciatīvas būs veiksmīgas, lielā mērā ir atkarīgs no tā, cik gatavas regulas piemērošanai ir ES dalībvalstis. Latvijā Tieslietu

---

⁶Katrai valstij ir minimālais atbalstītāju skaits — valsts EP deputātu skaits, reizināts ar 750. Sk.: Eiropas Parlamenta un Padomes Regula par pilsoņu iniciatīvu (stāties spēkā 01.04.2012.), 7. panta 2. punkts. Regulas I pielikums. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:065:0001:0022:LV:PDF> (Eiropas Savienības tiesību aktu portāls; aplūkots 01.08.2011.).

ministrijas vadībā esošā darba grupa turpina diskusijas par regulas ieviešanu. Konkrēti — ir jāmeklē atbildīgā iestāde, kas pārbaudīs, vai personai ir tiesības parakstīties.⁷ Ir jānosaka iestāde, kas izsniegs sertifikātus elektroniskajai parakstu savākšanas sistēmai. Pirmo uzdevumu varētu veikt Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde, izmantojot Iedzīvotāju reģistru, bet par otrā uzdevuma veicēju kapacitāti ir jautājumi. Datu valsts inspekcija (DVI) atzīst, ka tikai lielajās ES dalībvalstīs šādas iestādes varēs pašas veikt tiešsaistes parakstu vākšanas sistēmu tehnisko un drošības pārbaudi. Latvijā, visticamāk, pašiem organizatoriem būs jāveic savas sistēmas audits, un pamatojoties uz to, DVI varēs izsniegt nepieciešamo sertifikātu. Pagaidām arī nav skaidrs, kādi būs šīs sistēmas obligātie parametri — Komisijai ir laiks tos izstrādāt līdz 2012. gada janvārim. Tāpēc arī nav skaidrs, vai Latvijas pilsoņi varēs apliecināt savu identitāti, izmantojot interneta banku sistēmu, kas nav visai plaši pielietota šādās aktivitātēs tā sauktajās vecajās ES dalībvalstīs, bet ir visai populāra Latvijā — izmantota gan tautas skaitīšanā, gan līdzdalības rīkā „Mana balss”.⁸ Informācija no Eiropas Komisijas liecina, ka tas, vai šādu instrumentu izmantošana tiek atzīta, palikšot katras dalībvalsts kompetencē. Vēl viena laba ziņa ir tā, ka ar šī gada rudeni arvien vairāk Latvijas iedzīvotājiem būs pieejams arī elektroniskais paraksts, jo tas „nāks līdzi” jaunajām identifikācijas kartēm.

Bet būtiskākā loma jaunā instrumenta izmantošanā ir pilsoniskajai sabiedrībai ES dalībvalstīs, jo Eiropas pilsoņu iniciatīvas principi liek sadarboties un veicināt nevis nacionālas diskusijas ar ES piegaršu, bet gan pārnacionālas diskusijas par to, kā labāk dzīvot ES. Par to, ka ideju netrūkst, liecina jau izskanējušie ierosinājumi par nepieciešamību ierobežot veikalu darba laiku svētdienās, aizliegt atomenerģijas ražošanu vai atļaut viendzimuma laulības.

---

⁷ Persona ir Latvijas pilsonis, kas sasniedzis 18 gadu vecumu un par iniciatīvu parakstījies tikai vienu reizi.

⁸ Līdzdalības rīka „Mana balss” mājas lapa: www.manabalss.lv

Sabiedrības līdzdalība Lisabonas līgumā: neizmantotās iespējas?

Andris Gobiņš,

biedrības „Eiropas Kustība Latvijā” prezidents, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas loceklis

Diāna Potjomkina,

biedrības „Eiropas Kustība Latvijā” projektu vadītāja asistente, Rīgas Stradiņa universitātes maģistrante

Lisabonas līgums var būtiski uzlabot demokrātiju un leģitimitāti ES institūcijās un uzlabot ES institūciju darbību, taču šobrīd vēl nav skaidrs, vai tas notiks. Jauno iespēju vidū īpaši jāizceļ nosacījumi par līdzdalības demokrātiju, kas pēc Lisabonas līguma veiktajiem grozījumiem atrunāti Līguma par Eiropas Savienību 11. pantā. Ar to līgums atzīst, ka ir jānodrošina regulārāks, efektīvāks un visaptverošs dialogs ar visām ES institūcijām, kā arī jāatbalsta horizontālais dialogs Eiropas pilsoniskās sabiedrības iekšienē. Raksta mērķis ir ieskicēt, kādi pasākumi tika īstenoti līdz šim un kādi būtu vēlami turpmākās darbības virzieni Latvijā un ES, lai jaunās iespējas veiksmīgi iedzīvinātu un izmantotu. Gan Latvija, gan arī ES institūcijas viena no otras var mācīties, taču juridiskajā un praktiskajā līmenī daudz jāuzlabo. Kā?

Mūsdienās ar pārstāvniecisku demokrātiju vairs nepietiek. Pārvaldes institūcijām ir grūti nodrošināt vēlamos rezultātus, un arī sabiedrība arvien mazākā mērā akceptē, ka tās vietā kāds pieņemtu vairāk vai mazāk kvalitatīvus un saprotamus lēmumus. Protesti pret demokrātijas un līdzdalības principu neievērošanu kļuvuši ļoti pamanāmi ne tikai Ziemeļāfrikā, Baltkrievijā u.c., bet arī Eiropas Savienības demokrātijās, piemēram,

Spānijā.¹ Neapmierinātība no lēnas gruzdēšanas pārgājusi reālās politiskās prasībās un lielprotestos arī Vācijā, kā nesenaajos notikumos, kad sabiedrība iebilda pret dārgo un daudziem nesaprotamo Štutgartes stacijas pārbūves lielprojektu. Tiem sekoja plaša nacionālā līmeņa diskusija par līdzdalību lēmumu pieņemšanā. Kā rāda pēdējais Eiropabarometra pētījums, Eiropas Savienībā vidēji aptuveni divas trešdaļas iedzīvotāju neuzticas savai valdībai un parlamentam, nedaudz mazāk kā puse neuzticas Eiropas Savienībai.² Latvijā šie rādītāji ir vēl izteiktāki.³

Bet kā atgūt sabiedrības uzticību un nodrošināt politiskās rīcības legimitātāti? No Eiropabarometra datiem izriet, ka viens no galvenajiem risinājumiem ir visos līmeņos attīstīt atklātu, regulāru un iekļaujošu dialogu ar sabiedrību, kam būtu reāla ietekme uz politisko darba kārtību un pieņemamajiem lēmumiem. Ir jāstiprina pārlicība, ka ikviena iedzīvotāja balsij un viedoklim ir nozīme — ne tikai vēlēšanās, bet arī ikdienā.⁴ Šā mērķa sasniegšanai ir svarīgi pilnībā izmantot arī Lisabonas līgumā paredzētās līdzdalības iespējas. Tāpēc steidzami jāiedzīvina līguma prasības, it īpaši tie jauninājumi, kas iekļauti Līguma par Eiropas Savienību (LES) jaunajā 11. pantā.

Kādas līdzdalības iespējas piedāvā Lisabonas līgums?

Lisabonas līgumā ir nostiprinātas prasības pēc lielākas sabiedrības iesaistes un atklātības ES institūciju darbībā, kas skaļi izteiktas vismaz kopš Lākenas deklarācijas par ES nākotni (2001. g.) un tam sekojošā Līguma par

---

¹ Jāatzīmē, ka Spānijā protestētāji kā galveno prasību izvirza tieši lielāku sabiedrības iesaisti lēmumu pieņemšanā.

² Savai valdībai 2010. gada rudenī neuzticējās 67% eiropiešu, nacionālajam parlamentam — 62%, Eiropas Savienībai — 45%. Sk. *Standard Eurobarometer 74/Autumn 2010*, Public Opinion in the European Union: Report. February 2011, p. 27. http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb74/eb74_public_en.pdf (Eiropas Komisijas mājas lapa; aplūkota 29.07.2011.).

³ 2010. gada rudenī, tāpat tikko pēc vēlēšanām, Latvijā Eiropas Savienībai neuzticējās 42%, nacionālajai valdībai — 76%, bet nacionālajam parlamentam — 81%. Sk. *Eurobarometer 74/2010. gada rudens*, Sabiedriskā doma Eiropas Savienībā, Nacionālais ziņojums: Latvija. 7. lpp. http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb74/eb74_lv_lv_nat.pdf (Eiropas Komisijas mājas lapa; aplūkota 29.07.2011.).

⁴ Pēc *Eurobarometer* datiem, 2010. gada rudenī 43% ES iedzīvotāju uzskatīja, ka viņu balsij viņu pašu valstī nav nozīmes, 57% — ka tai nav nozīmes Eiropas Savienībā („ir nozīme” — attiecīgi 52% un 33%). *Standard Eurobarometer 74/Autumn 2010*, Public Opinion in the European Union: Report. February 2011, p. 38. http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb74/eb74_public_en.pdf (Eiropas Komisijas mājas lapa; aplūkota 29.07.2011.).

Konstitūciju Eiropai projekta.⁵ Šajā jomā jauninājumi ir vairāki, piemēram, lielāka nacionālo parlamentu loma. Tomēr īpaši vērtīgi šķiet noteikumi par līdzdalības demokrātiju, it īpaši jaunais LES 11. pants. Tas paredz, ka:

„1. Iestādes ar atbilstīgiem līdzekļiem dod pilsoņiem un apvienībām, kas tos pārstāv, iespēju izteikt savus viedokļus visās Savienības darbības jomās un publiski apmainīties ar tiem. [Ar to paredzēts horizontālais dialogs pilsoniskās sabiedrības iekšienē — *aut.piez.*]

2. Iestādes uztur atklātu, pārredzamu un pastāvīgu dialogu ar minētajām apvienībām un pilsonisko sabiedrību. [Vertikālais dialogs — *aut.piez.*]

3. Eiropas Komisija veic plašas konsultācijas ar ieinteresētajām pusēm, lai nodrošinātu Savienības darbību saskaņotību un pārredzamību.

4. Savienības pilsoņi, kuru skaits nav mazāks par vienu miljonu un kas pārstāv ievērojamu dalībvalstu skaitu, var izrādīt iniciatīvu un aicināt Eiropas Komisiju saskaņā ar tās pilnvarām iesniegt atbilstīgu priekšlikumu jautājumos, kuros pēc pilsoņu ieskata Līgumu īstenošanai ir nepieciešams Savienības tiesību akts. [...] [Balstoties uz šo punktu, tika izveidota Eiropas Pilsoņu iniciatīva — *aut.piez.*]⁶

Jāatzīmē arī LES 10. pants — tas cita starpā paredz: „Katram pilsonim ir tiesības piedalīties Savienības demokrātiskajā dzīvē. Lēmumus pieņem iespējami atklāti, un tie cik iespējams ir tuvināti pilsoņiem.” (3. punkts).⁷

Tādējādi ES ir atzinusi augošo pilsoniskās sabiedrības un līdzdalības demokrātijas nozīmi, kā arī to, ka jāuzlabo pastāvošie dialoga mehānismi. Tik tiešām, šobrīd ES institūcijas piedāvā vairākus tiešās līdzdalības iespējas aizmetņus (Eiropas Komisijas jau īstenotās konsultācijas, piemēram, portāls

⁵ Emmanouilidis J. A. and Stratulat C. Implementing Lisbon: narrowing the EU's 'democratic deficit'? *European Policy Centre Policy Brief*. March 2010. http://www.epc.eu/documents/uploads/724273258_Implementing%20Lisbon%20-%20narrowing%20the%20EU%20democratic%20deficit.pdf (European Policy Centre mājas lapa; aplūkota 29.07.2011.). Sk. arī Laeken Declaration on the Future of the European Union [2001]. <http://european-convention.eu.int/pdf/LKNEN.pdf> (Eiropas Konventa mājas lapa; aplūkota 29.07.2011.); Cuesta V. The Lisbon Treaty's Provisions on Democratic Principles: A Legal Framework for Participatory Democracy. 06.02.2009, pp. 3-4. https://europe.umontreal.ca/download/attachments/2064496/victor_cuesta_paper.pdf (Eiropas Savienības Ekselences centra mājas lapa; aplūkota 29.07.2011.).

⁶ Līguma par Eiropas Savienību konsolidētā versija. *Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis* C 83. 30.3.2010. Ietver grozījumus, kas izdarīti ar Lisabonas līgumu, kas stājies spēkā 2009. gada 1. decembrī. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0013:0046:LV:PDF> (EUR-Lex portāls; aplūkots 29.07.2011.).

⁷ *Ibid.*

„Jūsu balss Eiropā”; Eiropas Parlamenta Pilsoņu Agora; Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja u.c.), tomēr tās bieži vien ir pārāk grūti pieejamas/necaurskatāmas/ar pārāk mazu ietekmi uz pieņemtajiem lēmumiem.⁸

Vitāli svarīgs ir arī tā saucamais horizontālais dialogs starp Eiropas pilsoniskās sabiedrības organizācijām, lai ES veidotos spēcīgas pārrobežu saiknes, kas ir priekšnosacījums kvalitatīvai ES mēroga jautājumu risināšanai. Protams, arī 11. pants sniedz tikai juridisko pamatu — turpinot parasto politikas procesu, tam vajadzēja sekot līguma panta īstenošanas dokumentiem. Taču Eiropas Komisija kavējas ar savu priekšlikumu par īstenošanu, kas pēc parastās procedūras tiktu izklāstīts, veidojot Zaļo grāmatu par attiecīgo jautājumu. Tagad ES institūciju un pilsoniskās sabiedrības — arī Latvijas sabiedrības — uzdevums ir atgādināt politiķiem par solītajiem uzlabojumiem un strādāt pie kvalitatīviem risinājumiem prasību iedzīvināšanai.

Kas šobrīd tiek darīts sabiedrības līdzdalības jomā?

Vairums ES institūciju pēdējos gados ir būtiski uzlabojušas savu lēmumu caurspīdīgumu un sasaisti ar sabiedrību. Tomēr diemžēl līdz šim brīdim tās nav bijušas īpaši rezultatīvas, aizsākot jaunu līdzdalības laikmetu, kādam būtu jāšākas, iedzīvinot Lisabonas līguma 11. pantu. Pirmais un visvairāk publiski diskutētais, taču nebūt ne nozīmīgākais jaunievedums ir sabiedrības iespēja līdzveidot ES darba kārtību, izmantojot jau minēto Eiropas Pilsoņu iniciatīvu (EPI) — taču arī šo instrumentu varēs izmantot, tikai sākot ar 2012. gada 1. aprīli, kad būs pieņemti praktisko norisi regulējošie dokumenti. Tomēr EPI procedūra no NVO un ekspertu puses bieži tiek kritizēta kā pārāk sarežģīta un dārga, turklāt tās iespējamais saturs šobrīd ir ļoti sašaurināts, un tā paver tikai iespēju kādu jautājumu iekļaut ES dienaskārtībā, bet diskusiju rezultātā tas salīdzinoši viegli var tikt noraidīts.⁹

Par praktisko pusi šobrīd ir daudz neskaidrību. Jau zināms, ka saskaņā

---

⁸ Interesanti, ka Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja (EESK), kura sevi pozicionē kā „tiltu” starp pārējām ES institūcijām un ES pilsonisko sabiedrību, tikai šogad sāka tiešsaistē pārraidīt savas plenārsēdes — t. sk. pēc neatlaidīga EKL prezidenta A. Gobiņa darba, taču paškritiski jāatzīmē, ka, piemēram, darba grupu sanāksmes un konferences vēl netiek translētas, un atgriezeniskās saites mehānismi ar iespēju sabiedrībai iesaistīties redakcionālajā darbā nav pietiekami.

⁹ Šādi viedokļi cita starpā plaši pausti EESK rīkotajā Orientācijas seminārā par Eiropas Pilsoņu iniciatīvu (2011. g. 27. jūnijs, Brisele, Beļģija).

ar šopavasar pieņemto regulu¹⁰ EPI ļauj vismaz vienam miljonam ES pilsoņu no vismaz ceturtdaļas ES dalībvalstu aicināt Eiropas Komisiju (EK) izstrādāt tiesību akta projektu. Paraksti ir jāsavāc gada laikā, un ir noteikts minimālais sliekšnis — piemēram, lai Latvija tiktu ieskaitīta kā viena no obligātās ceturtdaļas valstīm, ir vajadzīgi 6000 parakstu, Vācijai tie ir 74 250;¹¹ tāpat noteiktas arī vairākas citas prasības. Tagad turpinās diskusijas par to, vai un kādam jābūt atbalstam vai prasībām no ES un dalībvalstu puses (juridiskās konsultācijas, gatavojot iniciatīvu, palīdzība iniciatīvas tulkošanā, prasības paraksta apliecināšanai u.tml.). Tikmēr EPI šobrīd ļauj rosināt tikai tādu tiesību aktu pieņemšanu, kas ir EK kompetencē.¹² Tādēļ pilsoņi nedrīkst, piemēram, aicināt atteikties no izšķērdības, rīkojot Eiropas Parlamenta plenārsēdes ne vien Briselē, bet arī Strasbūrā, tādējādi lieki tērējot daudzus miljonus. Maz diskutēta iespēja ir tā, ka Komisijai ir arī tiesības neņemt vērā tai iesniegtos priekšlikumus vai priekšlikumus pārveidot līdz nepazīšanai kā nesenojā gadījumā, kad Eiropas Sociālā platforma bija savākusi veselus divus miljonus parakstu par labu cilvēkiem ar īpašām vajadzībām. Prakses izvērtēšana ar iespējamām izmaiņām gaidāma tālajā 2015. gadā (tā iekļaujoties Latvijas prezidentūras ES laikā 2015. gada pirmajā pusē).

EPI viennozīmīgi ir vērtīga kā pirmais pārnacionālās demokrātijas instruments īpašiem gadījumiem, kā iespēja dialogam starp Eiropas pilsoniskās sabiedrības organizācijām, kas ļautu stiprināt eiropisko identitāti.¹³ Tomēr nepieciešami arī citi, efektīvāki un ikdienišķāki līdzdalības mehānismi.

---

¹⁰ European Parliament and the Council of the European Union. Regulation (EU) No 211/2011 of the European Parliament and of the Council of 16 February 2011 on the citizens' initiative. *Official Journal of the European Union* L65. 11.3.2011. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:065:0001:0022:EN:PDF> (EUR-Lex portāls; aplūkots 29.07.2011.).

¹¹ European Parliament and the Council of the European Union. Regulation (EU) No 211/2011 of the European Parliament and of the Council of 16 February 2011 on the citizens' initiative, Annex I: Minimum Number of Signatories per Member State. *Official Journal of the European Union* L65. 11.3.2011, p. 10. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:065:0001:0022:EN:PDF> (EUR-Lex portāls; aplūkots 29.07.2011.).

¹² European Parliament and the Council of the European Union. Regulation (EU) No 211/2011 of the European Parliament and of the Council of 16 February 2011 on the citizens' initiative, Article 2. *Official Journal of the European Union* L65. 11.3.2011, p. 3. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2011:065:0001:0022:EN:PDF> (EUR-Lex portāls; aplūkots 29.07.2011.).

¹³ European Economic and Social Committee. Opinion of the European Economic and Social Committee on The implementation of the Lisbon Treaty: participatory democracy and the citizens' initiative (Article 11) (Own-initiative opinion). Rapporteur: Anne-Marie Sigmund. SC/032. Brussels, 17 March 2010, p. 12. http://www.eesc.europa.eu/resources/docs/9-ces465-2010_ac_en--2.pdf (EESK mājas lapa; aplūkota 29.07.2011.).

Šobrīd dažas ES institūcijas un Eiropas pilsoniskā sabiedrība strādā, lai iedzīvinātu pārējos 11. panta punktus, it īpaši pirmo un otro (horizontālais un vertikālais pilsoniskais dialogs). EESK 2010. gada atzinumā jau aicināja EK izstrādāt Zaļo grāmatu un sākt konsultāciju procesu par abiem šiem punktiem ar nolūku izveidot šim dialogam „skaidri definētas struktūras.” Tāpat EESK aicina precizēt EK konsultāciju principus, nodrošinot šajā procesā „caurskatāmību, atklātību un pārstāvnieciskumu” un, iespējams, izmantojot jaunas metodes, tādas kā *Open Space* (atbilst LES 11. panta 3. punktam), un lūdz pārējām institūcijām, it īpaši Padomei, paskaidrot kārtību, kā tās īsteno šīs Lisabonas līguma normas.¹⁴ Pateicoties Latvijas deputātei Eiropas Parlamentā (EP) Sandrai Kalnietei, arī EP nesenojā rezolūcijā ir aicinājis EK veidot un publiskot Zaļo grāmatu par „vadlīnijām ES institūciju konsultācijām ar pārstāvnieciskām asociācijām un pilsonisko sabiedrību, nodrošinot, ka šīs konsultācijas ir plašas, interaktīvas, caurspīdīgas un dod pievienoto vērtību ierosinātajām politikām.”¹⁵ Līdzīgu nostāju pauž arī nozīmīgākās sabiedrisko organizāciju jumta organizācijas — tā, piemēram, 2010. gadā vairākas Eiropas un starptautiska mēroga asociācijas nāca klajā ar veselu priekšlikumu sarakstu, t.sk. arī aicinot izstrādāt Zaļo grāmatu par pilsonisko dialogu.¹⁶ Var teikt, ka Eiropas līmenī pakāpeniski veidojas izpratne par to, kādi pasākumi jāīsteno Lisabonas līguma iedzīvināšanai, tomēr par šo jomu atbildīgais EK viceprezidents Marošs Šefčovičs savā nesenojā vizītē Rīgā vairījās atbildēt uz jautājumu, ko EK tuvākā laikā plāno darīt, un tikai pēc viena no raksta autoru vairākkārtējiem jautājumiem bija spiests atzīt, ka tuvākā laika darba kārtībā šīs tēmas neesot.

---

¹⁴ European Economic and Social Committee. Opinion of the European Economic and Social Committee on The implementation of the Lisbon Treaty: participatory democracy and the citizens' initiative (Article 11) (Own-initiative opinion). Rapporteur Rapporteur: Anne-Marie Sigmund. SC/032. Brussels, 17 March 2010, pp. 1, 5, 12. http://www.eesc.europa.eu/resources/docs/9-ces465-2010_ac_en--2.pdf (EESK mājas lapa; aplūkota 29.07.2011.).

¹⁵ European Parliament. European Parliament resolution of 6 April 2011 on Governance and Partnership in the Single Market (2010/2289(INI)), Article 57. <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P7-TA-2011-0144+0+DOC+XML+V0//EN> (Europas Parlamenta mājas lapa; aplūkota 29.07.2011.).

¹⁶ European Civic Forum et al. Towards A Structured Framework for European Civil Dialogue. Brussels, 15 February 2010, p. 6. <http://www.eesc.europa.eu/resources/docs/towards-a-structured-framework-for-european-civil-dialogue-en.pdf> (EESC mājas lapa; aplūkota 29.07.2011.). Sk. arī senāku dokumentu — European Civic Forum et al. Manifesto for a Genuine European Civil Dialogue [2009]. <http://www.eesc.europa.eu/resources/docs/civil-society-day-manifesto-en.pdf> (EESK mājas lapa; aplūkota 29.07.2011.).

Kādiem būtu jābūt turpmākajiem soļiem līdzdalības jomā?

Iesāktais darbs pie Lisabonas līguma iedzīvināšanas ir jāturpina, nodrošinot maksimāli iekļaujošu, atklātu un efektīvu līdzdalību. Turklāt tas nedrīkst aprobežoties tikai ar ES līmeni — nacionālās līdzdalības sistēmas arī ir jāsakārto gan pašu sistēmu dēļ, gan tādēļ, ka tās ir cieši saistītas ar Eiropas līmeņa pārvaldību, kā tas atzīmēts nozīmīgajā Vācijas Konstitucionālās tiesas spriedumā par Lisabonas līguma ieviešanu.¹⁷ Tiesa atzina par pieņākumu nacionālā līmeņa lēmumu pieņēmējiem aktīvāk iesaistīties lēmumu pieņemšanā ES līmenī, norādot arī uz sabiedrības nozīmi šajā procesā (spriedumu noteikti būtu vērts apskatīt atsevišķā rakstā). Kā norādīts tikko citētajā Eiropas pilsonisko organizāciju dokumentā, „lai tas būtu efektīvs, Eiropas pilsoniskajam dialogam ir jābalstās uz dialoga mehānismiem, kas izveidoti vietējā, reģionālajā un nacionālajā līmenī.”¹⁸ Kā dažus no prioritārajiem darbības virzieniem un svarīgākajiem principiem var izcelt:

Eiropas līmeni

Noteikti ir jāizstrādā Zaļās grāmatas, kas paredzētu pasākumus LES 11. panta 1. un 2. punkta iedzīvināšanai, nodrošinot arī tūlītējus pārejas mehānismus,¹⁹ kā arī jāievieš citi saistīti uzlabojumi. Ir svarīgi:

- Visām ES institūcijām, tai skaitā arī EESK, aktīvāk strādāt, lai vairotu savu atvērtību un pilsoniskās sabiedrības iesaisti;²⁰
- Izveidot vienotu informācijas sistēmu visām ES institūcijām, ko būtu iespējams sasaistīt arī ar nacionālo dalībvalstu institūciju darba kārtībām. Ja vienuviet tiktu nodrošināta informācija par to, kādi

¹⁷ BVerfG, 2 BvE 2/08 vom 30.6.2009. http://www.bundesverfassungsgericht.de/entscheidungen/es20090630_2bve000208.html (Vācijas Konstitucionālās tiesas mājas lapa; aplūkota 04.08.2011.).

¹⁸ European Civic Forum et al. Towards A Structured Framework for European Civil Dialogue. Brussels, 15 February 2010, p. 2. <http://www.eesc.europa.eu/resources/docs/towards-a-structured-framework-for-european-civil-dialogue-en.pdf> (EESK mājas lapa; aplūkota 29.07.2011.).

¹⁹ Sk. arī European Economic and Social Committee, Group III. Roadmap of Group III for Participatory Democracy Results of Extraordinary Group III Meeting on 22 March 2011. <http://www.eesc.europa.eu/resources/docs/roadmap-final-for-web.pdf> (EESK mājas lapa; aplūkota 29.07.2011.).

²⁰ EESK III grupa (dažādas intereses) pavasarī ir nākusi klajā ar vairākiem priekšlikumiem, kā varētu uzlabot EESK sadarbību ar pilsoniskās sabiedrības organizācijām, piemēram, izvērtējot un pārvērtējot esošās līdzdalības prakses, veicinot pieredzes apmaiņu starp locekļiem un spēcīnēt EESK sadarbību ar citiem Eiropas pilsoniskās sabiedrības aktoriem. Sk. European Economic and Social Committee, Group III. Roadmap of Group III for Participatory Democracy Results of Extraordinary Group III Meeting on 22 March 2011. <http://www.eesc.europa.eu/resources/docs/roadmap-final-for-web.pdf> (EESK mājas lapa; aplūkota 29.07.2011.).

- lēmumi kādās stadijās un institūcijās šobrīd tiek apspriesti, tas būtiski vienkāršotu pilsoniskās sabiedrības iesaisti un palīdzētu konsolidēt esošos līdzdalības mehānismus;
- Nodrošināt dialogu ar pilsonisko sabiedrību pēc iespējas plašākā nozīmē — svarīga ir ne tikai kvantitatīva un kvalitatīva *organizāciju* pārstāvība, uz ko norāda, piemēram, EESK,²¹ bet arī neformālo grupu, atsevišķu ekspertu un iedzīvotāju iesaiste;²²
  - Nodrošināt atbalsta mehānismus un finansējuma programmas pilsoniskai līdzdalībai, tai skaitā kontaktpunktu(s) katrā EK direktorātā, atbalsta punktus pilsoņu iniciatīvu veidotājiem utt.;
  - Izveidot EK un EP viceprezidentu posteņus, kuru atbildība ir pilsoniskās sabiedrības un līdzdalības veicināšana, kā arī ikgadēja plaša NVO foruma rīkošana;²³
  - Maksimāli atbalstīt horizontālo pilsonisko dialogu, kas sekmēs pārnacionālas pilsoniskās sabiedrības veidošanos, vairo ES leģitimitāti, kā arī tas var atvieglot pašu ES institūciju darbību (ja pilsoniskās sabiedrības pārstāvji, pirms vērsties pie institūcijām, paši savā starpā izstrādās vienotāku redzējumu);
  - Plašāk izmantot Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas un Reģionu komitejas iespējas;
  - Kopumā nodrošināt maksimāli atklātu, ar administratīvajiem šķēršļiem nepārslogotu sabiedrības iesaisti, sākot ar pašiem agrākajiem lēmumu pieņemšanas posmiem un likvidējot pašreizējos „robustus”;²⁴ u.c.

---

²¹ European Economic and Social Committee. Opinion of the European Economic and Social Committee on The implementation of the Lisbon Treaty: participatory democracy and the citizens' initiative (Article 11) (Own-initiative opinion). Rapporteur: Anne-Marie Sigmund. SC/032. Brussels, 17 March 2010, p. 3. (EESK mājas lapa; aplūkota 29.07.2011.).

²² Sk., piemēram, Cuesta V. The Lisbon Treaty's Provisions on Democratic Principles: A Legal Framework for Participatory Democracy. 06.02.2009, pp. 13. https://europe.umontreal.ca/download/attachments/2064496/victor_cuesta_paper.pdf (Eiropas Savienības Ekselences centra mājas lapa; aplūkota 29.07.2011.).

²³ European Civic Forum et al. Towards A Structured Framework for European Civil Dialogue. Brussels, 15 February 2010, p. 6. <http://www.eesc.europa.eu/resources/docs/towards-a-structured-framework-for-european-civil-dialogue-en.pdf> (EESK mājas lapa; aplūkota 29.07.2011.).

²⁴ European Economic and Social Committee, Group III. Roadmap of Group III for Participatory Democracy Results of Extraordinary Group III Meeting on 22 March 2011. <http://www.eesc.europa.eu/resources/docs/roadmap-final-for-web.pdf> (EESK mājas lapa; aplūkota 29.07.2011.).

Nacionālajā līmenī

Kā minēts, pilsoniskā līdzdalība ir svarīga visos līmeņos. Arī Lisabonas līguma pilnīgai un kvalitatīvai iedzīvināšanai ir svarīgi, lai līdzdalības mehānismi tiktu sakārtoti visos līmeņos — ņemot vērā, ka arī pašvaldības, reģioni un nacionālās pārvaldes iestādes, tādas kā parlaments, nozaru ministrijas un valdība, aktīvi iesaistās ES politikas veidošanā. Piemēram, lai sabiedrības pārstāvji spētu efektīvi un agrīnā stadijā ietekmēt ES Padomes darbu, ir svarīgs ne tikai dialogs Eiropas līmenī ar Padomi (dalībvalstu ministru grupu) kā tādu, bet arī sarunas dalībvalstu līmenī starp pilsonisko sabiedrību un attiecīgajām ministrijām. Tāpat arī nacionālajiem parlamentiem, izmantojot jauniegūtās tiesības subsidiaritātes pārbaudē, būtu plašāk jāiesaista NVO. Līdzdalības prakses starp ES dalībvalstīm atšķiras, bet ievēribas cienīgs ir, piemēram, EESK III grupas aicinājums Komitejai strādāt ar nacionālajām līdzdalības institūcijām (ekonomiskajām un sociālajām komitejām u.tml.), daloties pieredzē un atbalstot kapacitātes stiprināšanu.²⁵ Diemžēl jāatzīst, ka Latvija ir viena no retajām ES valstīm, kurā šāda visaptveroša, nacionāla līmeņa pilsoniskā dialoga veidojuma nav. Svarīgi ir arī izveidot vienotu informācijas aprites sistēmu katras dalībvalsts iekšienē, cita starpā veidojot saikni arī ar reģionālo un vietējo līmeni — šī sistēma turklāt ietvertu arī visu ES līmenī apspriesto jautājumu spektru (sk. iepriekš).

Jāsaka, Latvijai līdzdalības jautājumi pašlaik ir īpaši aktuāli, jo turpinās darbs pie jaunā sabiedrības līdzdalības modeļa izveides. Pēc vairāku nevalstisko organizāciju iniciatīvas šis mērķis 2010.–2011. gadā tika iekļauts valdības deklarācijā un Valdības rīcības plānā.²⁶ Ja nenotiks pārsteigumi, tad paredzams, ka jaunais līdzdalības modelis aptvers un integrēs līdzdalību lēmumu pieņemšanā pašvaldību/reģionālajā, nacionālajā un ES/starptautiskajā līmenī, kas atbilstu mūsdienu daudzlīmeņu pārvaldības realitātei. Ir pamats cerēt, ka Latvija pēc šāda modeļa izveides varētu būt vadošā lomā

²⁵ European Economic and Social Committee, Group III. Roadmap of Group III for Participatory Democracy Results of Ex-ordinary Group III Meeting on 22 March 2011. <http://www.eesc.europa.eu/resources/docs/roadmap-final-for-web.pdf> (EESK mājas lapa; aplūkota 29.07.2011.).

²⁶ Deklarācija par Valda Dombrovska vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību. <http://www.mk.gov.lv/lv/mk/darbibu-reglamentejosie-dokumenti/valdibasd/> (Latvijas Republikas Ministru kabineta mājas lapa; aplūkota 01.08.2011.); Valdības rīcības plāns Deklarācijas par Valda Dombrovska vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību īstenošanai, apstiprināts ar Ministru kabineta 2011. gada 23. februāra rīkojumu Nr. 67. <http://www.mk.gov.lv/lv/mk/darbibu-reglamentejosie-dokumenti/ricibas-plans/> (Latvijas Republikas Ministru kabineta mājas lapa; aplūkota 01.08.2011.).

līdzdalības praksē un varētu veicināt līdzīgus procesus arī Eiropas Savienībā kopumā.

Secinājumi

Latvija un arī Eiropas Savienība kopumā šobrīd saskaras ar daudziem nopietniem izaicinājumiem, un daudzi no tiem risināmi ar efektīvāku, aktīvāku, atklātāku un caurspīdīgāku sabiedrības līdzdalību. Tā ir vitāli nepieciešama, lai nodrošinātu ES leģitimitāti, tās efektīvu darbību un ilgtspēju. LES 11. pants pēc Lisabonas līguma atzīst un juridiski nostiprina jaunu Eiropas Savienības pieeju, kurā daudz lielāka uzmanība pievērsta līdzdalības demokrātijai. Tā jau ir guvusi atbalstu no vairākām ES institūcijām un Eiropas pilsoniskās sabiedrības pārstāvjiem, un jau ir sperti pirmie redzami soļi pretī plašākam dialogam ar sabiedrību. Tomēr kopš Lisabonas līguma stāšanās spēkā (2009. gada 1. decembrī) ir pagājuši gandrīz divi gadi, bet rezultāti līdzdalības jomā paliek ierobežoti. Lisabonas līgums nedrīkst kļūt par neizmantotu iespēju. Tagad ir īstais brīdis apvienot spēkus un ieviest dzīvē daudzās jau esošās iestrādes, lai nodrošinātu gan sabiedrību, gan pārvaldes institūcijas apmierinošu dialogu. Šis ir mājas darbs, pie kura jāstrādā gan ES institūcijām, gan nacionālajām, reģionālajām un vietējām pārvaldes institūcijām, gan Eiropas pilsoniskajai sabiedrībai. Tas tieši skar Eiropas, tai skaitā arī Latvijas un Latvijas sabiedrības intereses, un, pateicoties daudzām labām iestrādēm līdzdalības jomā, par spīti pašreizējiem trūkumiem, arī Latvija var dot būtisku pienesumu. Summējot un nedaudz vienkāršojot, varētu veidot sekojošu formulu: caurspīdīgums + līdzdalība = kvalitatīvāki lēmumi + leģitimitāte.

Baltijas valstu koalīcijas Eiropas Savienības Padomē

Margarita Isajeva,

politoloģe

Palielinoties starptautisko organizāciju skaitam un pieaugot to ietekmei starptautiskajā politikā, valstis meklē dažādus sadarbības modeļus, lai veiksmīgi aizstāvētu valsts intereses. Tomēr ne visām valstīm ir vienādas iespējas un resursi savu interešu aizstāvēbai, jo tas ir atkarīgs no valsts ekonomiskās un politiskās varas. Īpaši lielas pūles jāpieliek mazajām valstīm, jo to rīcībā nav liela varas kapitāla. Arī Eiropas Savienībā mazās valstis meklē sadarbības formātus ar citām valstīm, lai īstenotu savas intereses. Tā kā pēdējās divās ES paplašināšanās kārtās par organizācijas dalībvalstīm kļuva daudzas mazās valstis, aktuāls kļuva jautājums par šo valstu koalīciju veidošanu kā līdzekli lielāko un ietekmīgāko ES dalībvalstu ietekmes mazināšanai. Lai gan ES kontekstā nepastāv viens kritērijs, saskaņā ar kuru tiktu noteikts, vai valsts ir liela vai maza, visbiežāk tiek ņemts vērā valsts balsu skaits Padomē. Baltijas valstis parasti tiek pieskaitītas pie mazām valstīm, Igaunijai un Latvijai ir četras, bet Lietuvai — septiņas balsis Padomē. Rakstā tiek analizēts, kā Baltijas valstis iesaistījās koalīciju veidošanā Padomē laikā no 2004. gada maija līdz 2010. gada decembrim.

Pēc Eiropas Savienības paplašināšanās pieauga dalībvalstu skaits. Tas izraisīja jautājumu, vai netiks apgrūtināta lēmumu pieņemšana ES, jo ne visām dalībvalstīm ir vienāda nostāja un intereses. Tradicionāli dalībvalstis mēģina rast risinājumus savu politiku virzīšanai tālāk, meklējot sabiedrotos sarunu sākotnējās fāzēs, kā arī veidojot koalīcijas ES Padomes sarunās, lai palielinātu savu ietekmi. Neskatoties uz to, ka ES likumdošanas izpēte ilgst jau daudzus gadus, valstu uzvedībai ES Padomē tika pievērsta salīdzinoši maza uzmanība. Šī raksta mērķis ir izpētīt, kuru koalīciju veidošanā Padomē Baltijas valstis iesaistījās laika posmā no 2004. gada līdz 2010. gadam. Par

informatīvo materiālu kalpoja Padomes aktu ikmēneša apkopojumi¹, kuros tiek sniegta informācija par pieņemtajiem lēmumiem ministru līmenī, valstu balsojumiem, kā arī tiek pievienotas valstu kopīgās deklarācijas, kurās valstis pauž savas pozīcijas attiecībā uz pieņemtajiem lēmumiem.

Lēmumu pieņemšana ES Padomē

ES Padome ir svarīga lēmumu pieņemšanas iestāde ES. Tajā tiek pārsvētas dalībvalstu intereses, un lēmēji ir attiecīgo valstu un attiecīgo jomu ministri. Pirms ES paplašināšanās 2004. gadā tika gaidīts, ka šis notikums visvairāk ietekmēs tieši Padomes darbību: dalībvalstu skaits nozīmēja ministru skaita pieaugumu Padomē, lēmumu pieņemšanas procesam paliekot nemainīgam. Padomē lēmumu pieņemšanas mehānismi tika piemēroti paplašināšanās rezultātā pieaugošajam dalībvalstu skaitam, līdz ar to koalīciju skaita palielinājums Padomē kļuva neizbēgams.

Lisabonas līguma spēkā stāšanās iespaidoja mazo valstu iespējas paust savu ietekmi ES institūcijās: Padomē tika mainītas balsošanas metodes, tika ieviestas izmaiņas Padomes prezidentūrā, kā arī Eiropas Komisijas sastāvā.² Līdz ar Lisabonas līgumu nostiprinās kvalificēts balsu vairākums — palielinās politikas jomu skaits, kurās lēmumi tiek pieņemti saskaņā ar šo balsošanas metodi. Piemēram, kvalificētais balsu vairākums tiks pielietots lēmumos, kas attiecas uz cīņu pret klimata pārmaiņām, enerģētisko drošību, kā arī palīdzības sniegšanu ārkārtas situācijās citām valstīm, savukārt vienprātīgi lēmumi tiks pieņemti nodokļu, ārpolitikas, aizsardzības, kā arī sociālās drošības politikās. Turklāt 2014. gadā sāksies pārejas periods, 2017. gadā pilnībā ieviešot dubultā vairākuma principu — lēmumu būs jāatbalsta 55% dalībvalstu, kas pārstāv 65% ES iedzīvotāju, tādējādi lielāka nozīme

---

¹ Padomes koalīciju analīzi apgrūtina salīdzinoši mazs publiski pieejamās informācijas apjoms attiecībā uz Padomes darbību. Turklāt publikotajā informācijā tiek atspoguļota darbība vienīgi ministru līmenī un tiek uzskaitīti tikai apstiprinātie tiesību akti – netiek uzskaitīti lēmumi, kuri tika noraidīti. Lai pilnveidotu koalīciju izpēti Padomē, ir nepieciešama ne tikai informācija par valstu negatīvo nostāju pieņemto lēmumu kontekstā, bet arī informācija par likumprojektiem, kuri tika noraidīti ministru sēžu laikā. Turklāt līdzīgi ikmēneša pārskati par darba grupu un komiteju darbību ļautu plašāk pētīt mazo valstu koalīcijas Padomē, jo tieši šajos lēmumu pieņemšanas posmos notiek lielākā valstu aktivitāte, aizstāvot savas intereses.

² Wivel A. From Small State to Smart State: Devising a Strategy for Influence in the European Union. In: *Small States in Europe: Challenges and Opportunities*. Eds. R. Steinmetz, A. Wivel. Farnham: Ashgate Publishing Limited, 2010, pp. 15-29.

tiek piešķirta valsts iedzīvotāju skaitam.³ Tas savukārt palielina mazo valstu lomu. Analizējot valstu sadarbību Padomē, jāņem vērā, ka Padomes darbības izpēte vēl joprojām ir sarežģītāka salīdzinājumā ar citām ES institūcijām, jo dati par balsojumu Padomē nav pieejami pilnībā.

Dalībvalstu sadarbība Padomē izpaužas kā *ad hoc* koalīcijas un institucionalizētas grupas. *Ad hoc* koalīcijas tiek veidotas konkrētam izskatāmajam jautājumam salīdzinoši neilgā laika posmā, turpretī institucionalizētās koalīcijas darbojas ilgākā laika posmā, un parasti tās veido vienas un tās pašas valstis, piemēram, institucionalizētā sadarbība pastāv starp Beniluksa valstīm, Višegradas valstīm, Ziemeļvalstīm, Baltijas valstīm, kā arī starp Vāciju un Franciju. Tiek izšķirtas arī domubiedru grupas (*like-minded groups*), kuras veido dalībvalstis ar līdzīgām nostājām konkrētā politikā, tomēr tās nav tik stabilas kā institucionalizētās koalīcijas. Kā piemērus var minēt Zalcburgas grupu (valstu sadarbība tieslietās un iekšlietās), Kopenhāgenas grupu (iekšējā tirgus jautājumi), kā arī Āhenes grupu (veselības politika).⁴

Analizējot valstu sadarbību ES Padomē, kopumā var apgalvot, ka koalīcijas Padomē ir neizbēgamas, ņemot vērā ES dalībvalstu skaitu, kā arī tādu jautājumu klāsta paplašināšanos, kuros lēmumiem ir jābūt pieņemtiem ar kvalificētu balsu vairākumu. Koalīciju nepieciešamību nosaka arī liels mazo valstu skaits, kurām ir jāiesaistās koalīcijās, lai veiksmīgāk aizstāvētu savas intereses, ņemot vērā to ierobežotos resursus salīdzinājumā ar lielākām dalībvalstīm.

Baltijas valstu koalīcijas Padomē

Lai izpētītu, kā Baltijas valstis iesaistījās koalīciju izveidē ES Padomē, tika analizēti Padomes aktu ikmēneša apkopojumi laika posmā no 2004. gada maija, kad Baltijas valstis pievienojās ES, līdz 2010. gada decembrim. Analizējot Padomes aktu ikmēneša pārskatus, var secināt, ka ar katru gadu Padomē vairāk tiek izmantots kvalificēts balsu vairākums salīdzinājumā ar

---

³ Carbone M. Introduction: Understanding the Domestic Politics of Treaty Reform. In: *National Policies and European Integration: From the Constitution to the Lisbon Treaty*. Ed. M. Carbone. Cheltenham: Edward Elgar Publishing Limited, 2010, pp. 1-34.

⁴ Ruse I. Bargaining Power of Institutionalized Coalitions in EU Council Negotiations (paper presented at the Political Studies Graduate Conference, University of Oxford, December 6-7, 2010.), 5, <http://www.psa.ac.uk/spgrp>.

vienprātīgu lēmumu pieņemšanu. Kopumā laika periodā no 2004. gada maija līdz 2010. gada decembrim 83% izskatāmo lēmumu tika pieņemti saskaņā ar kvalificēta balsu vairākuma noteikumiem. Pētot valstu iesaistīšanos koalīcijās, tika analizēti tie Padomes aktu ikmēneša apkopojumu pielikumi, kuros tiek sniegta informācija par ministru līmenī pieņemtajiem lēmumiem, balsošanas kārtību, valstu balsojumiem un valstu deklarācijām. Tieši valstu kopīgās deklarācijas atspoguļo, kuras valstis ir veidojušas koalīcijas noteikta mērķa sasniegšanai.

Neskatoties uz to, ka Baltijas valstis pievienojās ES 2004. gada maijā, pirmā deklarācija, kurai pievienojās arī Igaunija un Lietuva, tika iesniegta tikai 2004. gada decembrī. Igaunija un Lietuva kopā ar citām deviņām dalībvalstu delegācijām kopīgā deklarācijā lūdza Eiropas Komisiju ierosināt Padomei vienkāršot uz noteiktu kuģu kapteiņiem attiecināmo pienākumu iesniegt deklarācijas ar zvejas pārskatu. Tā pati valstu grupa iesniedza šo deklarāciju arī 2005. gada decembrī ar atkārtotu lūgumu EK. 2006. gadā Baltijas valstis pievienojās tikai divām kopīgām deklarācijām, tomēr vienā gadījumā deklarācijai pievienojās tikai Latvija, turpretī otrā gadījumā deklarācijai no Baltijas valstīm pievienojās tikai Lietuva.

Pirmā deklarācija, kurai pievienojās visas trīs Baltijas valstis, tika iesniegta 2007. gada jūnijā attiecībā uz Padomes lēmumu par Eiropas Kopienu pašu resursu sistēmu. Valstu kopīgajā deklarācijā tika norādīts, ka šīs valstis pauž nožēlu par Padomē pieņemto lēmumu, ka laika posmā no 2007. līdz 2013. gadam atsevišķām dalībvalstīm — Nīderlandei, Zviedrijai un Apvienotajai Karalistei — tiek piemēroti samazinājumi šo valstu iemaksām Eiropas Kopienu pašu resursu sistēmā. Dalībvalstu deklarācijā tika norādīts, ka nākotnē tādus atvieglojumus nevajadzētu piešķirt.⁵ Deklarācijā dalībvalstis norāda, ka turpmāk pašu resursu sistēmai ir jāfinansē pasākumus, attiecībā uz kuriem ir panākta vienošanās, bez pielāgojumiem atsevišķām dalībvalstīm.

ES Lauksaimniecības un zivsaimniecības padomes 2007. gada decembra sanāksmē tika pieņemta EP un Padomes regula par stipro alkoholisko dzērienu definīciju, aprakstu, noformējumu, marķējumu un ģeogrāfiskās

---

⁵ Padomes ikmēneša tiesību aktu saraksts, 2007. gada jūnijs, Eiropas Savienības Padome, 15, <http://www.consilium.europa.eu> (Eiropas Savienības Padomes mājas lapa; aplūkota 10.08.2011.).

izcelsmes norāžu aizsardzību. 2005. gada decembrī EK ierosināja veikt izmaiņas alkoholisko dzērienu regulā, kura bija spēkā kopš 1989. gada.⁶ Saskaņā ar likumprojektu alkoholiskie dzērieni tika iedalīti trīs grupās, tika noteiktas dzērienu definīcijas, tika noteikts, kādai informācijai ir jāatrodas uz etiķetes. Turklāt tika ierosināta ģeogrāfisko apzīmējumu aizsardzība. Visvairāk pretrunu likumprojekta ietvaros izraisīja normas, kuras attiecās uz degvīna definīciju. Polija, Baltijas valstis, Zviedrija, Somija un Dānija uzreiz puda savu nostāju pret EK degvīna definīciju, saskaņā ar kuru to varēja ražot no lauksaimniecības izcelsmes etilspirta. Pēc šo valstu domām, degvīnu drīkst ražot tikai no kartupeļiem vai graudaugiem.⁷ Pret tik šauru definīciju savukārt iebilda tādas valstis kā Lielbritānija, Ungārija, Bulgārija un Kipra, kurās degvīns tiek ražots no citām izejvielām.⁸ Šīs nesaskaņas valstu vidū tika nodēvētas par „degvīna karu”. Neskatoties uz to, ka tika panākts kompromiss — degvīna definīcija netika mainīta, tomēr, ja degvīns netiek ražots no kartupeļiem vai graudaugiem, ražotājam tas ir jānorāda uz marķējuma, — Lietuva atturējās no balsojuma regulas pieņemšanā, bet Zviedrija un Polija balsoja pret.

2008. gada martā notikušajā Lauksaimniecības un zivsaimniecības padomē Latvija kopā ar Poliju nobalsoja pret regulas grozījumiem, kuri izveido Kopienas atbrīvojumu sistēmu no muitas nodokļiem. Kopš 2004. gada maija tā bija otrā deklarācija, kurai pievienojās visas trīs Baltijas valstis. Latvijas, Polijas, Ungārijas, Rumānijas, Lietuvas, Igaunijas, Dānijas un Slovākijas kopīgajā deklarācijā tika noteikts, ka izskatāmie grozījumi muitas un nodokļu atvieglojumos ceļotājiem nav pietiekami skaidri, saskaņoti un vienkārši. „Dažādi ierobežojumi muitas un nodokļu jomā, ar transporta veidiem saistīti ierobežojumi, nesaskaņoti ierobežojumi sīkpacku sūtījumiem, bieži ceļojošām personām piemērojamu īpašu saskaņotu noteikumu trūkums un jaunas likumdošanas metodes var radīt būtiskas piemērošanas problēmas gan ceļotājiem, gan muitas pakalpojumu sniedzējiem, jo īpaši

---

⁶ Panke D. Being Small in a Big Union: Structural Disadvantages, Counterbalancing Strategies, and the Varying Success of Small States in European Policy Making. Dublin: Dublin European Institute, 2009, p. 2. www.unc.edu/euce/eusa2009/papers/panke_07E.pdf (Ziemeļkarolīnas universitātes mājas lapa; aplūkota 09.08.2011.).

⁷ *Ibid.*, p. 3.

⁸ *Ibid.*

uz ES ārējām robežām.⁹ Līdz ar to valstis rosināja EK divus gadus pēc noteikumu stāšanās spēkā sniegt ziņojumus, kā tiek īstenota regula, un nepieciešamības gadījumā to pārskatīt.

2009. gadā Latvija kopā ar Igauniju un citām dalībvalstīm iesniedza trīs kopīgas deklarācijas. Septembrī Konkurētspējas (iekšējā tirgus, rūpniecības un pētniecības) padomes sanāksmē Igaunija, Nīderlande un Rumānija atturējās no balsojuma par Padomes regulu, kas attiecas uz dzīvnieku aizsardzību nonāvēšanas laikā. Tomēr interesanti ir tas, ka kopīgā deklarācija šajā jautājumā bija Igaunijai, Rumānijai un Latvijai, bet Nīderlande tai nepievienojās. Deklarācijā tika apgalvots, ka Igaunija, Latvija un Rumānija pauž gandarījumu par dzīvnieku labturības principiem, tomēr tajā pašā laikā valstis nepiekrīt, ka noteiktās apdullināšanas metodes tiks attiecinātas arī uz kaušanu privātam patēriņam mājās. Valstis pauda nostāju, ka „regula pārāk detalizēti regulē jomu, kura neietekmē ne iekšējo tirgu, ne tirdzniecību, un kas bez papildu kontroles mehānismiem rada administratīvās un arī politiskās problēmas regulas īstenošanā”.¹⁰ Igaunija, Latvija un Rumānija pauda nostāju, ka regulējumi, kas attiecas uz dzīvnieku nogalināšanu pašu patēriņam, ir jāatstāj dalībvalstu jurisdikcijā, ievērojot subsidiaritātes principu.¹¹ Tomēr Latvija nav ierakstīta kā valsts, kas attiecīgajā lēmumā balsoja pret vai atturējās no balsojuma, kas nozīmē, ka tā lēmumu ir atbalstījusi. Divām deklarācijām Latvija un Igaunija pievienojās 2009. gada decembrī. Abas deklarācijas tika iesniegtas attiecībā uz Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvu, ar kuru ievieš grozījumus direktīvās par elektronisko komunikāciju tīkliem un pakalpojumiem. Vienā deklarācijā valstis pauž gandarījumu par pieņemtajiem tiesību aktiem, kas veido reglamentējošu priekšlikumu integrētu kopumu elektronisko komunikāciju nozarē.¹² Savukārt otrajā deklarācijā dalībvalstu grupa, kurai pievienojās arī Latvija un Igaunija, norādīja, ka direktīvas ar pieņemtajiem grozījumiem nosaka, ka Komisijas lēmumu pieņemšanas pilnvaru joma attiecas uz elektronisko sakaru tirgus noteikšanu,

---

⁹ Padomes ikmēneša tiesību aktu saraksts, 2008. gada marts, Eiropas Savienības Padome, 25. <http://www.consilium.europa.eu> (Eiropas Savienības Padomes mājas lapa; aplūkota 10.08.2011.).

¹⁰ Padomes ikmēneša tiesību aktu saraksts 2009. gada septembris, Eiropas Savienības Padome, <http://www.consilium.europa.eu> (Eiropas Savienības Padomes mājas lapa; aplūkota 10.08.2011.).

¹¹ *Ibid.*

¹² Padomes ikmēneša tiesību aktu saraksts, 2009. gada novembris, Eiropas Savienības Padome, 27. <http://www.consilium.europa.eu> (Eiropas Savienības Padomes mājas lapa; aplūkota 10.08.2011.).

kā arī būtiskas ietekmes uz tirgu novērtējumu, bet šīs pilnvaras neattiecas uz tiesiskās aizsardzības līdzekļu izvēli.

2010. gada marta Konkurētspējas padomes sēdē pirmajā lasījumā tika izskatīta Padomes nostāja attiecībā uz regulu, kas nosaka pienākumus tirgus dalībniekiem, kas laiž tirgū kokmateriālus un koka izstrādājumus. No balsojuma atturējās Beļģija, Vācija, Spānija un Lielbritānija, turpretī Nīderlande balsoja pret lēmumu.¹³ Attiecībā uz Padomes nostāju šajā jautājumā izveidojās divas valstu grupas, kuras iesniedza kopīgas deklarācijas. Vienā valstu grupā ietilpa 19 valstis — Austrija, Bulgārija, Čehija, Francija, Grieķija, Igaunija, Itālija, Īrija, Kipra, Latvija, Lietuva, Luksemburga, Polija, Portugāle, Rumānija, Slovēnija, Somija un Zviedrija — kuras apgalvoja, ka centīsies īstenot šo regulu. Kopš 2004. gada maija tā bija trešā deklarācija, kurai pievienojās visas trīs Baltijas valstis. Otra valstu grupa, kurā ietilpa Lielbritānija, Beļģija, Dānija un Spānija, savā kopīgajā deklarācijā pauda nožēlu par Padomes nostāju. Šo valstu kopīgajā deklarācijā tika ierosināts iekļaut aizliegumu attiecībā uz nelikumīgi iegūtu kokmateriālu laišanu ES tirgū, kā arī bija izteikts aicinājums Padomei un EP uzsākt darbu pie attiecīgas regulas.¹⁴ Komisijas deklarācijā tika norādīts, ka tā pievērsīsies valstu grupas ierosinājumiem tiesību akta otrajā lasījumā.¹⁵

Ko varam secināt?

Apkopotais materiāls par Baltijas valstu koalīciju veidošanu un balsojumu ES Padomē uzrāda pieaugošu „plūstošo” koalīciju veidošanās tendenci. Nepastāv formālas, noturīgas un ilglaicīgas koalīcijas, bet tās tiek veidotas atkarībā no valstu interesēm attiecīgajā jautājumā. Tādēļ pieņēmums, ka Baltijas valstis *a priori* būs viena koalīcija, var izrādīties maldīgs.

Padomes aktu ikmēneša pārskatos norādīts, kuras valstis balsoja pret lēmuma pieņemšanu vai atturējās no balsojuma. Pētot šos pārskatus, var secināt, ka pētāmajā laika posmā visas trīs Baltijas valstis bija vidēji aktīvas negatīvās nostājas paušanā Padomes lēmumu pieņemšanas procesos. Lietuva un Igaunija atturējās vai balsoja pret lēmumu 14 gadījumos, turpretī

---

¹³ Padomes ikmēneša tiesību aktu saraksts, 2010. gada marts, Eiropas Savienības Padome, 8. <http://www.consilium.europa.eu> (Eiropas Savienības Padomes mājas lapa; aplūkota 11.08.2011.).

¹⁴ *Ibid.*

¹⁵ *Ibid.*

Latvija — 12. Lai izpētītu, kuras valstis biežāk balsoja kopā, tika analizēti gadījumi, kad no balsojuma atturas vai balso pret divas vai vairākas valstis. Analizējot valstu kopīgos balsojumus, tika secināts, ka Latvija un Igaunija kopā bieži balsoja pret izskatāmo lēmumu. Tomēr šīm valstīm vairāk pievienojās Slovākija un Polija, bet mazāk — Lietuva. Turpretī Lietuva vienlīdz bieži balsoja pret lēmuma pieņemšanu kopā ar Austriju, Dāniju, Igauniju, Kipru, Latviju un Rumāniju.

Valstu kopīgās deklarācijas liecina, ka visas trīs Baltijas valstis pētāmajā laika posmā iesniedza tikai trīs kopīgas deklarācijas, kurām pievienojās arī citas dalībvalstis. Aktīvākā kopīgo deklarāciju iesniegšanā bija Igaunija, kura pievienojās 12 deklarācijām, savukārt gan Latvija, gan Lietuva iesniedza 10 deklarācijas. Analizējot deklarācijas, kurām pievienojās Baltijas valstis, var secināt, ka Latvija kopā ar Igauniju iesniedza sešas deklarācijas, bet ar Lietuvu — mazāk, četras deklarācijas. Lietuva kopā ar Igauniju iesniedza piecas kopīgas deklarācijas.

Salīdzinot Baltijas valstu pievienošanas deklarācijām, kuras tika iesniegtas kopā ar citām dalībvalstīm, Igaunija visbiežāk pievienojās Latvijas un Somijas deklarācijām, kā arī Apvienotās Karalistes, Lietuvas, Polijas un Rumānijas deklarācijām. Latvija visvairāk kopīgas deklarācijas iesniedza kopā ar Igauniju, kā arī Poliju, Rumāniju un Slovākiju. Turpretī Lietuva visvairāk deklarācijas iesniedza kopā ar Čehiju, mazāk ar Igauniju, Poliju un Somiju. Turklāt Latvija un Igaunija pētāmajā laika posmā vairāk balsoja kopā ar Slovākiju, nevis Lietuvu. Neskatoties uz to, ka Baltijas valstu sadarbība ir viena no institucionalizētākajām reģionālās sadarbības formām ES, valstu iesniegtās kopīgās deklarācijas norāda uz to, ka koalīcijas tiek balstītas uz kopīgām interesēm, nevis valstu reģionālo sadarbību.

II

EIROPAS SAVIENĪBAS POLITIKAS

Glābšanas riņķis Eiropai — instrumenti izaugsmes atjaunošanai un krīzes risināšanai

Antra Trenko,

Latvijas Bankas Starptautisko attiecību un komunikācijas pārvaldes vecākā ekonomiste

Atskatoties uz pēdējo gadu notikumiem, jāsecina, ka krīze pārsteidza Eiropas Savienību (ES) nesagatavotu. Protams, daudzi apjauta, ka straujais ekonomikas pieaugums nevar būt mūžīgs, tomēr tikai retais bija gatavs tam, kas patiesībā notika.

Reaģējot uz krīzi, ES līderi samērā īsā laikā ir izveidojuši plašu ekonomiskās pārvaldības un krīžu risināšanas instrumentu klāstu. Lai gan pagaidām ir grūti prognozēt šo iniciatīvu panākumus, ir skaidrs, ka tie pamatā atkarīgi no diviem faktoriem — no pašu dalībvalstu vēlmes un motivācijas veikt būtiskas reformas, uzlabojot valsts finanšu kvalitāti un konkurētspēju, kā arī no ES līderu savlaicīgi pieņemtiem lēmumiem, lai lieki nepagarinātu “trauksmes periodu” attiecībā uz iespējamiem krīzes risinājumiem.

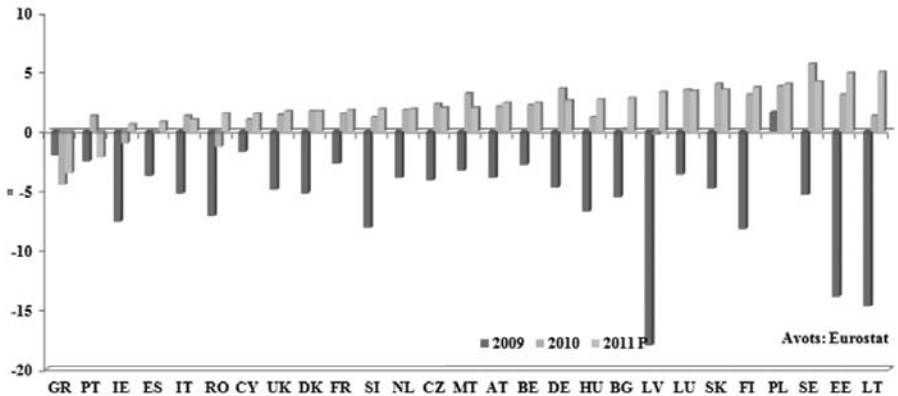
Ievads

Atskatoties uz pēdējo gadu notikumiem, jāsecina, ka krīze pārsteidza Eiropas Savienību nesagatavotu. Šķiet, daudzi apjauta, ka straujais ekonomikas pieaugums nevar būt mūžīgs, tomēr uzdrošinot apgalvot — tikai retais bija gatavs tam, kas notika. Kritiens bija straujš. Saskaņā ar Eiropas Komisijas (EK) aprēķinu, ES iekšzemes kopprodukts (IKP) 2009. gadā saruka par 4%, rūpnieciskā ražošana samazinājās līdz pagājušā gadsimta deviņdesmito

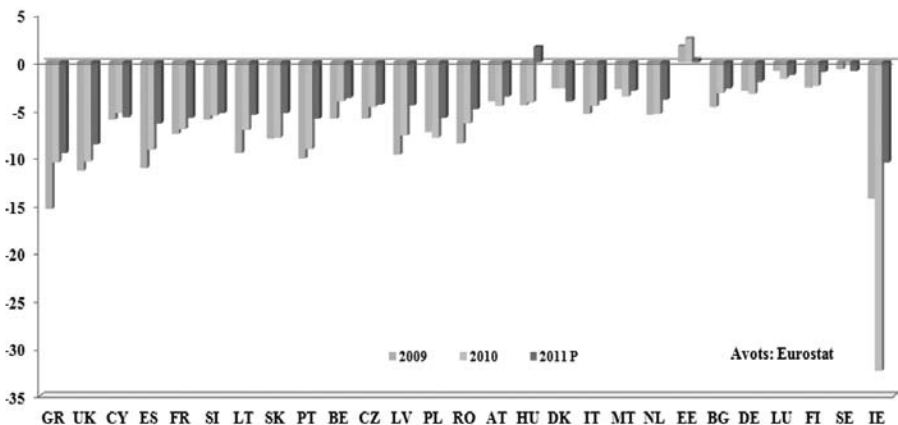
gadu līmenim, bez darba palika 23 miljoni cilvēku jeb 10% no ekonomiski aktīvajiem ES iedzīvotājiem. Dažas dalībvalstis paredz ekonomikas kritumu arī 2011. un 2012. gadā (sk. 1. attēlu).

Globālās finanšu krīzes un iepriekšējo gadu netālredzīgās fiskālās politikas rezultātā būtiski **pieauga teju visu ES dalībvalstu budžeta deficīta**

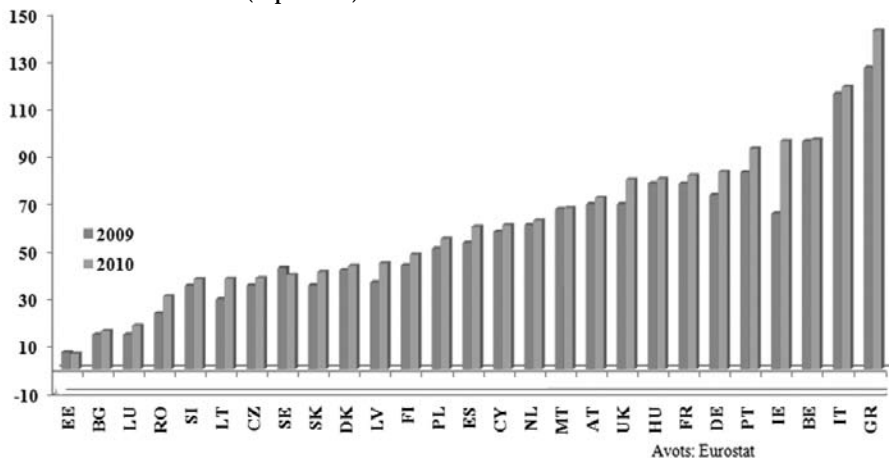
Attēls Nr. 1 Reālā IKP izmaiņas ES 2009.–2011. gads (%)

Attēls Nr. 2 Budžeta deficīts ES 2009.–2011. gads (% pret IKP)

Attēls Nr. 3 ES Parāda krīze 2009.–2011. gads
(% pret IKP)

(sk. 2. attēlu) **un valdības parāda līmenis** (sk. 3 attēlu)¹. Saskaņā ar Eiropas Centrālās bankas prognozi, piemēram, Grieķijas valdības parāds 2012. gadā varētu pārsniegt pat 160% no IKP.

Straujā ekonomikas krituma ietekmē arī **finanšu tirgi visai strauji sāka zaudēt ticību valstu spējai efektīvi mazināt savu parāda līmeni**, kā rezultātā dažas eiro zonas perifērijas valstis vairs nespēja tirgos pārfinansēt savu parādu, bet dažas attīstītās ES valstis piedzīvoja ceļojumu atpakaļ laikā, kad tām bija nepieciešams starptautisko aizdevēju atbalsts.

Lai veicinātu dalībvalstu ekonomikas atkopšanos, nepieļautu līdzīgu krīžu rašanos nākotnē un stiprinātu tirgus uzticēšanos, ES sāka darbu pie vienotas krīzes risināšanas politikas un ekonomikas atjaunošanas instrumentu izstrādes. Tika izstrādāta jaunā stratēģija “Eiropa 2020”, būtiski stiprināts finanšu tirgus uzraudzības ietvars, izveidoti finanšu atbalsta instrumenti un izstrādāti priekšlikumi fiskālās un makroekonomiskās politikas stiprināšanai.²

Turpinājumā sīkāk par katru no jaunajiem ekonomiskās pārvaldības un krīžu risināšanas rīkiem.

¹ Pieļaujama budžeta deficīta sliekšnis ir 3% no IKP, bet valdības parāda līmenis nedrīkst pārsniegt 60% no IKP.

² EK priekšlikumi tiks apstiprināti, tiklīdz ES Prezidentūra vienosies par Parlamenta atbalstu.

Preventīvie pasākumi ilgtspējīgas izaugsmes veicināšanai

Arī pirms krīzes ES bija instrumenti, kas mērīja ekonomikas veselīgumu (piemēram, pārmērīga budžeta deficīta novēršanas procedūra), tomēr jāatzīst, ka attieksme pret fiskālās disciplīnas pārkāpējiem bija salīdzinoši “maiga un pielaidīga”. Krīze pierādīja, ka nekas nav mūžīgs, arī ekonomikas pieaugums. Tādēļ esošais mehānisms bija jāpielāgo tam, lai dalībvalstu ekonomikas **temperatūru mērītu ilgtermiņā** un savlaicīgi signalizētu par novirzi no normas (agrīna brīdināšana).

Strukturālo reformu stratēģija

Lai ES līmenī savlaicīgi identificētu ekonomikas satricinājumu riskus, EK izstrādāja instrumentu ar visai skaļu nosaukumu — stratēģija “**Eiropa 2020**”³. Tās uzdevums ir panākt, ka līdz 2020. gadam, īstenojot strukturālās reformas, ES dalībvalstis sasniedz vairākus ilgtspējīgu izaugsmi veicinošus mērķus: 1) būtiski uzlabo nodarbinātības līmeni; 2) veicina pētniecības un izglītības attīstību; 3) uzlabo ar klimata pārmaiņām un enerģētiku saistīto jautājumu risināšanu; 4) vairo izglītības apguves iespējas; 5) samazina sociāli maznodrošināto iedzīvotāju īpatsvaru.

Atbilstoši stratēģijas mērķiem dalībvalstis izstrādā nacionālās reformu programmas, kurās iezīmē nacionālā līmenī plānotus strukturālo reformu pasākumus.

“Eiropa 2020” ir Lisabonas stratēģijas, kuras ambiciozos plānus ES līderiem neizdevās pilnībā realizēt, pēctece. Pirmskrīzes laikos līdzīgi stratēģiskie mērķi vairāk atgādināja “birokrātisku apņemšanos uz papīra”, jo reālās strukturālās reformas visbiežāk tā arī palika ieceru līmenī.

Patlaban ir skaidrs, ka ir pēdējais brīdis īstenot praksē uz papīra paustās apņemšanās un reformas, lai nodrošinātu ilgtspējīgu Eiropas Savienības izaugsmi nākotnē. Lai gan pagaidām ir pārāgrī prognozēt “Eiropa 2020” panākumus, gribētos cerēt, ka pēckrīzes apstākļos paustās apņemšanās ir pārdomātas, balstās uz reālistiskiem pieņēmumiem un tiks īstenotas ar sabiedrības atbalstu.

---

³ Stratēģijas “Eiropa 2020” interneta vietnes adrese ir http://ec.europa.eu/europe2020/index_lv.htm (Eiropas Komisijas mājas lapa; aplūkota 15.07.2011.).

Eiro plus pakts

Lai veicinātu Eiropas Savienības konkurētspēju un nodarbinātību, sekmešu valsts finanšu ilgtspēju un nostiprinātu finanšu stabilitāti ES, pēc eiro zonas valstu līderu iniciatīvas šā gada martā tika izstrādāts “Eiro plus pakts”. Līdz ar vairākām citām ārpus eiro zonas esošām valstīm šim ekonomikas politikas koordinēšanas pakтам ir pievienojusies arī Latvija. Pakta būtība nosaka, ka tā dalībnieki vienojas par pasākumiem, kas nākamajos 12 mēnešos veicami valsts finanšu, darba tirgus, sociālā atbalsta, izglītības, uzņēmējdarbības atbalsta, finanšu stabilitātes un citās jomās. Pamatojoties uz EK sagatavoto novērtējumu, dalībvalstu vadītāji ikgadējās sanāksmēs pārraudzīs minēto pasākumu īstenošanas gaitu. Atšķirībā no nacionālajām reformu programmām, kurās dalībvalstis ieskicē vidēja termiņa reformas, “Eiro plus pakts” nodrošina **konkrētas politiskās apņemšanās tuvākā gada laikā**, kas, domājams, palielinās dalībvalstu politisko atbildību un stiprinās stratēģijas “Eiropa 2020” panākumus.

Uzlabota fiskālā un makroekonomiskā pārraudzība

Paplašinot preventīvo instrumentu klāstu, EK ir izstrādājusi priekšlikumus⁴, kas stiprinātu un paplašinātu ES ekonomikas pārvaldību, īstenojot koordinētu makroekonomikas politiku katrā dalībvalstī.

Ar minētā juridiskā regulējuma palīdzību paplašinās **Stabilitātes un izaugsmes pakta (SIP) preventīvās daļas fokuss**, aicinot dalībvalstis īstenot apdomīgu fiskālo politiku. Tas nozīmē, ka, atšķirībā no pirmskrīzes perioda, vienlīdz svarīgi kļūst gan budžeta deficīta, gan valdības parāda kritēriji. Līdz šim fiskālās disciplīnas pārkāpējiem tika piemērota Pārmērīga deficīta novēršanas procedūra (PDNP), ja budžeta deficīts pārsniedza SIP noteiktos 3% no IKP, savukārt augsts valdības parāda līmenis (virs 60% no IKP) nebija iemesls PDNP piemērošanai. Saskaņā ar jauno regulējumu Padome varēs ierosināt PDNP arī tad, ja dalībvalsts valdības parāda līmenis būtiski pārsniegs 60% no IKP (t.sk. gadījumos, kad budžeta deficīts nepārsniedz 3% no IKP). Turpmāk parāds būs jāsamazina noteiktā laika periodā atbilstoši Padomes ieteikumam. Vērtējot parāda līmeni, tiks ņemti vērā vairāki aspekti — vai pastāv īstermiņa (ārkārtas) faktori, kas veicinājuši strauju parāda

---

⁴ ES ekonomikas pārvaldības EK tiesību aktu kopums. <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/10/1199&format=HTML&aged=1&language=LV&guiLanguage=en> (Eiropas Savienības oficiālā mājas lapa; aplūkota 18.07.2011.).

pieaugumu; vai ekonomiku apdraud riska faktori, kas varētu palielināt parāda pieaugumu nākotnē; parāda dzēšanas termiņi un denominācija; valsts izsniegto garantiju apjoms; valdības aktīvi, saistības (īpaši tās, kas saistītas ar sabiedrības novecošanu); privātā sektora parāda lielums u.tml. Svarīgi priekšnoteikumi fiskālā samērīguma prasības īstenošanai ir vidēja termiņa (vai ilgtermiņa) budžeta plānošanas stratēģija visās dalībvalstīs un vienots statistikas datu ievākšanas standarts (EKS 95).

Papildus paplašinātajam SIP ietvaram ir izveidots arī jauns pārraudzības elements — **Pārmērīgas nelīdzsvarotības novēršanas procedūra** (PNNP). Tā būtību veido savlaicīgs riska faktoru izvērtējums, ko veiks Komisija, pamatojoties uz noteiktu makroekonomisko rādītāju attīstību dalībvalstīs. Gan EK, gan Padomes rīcībā būs gana plašs arsenāls, lai savlaicīgi konstatētu un novērstu iespējamus ekonomikas nelīdzsvarotību riskus, tai skaitā pret pārkāpējiem piemērojot finanšu sankcijas: 1) primārais paplašinātā SIP un ieviestās PNNP mērķis ir **akcentēt agrīnas brīdināšanas nozīmi**. Ja pēc padziļinātas nelīdzsvarotību analīzes EK secinās, ka dalībvalstī pastāv **makroekonomiskā nelīdzsvarotība vai tās risks**, Komisija aicinās Padomi pieņemt ieteikumus dalībvalstij par pasākumiem, kas veicami, lai novērstu šo nelīdzsvarotību; 2) ja EK konstatēs **būtisku makroekonomisko nelīdzsvarotību**, kas nav pienācīgi koriģēta jau brīdināšanas stadijā, Padome pēc EK ieteikuma uzsāks pret valsti PNNP. Tās ietvaros pārkāpējiem tiks noteikts korektīvo pasākumu izpildes termiņš, kā arī tiks piemērotas finanšu sankcijas. EK veiks regulāru pārkāpēju uzraudzību.

Jādomā, ka savlaicīgi konstatējot iespējamus riska faktorus, dalībvalstīs spēs mobilizēties, lai izveidotu adekvātu rīcības plānu iespējamās krīzes savlaicīgai novēršanai un īstenotu pārdomātu fiskālo politiku. Pozitīvi, ka turpmāk ES būs instrumenti, lai būvētu ekonomiku uz ilgtspējīgiem pamatiem, neraugoties uz atšķirīgajiem dalībvalstu izaugsmes tempiem.

Plašāka ekonomikas politikas koordinācija

Lai panāktu fiskālās politikas un strukturālo reformu ciešāku sasaisti un atbilstību ES ekonomikas attīstības kopējiem mērķiem, ir ieviests t.s. **Eiropas pusgads**. Eiropas pusgadu sāk ar EK sagatavoto Ikgadējās izaugsmes pētījumu⁵ — horizontālu ES ekonomikas novērtējumu. Tas ieskicē EK

⁵ Gada izaugsmes pētījums: ES visaptverošās reakcijas uz krīzi izveide. Brisele: Eiropas Komisija, 12.01.2011. <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0011:FIN:LV:PDF> (Eiropas Savienības oficiālā mājas lapa; aplūkota 18.07.2011.).

vadlīnijas, kas dalībvalstīm būtu jāņem vērā, izstrādājot savas stabilitātes un konverģences programmas (fiskālā politika) un nacionālās reformu programmas (strukturālās reformas)⁶. Šāda agrīna novērtējuma uzdevums ir savlaicīgi (t.i., pirms nākamā gada budžets tiek apspriests nacionālajos parlamentos) iezīmēt kopēju ES interesēm atbilstošu plānoto fiskālo un strukturālo pasākumu ietvaru.

Dalībvalstu izstrādātās stabilitātes un konverģences programmas EK vērtē vienlaikus ar nacionālajām reformu programmām, tādējādi nodrošinot ciešu sasaisti starp plānotajām strukturālajām reformām un to ietekmi uz valstu budžetiem. Izvērtējot dalībvalstu programmas, EK pievērš uzmanību ne tikai programmās iezīmēto politikas pasākumu efektivitātei, bet arī kopējam makroekonomiskajam fonam, kas ietekmē valsts ekonomikas stabilitāti (piemēram, dalībvalsts ārējai pozīcijai, cenu un izmaksu konkurētspējai, tekošā konta pozīcijai, reālajam efektīvajam valūtas kursam, nekustamā īpašuma cenām, valdības parādam u.c.).

Pamatojoties uz EK atzinumu, Padome pieņem katrai dalībvalstij adresētu ieteikumu par nepieciešamajiem korektīvajiem pasākumiem. Atkarībā no nesabalansētību rašanās iemesliem ieteikumi var skart plašus politikas jautājumus — fiskālo politiku, darba tirgu, sociālo sfēru, preču un pakalpojumu tirgus funkcionēšanu u.tml.

Vērtējot šī instrumenta funkcionalitāti, uzskatu, ka **bumba ir dalībvalstu laukuma pusē**. Lai gan instruments nodrošina diezgan augstu pārraudzības līmeni, rezultāts ir atkarīgs no pašu dalībvalstu vēlmes ar strukturālu un fiskālu korekciju palīdzību lāpīt fiskālās un ekonomiskās politikas “caurumus”, pirms pret tām tiek piemērotas represīvas sankcijas.

Korektīvie pasākumi jeb maksa par neapdomīgu ekonomikas politiku

Lai stimulētu valstis ievērot apdomīgu un ilgtspējīgu ekonomikas politiku, SIP pārkāpējiem eiro zonā piemēros arī **pakāpeniskas finanšu sankcijas**: 1) novirzoties no apdomīgas fiskālās politikas (piemēram, valsts budžeta deficīts nepārsniedz 3% no IKP, taču netiek veikti pietiekami

---

⁶ ES dalībvalstu nacionālās reformu programmas, stabilitātes un konverģences programmas, kā arī EK un Padomes rekomendācijas. http://ec.europa.eu/economy_finance/sgp/convergence/programmes/2011_en.htm (Eiropas Komisijas mājas lapa; aplūkota 18.07.2011.).

konsolidācijas pasākumi atbilstoši vidēja termiņa mērķiem), dalībvalstij būs jāiemaksā 0,2% no IKP **procentus nesošā depozītā**; 2) ja tiks ierosināta PDNP, pārkāpējiem tiks piemērots **procentus nenesošs depozīts** 0,2% apmērā no IKP; 3) ja valsts neievēros Padomes ieteikumu par PDNP novēršanas termiņu, minētais depozīts kļūs par soda naudu; 4) PNNP pārkāpējiem Padome vispirms izteiks brīdinājumu, bet konstatējot atkārtotu nelīdzsvarotību — **ikgadēju naudas sodu** 0,1% apmērā no valsts IKP.

Arī dalībvalsts **pieeja ES struktūrfondi** nu tiks izmantota kā korektīvs instruments. Tā kā ES struktūrfondu līdzekļi ir nozīmīgs ekonomikas pieauguma katalizators, arguments par ierobežotu vai apturētu finansējumu varētu būt gana motivējošs faktors, lai dalībvalstis ievērotu fiskālo disciplīnu.

Jācer, ka pakāpeniskās sankcijas būs **gana spēcīgs arguments**, lai ES dalībvalstis nopietnāk attiektos pret samērīgas budžeta politikas ievērošanu. Proti, dalībvalstis apzināsies, ka jau pirmā — brīdinājuma — stadija raidīs nepārprotamu signālu finanšu tirgiem par iespējamajiem sarežģījumiem šajā valstī. Līdz ar to savlaicīgāk tiks veikti visi nepieciešami pasākumi, lai izvairītos no tirgus uzticēšanās krituma.

ES finanšu sektora un tā uzraudzības stiprināšana

Analizējot krīzes iemeslus, ar neapbruņotu aci redzams, ka pirmskrīzes periodā ES finanšu sektora regulējums bijis nepilnīgs, bet atsevišķās valstīs sevišķi vājš. Iespējams, skaļi teikts, bet arī banku dzišanās pēc vieglas naudas bija viens no globālās krīzes katalizatoriem. Līdztekus ekonomikas politikas ietvara stiprināšanai ES ir pieņēmusi virkni atbildīgu lēmumu, lai stiprinātu finanšu sektora caurskatāmību un uzlabotu tā stabilitāti. Būtiskākie jaunievedumi šajā jomā ir Eiropas Sistēmisko risku kolēģija (ESRK)⁷ un trīs Eiropas uzraudzības iestādes (Eiropas Banku iestāde, Eiropas Apdrošināšanas un fondēto pensiju iestāde, Eiropas Vērtspapīru un tirgu iestāde), kas sāka darbību šā gada sākumā; paaugstinātie ES banku, investīciju sabiedrību un apdrošināšanas sabiedrību kapitāla pietiekamības rādītāji; visaptverošie banku stresa testi⁸.

---

⁷ Kolēģijas darbā ar balsstiesībām piedalīsies visu ES centrālo banku, t.sk. Latvijas, prezidenti. <http://www.esrb.europa.eu/home/html/index.en.html> (Eiropas Savienības risku kolēģijas mājas lapa; aplūkota 19.07.2011.).

⁸ ES banku stresa testu rezultātu apkopojums. <http://stress-test.eba.europa.eu> (Eiropas Banku iestādes mājas lapa; aplūkota 19.07.2011.).

Gribētos cerēt, ka, mācoties no kļūdām, ES finanšu pakalpojumu sniedzēju uzraugu rokas nu būs kļuvušas garākas un acis modrākas.

Krīzes risināšanas instrumenti

Finanšu atbalsta mehānisma sākotnējā struktūra

Globālā finanšu krīze aktualizēja iepriekš izveidotā ES finanšu atbalsta instrumenta (*Balance of Payment Facility*) izmantošanu **ārpus eiro zonas esošo valstu vajadzībām**. Šī instrumenta ietvaros tām ir pieejams ES aizdevums maksājumu bilances problēmu gadījumos. Atbalsta kopējais apjoms ir EUR 50 mljrd., un tas tiek izmantots vienlaikus ar Starptautiskā Valūtas fonda (SVF) un citu starptautisko finanšu institūciju (Pasaulē Bankas, Eiropas Rekonstrukcijas un attīstības bankas, Eiropas Investīciju bankas, u.c.) finansējumu. Kopējā finansējuma paketē ar divpusējiem aizdevumiem var piedalīties arī atsevišķas dalībvalstis. Kopš krīzes sākuma šī instrumenta ietvaros finanšu atbalstu ir saņēmušas Latvija, Ungārija un Rumānija⁹. Svarīgi, ka arī pēc programmas noslēguma gan EK, gan SVF turpina sekot valstī notiekošajiem makroekonomiskajiem procesiem, īstenojot t.s. pēcprogrammas uzraudzības programmu.

Savukārt **problēmas Grieķijā** atklāja caurumu krīzes risināšanas jomā eiro zonas valstīs. Domājot par steidzamu risinājumu, pirmo aizdevumu Grieķijai¹⁰ finansēja *ad-hoc* izveidots divpusējo aizdevumu fonds, kurā piedalījās eiro zonas dalībvalstis (EUR 80 mljrd.), kā arī tika piesaistīts SVF finanšu atbalsts (EUR 30 mljrd.). Tā kā piešķirtais finansējums nav bijis pietiekams, š. g. 21. jūlijā ES līderi vienojās paplašināt Grieķijas aizdevuma programmu. Valstij nu būs pieejami vēl EUR 109 mljrd., pagarināts parāda atmaksas termiņš līdz pat 30 gadiem, bet aizdevuma likmes tiks pietuvinātas Eiropas Finanšu stabilitātes instrumenta finansēšanas izmaksām (patlaban 3,5%)¹¹. Grieķijas parādu krīzes risināšanā tiks iesaistīts arī privātais sektors (neto ieguldījums laikā posmā 2011.-2014. gads varētu sasniegt

⁹ Informācija par ne-eiro zonas valstīm pieejamo finanšu palīdzību. http://ec.europa.eu/economy_finance/eu_borrower/balance_of_payments/index_en.htm (Eiropas Komisijas mājas lapa; aplūkota 20.07.2011.).

¹⁰ Informācija par Grieķijai izsniegto ES aizdevumu. http://ec.europa.eu/economy_finance/eu_borrower/greek_loan_facility/index_en.htm (Eiropas Komisijas mājas lapa; aplūkota 20.07.2011.).

¹¹ Arī Īrijas un Portugāles programmām piemēros pazeminātās EFSI aizdevumu likmes un pagarināto atmaksas termiņu.

EUR 37 mljrd.). Pieņemto lēmumu mērķis ir uzlabot Grieķijas valdības pārāda ilgtspēju un novērst risku izplatīšanos eiro zonā.

Parādu krīzes skartajām eiro zonas valstīm — pagaidu instrumenti

Redzot, ka finanšu atbalsta piešķiršana Grieķijai nav apturējusi risku izplatīšanos citās eiro zonas perifērijas valstīs, 2010. gada vidū tika izveidoti divi pagaidu finanšu palīdzības instrumenti eiro zonas valstu atbalstam — Eiropas finanšu stabilizācijas mehānisms (EFSM¹², EUR 60 mljrd.) un Eiropas Finanšu stabilitātes instruments (EFSI¹³, EUR 440 mljrd.). Lai saņemtu aizdevumu šo instrumentu ietvaros, dalībvalstij jāizpilda finanšu atbalsta programmas nosacījumi, kas tiek izstrādāti, EK sadarbojoties ar SVF un Eiropas Centrālo banku. EFSM finansējums tiek nodrošināts aizdevuma vai kredītlīnijas veidā, ES vārdā Eiropas Komisija aizņemas nepieciešamos finanšu līdzekļus kapitāla tirgos. Savukārt EFSI ietvaros atbalsts tiek nodrošināts, izvietojot tirgos AAA reitinga EFSI vērtspapirus, kuru pamatā ir eiro zonas valstu garantijas. Garantiju apmērs ir atkarīgs no attiecīgās valsts veikto iemaksu apmēra ECB pamatkapitālā.

Abi minētie instrumenti ir izmantoti Īrijas¹⁴ un Portugāles¹⁵ aizdevumu finansēšanai. Īrijas finanšu atbalsta programma paredz arī divpusējus aizdevumus no atsevišķām ārpus eiro zonas esošajām ES valstīm.

Ilgttermiņa risinājums spēkā no 2013. gada vidus

Lai izveidotu ilgtermiņā efektīvu krīzes risināšanas mehānismu, EFSM un EFSI 2013. gada 1. jūlijā aizstās **pastāvīgs Eiropas stabilitātes mehānisms** (ESM, EUR 500 mljrd.).

---

¹² Padomes Regula (ES) Nr. 407/2010 (2010. gada 11. maijs), ar ko izveido Eiropas finanšu stabilizācijas mehānismu. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:118:001:01:LV:HTML> (Eiropas Savienības Oficiālais vēstnesis; aplūkots 26.07.2011.).

¹³ EFSI darbības pamatprincipi. http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/Eurogroup_Statement_on_EFSF-REV1-after-written-commentsCLEAN-FINAL.pdf (Eiropas Savienības Padomes mājas lapa; aplūkota 27.07.2011.).

¹⁴ Informācija par Īrijai izsniegto ES aizdevumu. http://ec.europa.eu/economy_finance/eu_borrower/ireland/index_en.htm (Eiropas Komisijas mājas lapa; aplūkota 20.07.2011.).

¹⁵ Informācija par Portugālei izsniegto ES aizdevumu. http://ec.europa.eu/economy_finance/eu_borrower/portugal/index_en.htm (Eiropas Komisijas mājas lapa; aplūkota 20.07.2011.).

ESM kapitālu veidos apmaksātais kapitāls (EUR 80 mljrd.), ko veido pakāpeniskas eiro zonas valstu iemaksas, un pieprasāmais kapitāls — garantijas (EUR 620 mljrd.). Euro zonas valstu daļas ESM kapitālā ir atkarīgas no to iemaksu apmēra ECB kapitālā¹⁶. ESM finanšu atbalsta instrumentu klāstā būs aizdevumi krīzē nonākušajām eiro zonas dalībvalstīm vai šo dalībvalstu valdības vērtspapīru piršana sākotnējā tirgū. Finanšu atbalsta priekšnosacījums ir stingra ekonomikas stabilizācijas programma.

ESM paredz arī privātā sektora iesaistīšanu parāda restrukturizācijā. Lai šo procesu pārvaldītu, sākot ar 2013. gadu, valsts emitētajos vērtspapīros tiks iekļauta arī t.s. kolektīvās rīcības klauzula (*collective action clause*)¹⁷. Jāpiezīmē, ka šis lēmums būtiski palielināja spriedzi tirgos.

2011. gada jūlijā, meklējot risinājumu ieilgušajai Grieķijas krīzei, Padome nolēma **būtiski paplašināt EFSI un ESM ietvaru**, nosakot, ka ar šiem instrumentiem varēs:

- nodrošināt arī finanšu iestāžu rekapitalizāciju, sniedzot aizdevumus dalībvalstu valdībām (tostarp dalībvalstīm, kurām nav aizdevuma programmas);
- ārkārtas finanšu stabilitātes situācijās iesaistīties valsts parāda otrreizējos tirgos¹⁸;
- sniegt t. s. “piesardzības” atbalstu gadījumos, kad finanšu spriedze vai risku izplatīšanās dalībvalstī ir pastiprinājusies, bet par krīzes iestāšanos runāt vēl ir pārāgri. Šādos gadījumos ESM noteiks krīzes gadījumā pieejamo finanšu atbalsta apmēru. Piesardzības atbalsta mērķis ir uzlabot tirgus konfidenci, un tiek sagaidīts, ka dalībvalsts šos līdzekļus izmantos tikai kā apdrošināšanas polisi.

Jāpiezīmē, ka, lai ESM stātos spēkā, tas vēl jāratificē dalībvalstu parlamentos.

¹⁶ Informācija par ES 27 valstu kapitāla atlēgu ECB kapitālā. <http://www.ecb.int/ecb/orga/capital/html/index.lv.html> (Eiropas Centrālās bankas mājas lapa; aplūkota 21.07.2011.).

¹⁷ Dod iespēju visus attiecīgās dalībvalsts emitētos parādu vērtspapīrus uzskatīt par vienotu kopumu, lai nepieciešamības gadījumā kreditori ar kvalificēta vairākuma balsojumu vienotos par to, ka viņi piekrist juridiski saistošām izmaiņām maksāšanas noteikumos (maksājumu apturēšana, maksājuma termiņa pagarināšana, procentu likmes samazinājums u.c.), ja debitors nav spējīgs maksāt.

¹⁸ Eurozonas valstu vai to valdību vadītāju un ES iestāžu deklarācija. Brisele: Eiropas Savienība Padome, 21.07.2011. http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/LV/ec/124010.pdf (Eiropas Savienības Padomes mājas lapa; aplūkota 25.07.2011.).

Secinājumi

Nedaudz vairāk kā pirms 18 mēnešiem ES nebija teju nekādu ieroču cīņai pret krīzi. Patlaban tādi ir vairāki, ieceres ir ambiciozas un kopumā atbalstāmas. Tomēr galvenais jautājums ir — **vai jaunais ietvars glābs ES?** Finanšu tirgu un reitingu aģentūru reakcija uz Grieķijas problēmām apliecina, ka valstu parādu krīze turpina padziļināties un eiro zonas perifērijā domino efekta risks saglabājas.

Domāju, ka jaunā ietvara panākumi ir primāri atkarīgi no 1) **pašu dalībvalstu** (t.sk. sabiedrības) **vēlmes un motivācijas** veikt būtiskas reformas, uzlabojot valsts finanšu kvalitāti un konkurētspēju, kas veidotu stabilu pamatu ilgtspējīgai ES izaugsmei, un no 2) ES līderu **savlaicīgi pieņemtiem lēmumiem**, lai lieki nepagarinātu “trauksmes periodu” attiecībā uz iespējamiem krīzes risinājumiem.

Līdz ar reģionālo ES līmeņa risinājumu ne mazāk nozīmīga ir arī ekonomikas sabalansēšanas pasākumu koordinācija globālā līmenī (piemēram, G20 dalībvalstu līmenī).

Kopumā spriežot par Eiropas glābšanas shēmas efektivitāti un pietiekamību, jāatzīmē, ka taustāmas pozitīvas izmaiņas varētu būt sagaidāmas tikai tad, kad **ES pārstās būt toleranta un iejūtīga** pret nedisciplinētajiem. No izteiktiem brīdinājumiem situācijas uzlabošanās var nākties gaidīt ilgi. Grieķija ir uzskatāms piemērs tam, kur noved vēlēšanās turpināt dzīvot pāri saviem līdzekļiem, nedomājot par to, cik cieši savā starpā ir saistītas ES valstu ekonomikas.

Galvenā krīzes mācība ir vienkārša — izaugsmes periodos ikvienam **jāveido uzkrājumi**, lai svārstību gadījumos saviem spēkiem spētu izkļūt no sarežģījumiem. Pretējā gadījumā ir jāveic dramatiski izdevumu samazinājumi, jāpiedzīvo pamatīga spriedze finanšu tirgos un atkal jāatgriežas laikos, kad attīstītās Eiropas valstis vērsās pie starptautiskajām institūcijām aizņēmēju statusā.

Skaidrs, ka pasaule mainās. Jautājums ir, kādu lomu tajā turpmāk spēš pildīt ES.

Solidaritātes klauzulas ieviešana un tās piemērojamība krīzes situācijā Latvijā

Jānis Dirveiks,

Baltic Vision Group, analītiķis

Rakstā aplūkots hipotētisks scenārijs ES iespējamam atbalstam Latvijai konkrētas krīzes situācijas gadījumā. Jaunā Lisabonas līguma solidaritātes klauzula nosaka, ka ES dalībvalstis katastrofu un terora akta gadījumā solidāri sadarbojas un palīdz ar visiem iespējamajiem līdzekļiem, tostarp militārajiem. Šādam uzstādījumam ir vairāki priekšnosacījumi un sekas gan attiecībā uz valstu suverenitāti, gan arī attiecībā uz ES gatavību šāдай solidārai rīcībai. Rakstā aplūkota solidaritātes klauzulas izcelsme un konteksts un analizēta tās piemērošanas gatavība un izmantošanas atbilstība konkrētajam krīzes scenārijam Latvijā, kā arī klauzulas piemērošanas institucionālie un praktiskie apsvērumi.

Kas ir kopīgs gripas epidēmijai Eiropas Savienībā (ES), teroristu uzbrukumiem Madridē un Londonā, dabasgāzes piegāžu pārtraukumiem Rietumeiropai, kiberuzbrukumiem Igaunijai un masveida imigrantu plūsmai no Āfrikas uz Itālijas dienvidu salām? Uz visām šīm problēmām ir attiecināma Lisabonas līgumā un no tā izrietošajā Līgumā par Eiropas Savienības darbību ietvertā solidaritātes klauzula (sk. klauzulas tekstu), kas juridiski nosaka par pienākumu solidāru ES dalībvalstu resursu mobilizēšanu, lai palīdzētu cietušajai dalībvalstij. Tādējādi jaunā solidaritātes klauzula, iespējams, piedāvā risinājumu šo un citu nākotnes draudu novēršanai vai to ietekmes efektīvākai mazināšanai Eiropas Savienībā. Priekšlikumus solidaritātes klauzulas praktiskajai ieviešanai šobrīd izstrādā Eiropas Komisijas Ģenerālsēkretariāts (Krīžu pārvaldības nodaļa) sadarbībā ar Savienības Augsto pārstāvi ārlietās un drošības politikas jautājumos (Ketrīnu Eštoni); tomēr klauzulas praktiskā ieviešana un īstenošana kļūst arvien neskaidrāka laikā, kad globālās finanšu krīzes iespaidā katra ES dalībvalsts cenšas pēc iespējas ātrāk nodzēst savu individuālo fiskālo ugunsgrēku, un dažu rietumvalstu līderu publiskajos izteikumos atdzīvojies suverenitātes rēgs.

Solidaritātes klauzula ievieš būtiskas atšķirības ES dalībvalstu sadarbības formātā krīžu laikā. Klauzula nosaka, ka teroristu uzbrukumu vai arī dabas vai cilvēku izraisītas katastrofas gadījumā ES dalībvalstis darbosies kopīgi un, ievērojot solidaritāti. Šis uzstādījums ir pretējs agrākajiem pieņēmumiem, ka valstu iekšējo krīžu risināšana ir pašu valstu atsevišķā kompetence, bet palīdzība krīžu pārvaldīšanā balstās uz brīvprātības principa. Tāpat arī klauzula nosaka, ka ES palīdzības nodrošināšanai mobilizēs visus tās rīcībā esošos līdzekļus — tostarp policijas, civilās aizsardzības, juridiskos un citus nepieciešamos resursus. Šāds uzstādījums ir jaunums tradicionālajai ES krīžu pārvaldības pieejai, kas ir sašķelta dažādos atsevišķos instrumentos (piemēram, civilā aizsardzība, finansiālā palīdzība u.tml.). Visbeidzot, solidaritātes klauzula nosaka iespējamību mobilizēt arī ES dalībvalstu militāros resursus, kas ir solis preti nākotnes ilgtermiņa vīzijai par atsevišķu ES militāro spēku izveidi un tiešs konkurents Ziemeļatlantijas līguma (NATO) 5. pantam¹, kas nosaka valstu solidaritāti bruņota uzbrukuma gadījumā.

Lai gan jaunās solidaritātes klauzulas piemērošanas precizēšana nav aktuālākais jautājums Eiropas dienaskārtībā, klauzulas plašais pielietojamības potenciāls (dažādas krīzes, uzbrukumi, katastrofas utt.) var šķīst pievilcīgs tieši mazajām ES dalībvalstīm, piemēram, Latvijai, kurām nav plašas pieredzes un resursu krīžu pārvaldīšanai un to radīto seku mazināšanai. Tādā hipotētiskā gadījumā, ja Latvijā izveidotos nopietna krīzes situācija, piemēram, tiktu pastrādāts terora akts, Latvija varētu vērsties pēc palīdzības ES, atsaucoties uz solidaritātes klauzulu. Turpmāk rakstā tiks aplūkoti dažādi scenāriji, kas varētu īstenoties, ja Latvija, piemēram, terora akta gadījumā patiesi vērstos pēc palīdzības pie citām ES dalībvalstīm solidaritātes klauzulas ietvaros — tostarp analizējot solidaritātes jēdzienu citu saistību kontekstā, novērtējot klauzulas piemērošanas gatavību, klauzulas izmantošanas atbilstību konkrētajam terora akta precedentam un analizējot klauzulas piemērošanas institucionālos un praktiskos apsvērumus.

---

¹ „Puses vienojas, ka bruņotu uzbrukumu vienai vai vairākām no tām Eiropā vai Ziemeļamerikā uzskatīs par uzbrukumu visām dalībvalstīm, un tādēļ tās apņemas, ka šāda uzbrukuma gadījumā katra no tām, izmantojot individuālās un kopējās paš aizsardzības tiesības, kas paredzētas Apvienoto Nāciju Organizācijas Hartas 51. pantā, sniegs palīdzību Pusēi vai Pusēm, kas pakļautas uzbrukumam, individuāli un kopā ar citām Pusēm, veicot pasākumus, kurus tās uzskata par nepieciešamiem, ieskaitot bruņota spēka pielietošanu, lai atjaunotu un saglabātu Ziemeļatlantijas reģiona drošību...” Ziemeļatlantijas Līgums (1949. gada 4. aprīlī Vašingtonā) 5. pants. LR Ārlietu ministrija. <http://www.am.gov.lv/lv/dp/Pamatdokumenti/4118/?print=on> (aplūkots 28.06.2011.)

(Ne)unikālā solidaritāte

Solidaritātes klauzula nav unikāla atsevišķu Eiropas valstu, Eiropas Savienības vai dažādu valstu globālo alianšu kontekstā. Piemēram, vēl šā gada aprīlī piecu Eiropas ziemeļvalstu — Dānijas, Somijas, Īslandes, Norvēģijas un Zviedrijas — starpā tika parakstīta Ziemeļvalstu solidaritātes deklarācija ('Nordic declaration of solidarity'), kurā teikts, ka tādā gadījumā, ja kādai no ziemeļvalstīm uzbruktu, pārējās ziemeļvalstis sniegs „atbilstošu palīdzību”². Deklarācijā gan piebilsts, ka ziemeļvalstu savstarpējā palīdzība notiks saskaņā ar katras valsts drošības un aizsardzības politiku un nebūs pretrunā ar Eiropas Savienības vai NATO dalībvalstu darbībām. Tas, ka deklarācijas ietvaros par vienu no pirmajiem praktiskajiem sadarbības mērķiem amatpersonas jau izvirzījušas kibernetikas drošības jautājumu risināšanu, liecina, ka ziemeļvalstu sadarbības deklarācija plānota kā juridisks pamats taustāmai un operatīvai sadarbībai drošības jomā — iespējams, atšķirībā no kompleksās un sarežģītās solidaritātes klauzulas praktiskās piemērošanas centieniem. Kā minēts Stoltenberga ziņojumā³, kas kalpojis par pamatu Ziemeļvalstu solidaritātes deklarācijai, ziemeļvalstis plāno reālu sadarbību militārajā apmācībā, militārās tehnikas iegādē, kopīgu militārā medicīnas transporta nodrošināšanu, kopīgas amfībiju vienības, sadarbošanos jūras patrulēšanā, kopīgu rīcību krīžu gadījumā, sadarbību kibernetikas drošības jomā un kara noziegumu tiesāšanā, kā arī citās jomās. Būtībā ziemeļvalstu sadarbības pamatā ir salīdzinoši vienkārša darbu dalīšana atkarībā no katras ziemeļvalsts kompetencēm un stiprajām pusēm, somiem atbildot par sauszemes spēkiem, zviedriem nodrošinot gaisa aizsardzību, bet norvēģiem — rūpējoties par jūras drošību visā ziemeļu reģionā.

Arī Eiropas Savienības līmenī solidaritātes jēdziens nav jaunums. Līguma par Eiropas Savienību 42. panta 7. daļā teikts, ka „gadījumos, kad kāda dalībvalsts kļūst par bruņotas agresijas upuri savā teritorijā, pārējām dalībvalstīm ir pienākums sniegt tai atbalstu un palīdzību ar visiem to rīcībā esošajiem līdzekļiem”⁴. Šis līguma nosacījums gan atšķiras no solidaritātes

² Norvēģijas Ārlietu ministrija (05.04.2011). Preses relīze „Agreement on Nordic declaration of solidarity”. http://www.regjeringen.no/upload/UD/Vedlegg/Nordisk%20samarbeid/Deklarasjon_nordisk_utenriksministermote_Helsingfors050411_vedtatt_versjon.pdf (aplūkots 28.06.2011.)

³ Stoltenberg T. (2009). Nordic Cooperation on Foreign and Security Policy. http://www.mfa.is/media/Frettatilkynning/Nordic_report.pdf (aplūkots 28.06.2011.)

⁴ Eiropas Savienības dalībvalstu vadītāji. Līgums par Eiropas Savienību (spēkā no 01.12.2009.). *Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis* C 83, 30.03.2010. 39. lpp. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0013:0046:LV:PDF> (aplūkots 28.06.2011.).

klausulas ar to, ka Līgumā par Eiropas Savienību nav paredzēta ES institūciju iesaiste palīdzības sniegšanā cietušajai dalībvalstij, bet solidaritātes klauzula paredz, ka palīdzības nodrošināšana notiks, tieši izmantojot ES līmeņa koordinēšanu un resursus. Eiropas Savienībā vērojamas arī cita veida solidaritātes izpausmes. Piemēram, Līgumā par Eiropas Savienības darbību ideja par solidaritātes ieviešanu praksē parādās dažādos kontekstos — tajā noteikts, ka ES dalībvalstis „nodrošina to, ka netiek veikta personu kontrole pie iekšējām robežām, un izstrādā uz dalībvalstu solidaritāti balstītu kopēju patvēruma, imigrācijas un ārējo robežu kontroles politiku”⁵ — šāda solidaritātes izpausme īpašu aktualitāti ieguvusi Āfrikas ziemeļu valstu nemieru kontekstā, kas pēdējā gada laikā radījuši iespaidīgu imigrantu plūsmu spiedienu uz ES dienvidu valstu robežām. Solidaritāte tāpat arī kalpojusi par būtisku ideoloģisku jēdzienu, kas izmantots ES paplašināšanās laikā, piemēram, kā galvenais solidaritātes instruments, ar kura palīdzību Eiropas Savienības bagātākās valstis sniedz atbalstu saviem trūcīgākajiem kaimiņiem gan atsevišķu dalībvalstu, gan reģionu līmenī ar mērķi novērst ekonomiskās un sociālās atšķirības Eiropas Savienības ietvaros, ir Kohēzijas fondi. Cits solidaritātes aspekts ietverts solidaritātes fondā, kas dibināts speciāli, lai reaģētu dabas katastrofu gadījumā un paustu Eiropas solidaritāti katastrofās cietušajiem reģioniem. Līdzīgi solidaritātes principi aktualizēti arī līdz ar ES Stratēģiju Baltijas jūras reģionam, kuras pamatā ir uz solidaritātes principiem balstīta reģionālās jaudas celšana (saistībā ar reģionālo pieejamību, konkurētspēju, inovāciju attīstību un resursu attīstību). Tāpat solidaritātes principi attīstīti ES kaimiņu reģionu sadarbības programmās — Vidusjūras un Austrumu partnerības ietvaros — kur apzināta sadarbība Eiropas Komisijas koordinētajās krīžu aizsardzības, sagatavotības paaugstināšanas un reaģēšanas pasākumu jomās.

Aplūkojot starptautisko sadarbību ārpus ES, zīmīgi, ka Līguma par Eiropas Savienību 42. panta 2. un 7. daļā norādīts, ka „kopējā drošības un aizsardzības politika ietver pakāpenisku Savienības kopējās aizsardzības politikas izstrādi”⁶ un „Savienības politika .. ievēro to dalībvalstu pienākumus,

---

⁵ Eiropas Savienības dalībvalstu vadītāji. Līgums par Eiropas Savienības darbību (spēkā no 01.12.2009.), 67. panta 2. daļa. *Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis* C83, 30.03.2010. 73. lpp. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0047:0200:LV:PDF> (aplūkots 28.06.2011.).

⁶ Eiropas Savienības dalībvalstu vadītāji. Līgums par Eiropas Savienību (spēkā no 01. 12. 2009.), 42. panta 2. daļa. *Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis* C 83, 30.03.2010. 38. lpp. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0013:0046:LV:PDF> (aplūkots 28.06.2011.).

kuras uzskata, ka to kopīgā aizsardzība ir īstenojama Ziemeļatlantijas Līguma organizācijā⁷ — tādējādi NATO tās dalībvalstīm vēl arvien noteikta par primāro aizsardzības instrumentu — „saistības un sadarbība šajā jomā [kopējā drošība un aizsardzība — *aut. piez.*] atbilst saistībām, kuras nosaka Ziemeļatlantijas Līguma organizācija, kas tām valstīm, kuras ir tās locekles, turpina būt to kolektīvās aizsardzības pamats un joprojām ir forums šīs aizsardzības īstenošanai”⁸. Tādējādi vismaz pagaidām izšķirtas akadēmiskajā vidē aktuālās diskusijas par to, vai ES turpinās pildīt tā sauktās maigās varas (‘soft power’) funkcijas militārajās operācijās, kamēr ASV, kas ir NATO dzinējspēks, savā pārziņā paturēs stingrās varas grožus (‘hard power’). Tomēr solidaritātes klauzula paver daudz plašāku sadarbību, kā tas paredzēts NATO ietvaros, kur palīdzība tiek garantēta „bruņota uzbrukuma”⁹ gadījumā. Lai gan šis uzstādījums nav mainījies, līdz ar jauno NATO Stratēģisko koncepciju (‘Strategic Concept’), kas tika publiskota pēc Lisabonas līguma, NATO arī ir daudz vairāk pavierziesies sadarbības un solidaritātes virzienā tādu krīžu gadījumā, kas nav saistītas ar tiešu vienas valsts militāru uzbrukumu otrai, bet gan ietver tā sauktos „jaunos draudus”¹⁰, ko var radīt dažādi grupējumi (piemēram, teroristi), par mērķi izvēloties, piemēram, sakaru vai satiksmes nozares, kas globalizācijas iespaidā ieņēmušas būtisku stratēģisko lomu kopējā sabiedrības drošībā.

Kopumā var secināt, ka solidaritātes jēdziens vēsturiskā kontekstā nav būtiska inovācija nedz valstu, nedz arī valstu grupu savstarpējā sadarbībā. Kā trāpīgi minēts Zviedrijas Ārpolitikas institūta apkārtrakstā, solidaritātes jēdziena izmantošana ir riskanta, jo tas var tikt pielietots gan kā retorisks trumpis specifiskas ideoloģijas sēšanai, gan arī kā praktisku sadarbību, kā arī politiskas un juridiskas saistības raksturojošs termins¹¹. Līdz ar to

⁷ Eiropas Savienības dalībvalstu vadītāji. Līgums par Eiropas Savienību (spēkā no 01. 12. 2009.), 42. panta 2. daļa. *Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis* C 83, 30.03.2010. 38. lpp. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0013:0046:LV:PDF> (aplūkots 28.06.2011.).

⁸ Eiropas Savienības dalībvalstu vadītāji. Līgums par Eiropas Savienību (spēkā no 01. 12. 2009.), 42. panta 7. daļa. *Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis* C 83, 30.03.2010. 39. lpp. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0013:0046:LV:PDF> (aplūkots 28.06.2011.).

⁹ Sk. 1. atsauci.

¹⁰ NATO (2011). *Strategic Concept For the Defence and Security of The Members of the North Atlantic Treaty Organisation*. 1. lpp. <http://www.nato.int/lisbon2010/strategic-concept-2010-eng.pdf> (aplūkots 28.06.2011.).

¹¹ Myrdal S. and Rhinard M. (2010). *The European Union's Solidarity Clause: Empty Letter or Effective Tool? An Analysis of Article 222 of the Treaty on the Functioning of the European Union. UI Occasional Papers* 2010, No. 2. <http://www.ui.se/upl/files/44241.pdf> (aplūkots 28.06.2011.).

būtiskākā problēma ir tā, ka solidaritātes termins katram nozīmē kaut ko citu, un Eiropas Komisijai nāksies krietni pasvīst, lai izveidotu tādu praktisko procedūru, kas sakrītīs ar visu dalībvalstu politiku priekšstatu un attieksmi pret solidaritātes terminu. Tādējādi pastāv arī salīdzinoši liels risks, ka šī augstā mērķa dēļ Komisijai jau ierastā veidā nāksies upurēt ambiciozus mērķus par solidaritātes mehānismu izveidi, lai apmierinātu dalībvalstu dažādos politiskos untumus. Diemžēl šoreiz līdz ar juridisko solidaritātes klauzulas procedūras nonivelēšanu pesimistiskākajā scenārijā var tikt upurēta arī iespēja ieviest tādu sadarbības mehānismu ES līmenī, kas nākotnē varētu potenciāli glābt cilvēku dzīvības.

(Ne)obligātā solidaritāte

Saprotams, ka solidaritātes klauzulas ietekme ir tieši atkarīga no tā, vai šīs klauzulas piemērošana ir obligāta. Tā kā klauzula ir ietverta līgumā, kas ir Eiropas Savienības Tiesas jurisdikcijā, klauzulas piemērošanu varētu uzskatīt par saistošu visām dalībvalstīm. Tomēr solidaritātes klauzulas saturs nav gluži attiecināms uz ES Tiesas jurisdikciju, jo Līguma par Eiropas Savienības darbību 275. pants nosaka, ka „Tiesai nav jurisdikcijas attiecībā uz noteikumiem par kopējo ārpolitiku un drošības politiku”¹².

Solidaritātes klauzulas ietekmi mazina arī vairāki citi ES pieņemtie tiesību akti, ko ES dalībvalstis var izmantot kā argumentu savai (bez)darbībai, kā arī neskaidrais klauzulas piemērošanas institucionālais ietvars. Piemēram, Līguma par Eiropas Savienības darbību 122. pants nosaka, ka ES Padome „var”¹³ sniegt, piemēram, finansiālu atbalstu dalībvalstij, kas nonākusi lielās grūtībās, vai to nopietni apdraud lielas grūtības, ko izraisījušas dabas katastrofas vai ārkārtēji notikumi, kurus tā nevar ietekmēt. Tātad finansiālās palīdzības sniegšana šī panta redakcijā nav obligāta, un tas ir pretstatā ar tā paša līguma solidaritātes klauzulu (līguma 222. pants), kas nav rakstīta vēlējuma formā un kas solidāru palīdzību grūtībā nonākušajai valstij nosaka par pašsaprotamu rīcību. Līdzīgi arī Līguma par Eiropas Savienības darbību 37. deklarācija sniedz dalībvalstīm daudz plašāku rīcības

¹² Eiropas Savienības dalībvalstu vadītāji. Līgums par Eiropas Savienības darbību (spēkā no 01.12.2009), 275. pants. *Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis* C 83, 30.03.2010. 166. lpp. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0047:0200:LV:PDF> (aplūkots 28.06.2011.).

¹³ *Ibid*, 98. lpp.

iespēju spektru, jo tā precizē, ka solidaritātes klauzulas īstenošanas gadījumā tiek saglabātas katras dalībvalsts tiesības izvēlēties „vispiemērotākos līdzekļus”¹⁴ savas solidaritātes paušanai attiecībā uz grūtībās nonākušo bēdubrāli. Turklāt solidaritātes klauzulā ietvertu potenciālo pasākumu īstenošanai nav noteikts institucionālais un operacionālais ietvars. Klauzulā minēts, ka uzbrukumu vai katastrofu gadījumā visus nepieciešamos solidaritātes pasākumus dalībvalstis koordinē ES Padomes ietvaros, tomēr nav definēts, kāda būs Komisijas un Savienības Augstā pārstāvja ārlietās un drošības politikas jautājumos, kā arī Politikas un drošības komitejas, Pastāvīgās komitejas operatīvai sadarbībai iekšējās drošības jautājumos un citu struktūru loma, pienākumi un uzdevumi šajā klauzulas piemērošanas procesā. Tādējādi klauzulā nav skaidri, precīzi un nepārprotami definēti solidaritātes pasākumi, to sniegšanas apmērs un priekšnoteikumi; tāpēc tās juridiskais spēks mazināts gan ar pašas klauzulas neprecīzo definējumu, gan arī ar citiem tajā pašā Līgumā par Eiropas Savienības darbību ietvertajiem punktiem, kā arī ar neskaidru institucionālo un operacionālo klauzulas piemērošanas uzstādījumu.

Krīzes situācija Latvijā — vai solidaritāte strādā?

Teorētiskā gadījumā, ja Latvijā iestātos krīzes situācija — piemēram, tiktu pastrādāts terora akts, — atbilstoši klauzulas tekstam varētu tikt attiecināti solidaritātes klauzulas nosacījumi. Strīdīgāka situācija rastos, ja terora akts tiktu pastrādāts ārpus ES, bet tajā būtu cietuši Latvijas pilsoņi. Tādā gadījumā atsauce uz solidaritātes klauzulu būtu nevietā, jo tās sākumā jau vairākkārt norādīts, ka klauzula attiecas uz terora aktiem un katastrofām ES dalībvalstīs. Tomēr arī terora akts Latvijā nebūtu viennozīmīgs iemesls solidaritātes klauzulā noteikto citu dalībvalstu palīdzības sniegšanas pasākumu īstenošanai. Hipotētiskā terora akta gadījumā būtu vispirms

---

¹⁴ „Neskarot pasākumus, kurus Savienība pieņēmusi, lai ievērotu solidaritātes saistības attiecībā uz dalībvalsti, kura ir teroristu uzbrukuma objekts vai dabas vai cilvēku izraisītas katastrofas upuris, neviens no 222. panta noteikumiem neparedz ietekmēt citas dalībvalsts iespēju izvēlēties vispiemērotākos līdzekļus savas solidaritātes saistību ievērošanai attiecībā uz šo dalībvalsti.” Deklarācijas, kas pievienotas 2007. gada 13. decembrī parakstīto Lisabonas līgumu pieņēmušās Starptautību konferences Nobeiguma aktam. 37. deklarācija attiecībā uz Līguma par Eiropas Savienības darbību 222. pantu. *Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis* C 83, 30.03.2010. 349. lpp. [http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0335:0360:LV:PDF\(aplūkots28.06.2011.\)](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0335:0360:LV:PDF(aplūkots28.06.2011.))

jānoskaidro, vai notikušais uzbrukums atbilst ES Padomes izpratnei par terora aktu, ar ko tiek saprasts nodarījums ar mērķi „nopietni iebiedēt iedzīvotājus, [vai] nepiemēroti piespiest valdību vai starptautisku organizāciju veikt jebkādu darbību vai atturēties no tās, [vai] nopietni destabilizēt vai sagraut valsts vai starptautiskas organizācijas politiskās, konstitucionālās, ekonomiskās vai sociālās pamatstruktūras”¹⁵. Šāda pieeja solidaritātes klauzulas izmantošanas atbilstībai gan var novest pie klauzulas piesaukšanas gandrīz jebkādas krīzes gadījumā terora akta plašās definīcijas dēļ. Tomēr tāpat arī ir skaidrs, ka ētisku apsvērumu dēļ nav iespējams novilkt robežu pēc, piemēram, upuru skaita vai cita veida nodarījuma pazīmēm vai rādītājiem, kas raksturo nodarījuma ietekmi uz sabiedrību, jo šīs postošās ietekmes apmēri un sekas ir pārlietu subjektīvas un skar morālas dabas jautājumus.

Šobrīd solidaritātes klauzula neietver skaidrus kritērijus, pēc kuriem būtu iespējams precīzi noteikt, vai hipotētiskā terora akta vai citas līdzīgas krīzes gadījumā Latvijā iespējams piemērot solidaritātes klauzulā paredzēto rīcību. Šādi kritēriji varētu tikt izvirzīti klauzulas piemērošanas kārtībā, ko šogad izstrādās Eiropas Komisijas Ģenerālsekretariāts kopā ar Augsto pārstāvi ārlietās un drošības politikas jautājumos. Viena pieeja klauzulas piemērošanas kārtības definēšanai būtu reducēt solidaritātes klauzulas piemērošanu tikai uz gadījumiem, kad skarta kādas dalībvalsts drošība. Tomēr drošības jēdziens globalizācijas iespaidā ir kļuvis multimodāls — šobrīd literatūrā tiek runāts atsevišķi gan par cilvēku, par sabiedrības, gan arī par kopējo globālo drošību, jo drošības draudi globālās informācijas un transporta sistēmu attīstības rezultātā ir kļuvuši grūtāk apjaušami, kontrolējami un novēršami. Tādējādi draudi drošībai nevarētu tikt izmantoti kā atsevišķs kritērijs klauzulas piemērošanai. Cita iespēja būtu kvalitatīvu kritēriju piemērošana, lai noteiktu klauzulas izmantošanas atbilstību konkrētajai situācijai. Šajā sakarā būtu iespējams aizgūt kritērijus, piemēram, no Līguma par Eiropas Savienības darbību 122. panta, kurā daudz precīzāk noteikti vismaz trīs palīdzības sniegšanas kritēriji — Padome sadarībā ar Komisiju sniedz palīdzību dalībvalstij, kas ir (1) grūtībās vai (2) to nopietni apdraud lielas grūtības, ko izraisījušas dabas

---

¹⁵ Eiropas Savienības Padome. Padomes pamatlēmums (2002. gada 13. jūnijs) par terorisma apkarošanu (2002/475/TI), 1. pants. *Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis* L 164, 22.06.2002. 3.-4. lpp. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:2002F0475:20081209:LV:PDF> (aplūkots 28.06.2011.).

katastrofas vai ārkārtēji notikumi, kurus (3) tā nevar ietekmēt.¹⁶ Tādējādi ir skaidrs, ka šobrīd solidaritātes klauzulas piemērošana teorētiska terora akta vai līdzīgas krīzes situācijas gadījumā Latvijā nav viennozīmīga, jo pašreiz vēl nav skaidru kritēriju tiem precedentiem, uz kuriem solidaritātes klauzula būtu attiecināma.

Solidaritātes praktiskie apsvērumi

Solidaritātes klauzulas „iedarbināšanas” mehānisms šobrīd nav skaidrs. Pašā klauzulā minēts, ka Savienība un tās dalībvalstis „darbojas kopīgi”, bet nav minēts šīs darbības ierosinātājs — nav skaidrs, kurš ir tiesīgs ierosināt solidaritātes klauzulā paredzēto solidaritāti. Iedomātā terora akta vai līdzvērtīgas krīzes situācijas gadījumā teorētiski ne tikai Latvija, bet arī citas dalībvalstis (piemēram, ja terora aktā cietuši šo citu valstu pilsoņi) varētu atsaukties uz solidaritātes klauzulu un ierosināt palīdzības sniegšanu Latvijai. Tomēr tādā gadījumā ES solidaritāte kļūtu pārāka par nacionālo suverenitāti kolektīvās drošības ietvaros, kas, vadoties pēc līdzšinējiem lēmumiem un pragmatiski novērtējot atmosfēru Briseles gaitēnos, diez vai ir iespējams.

Cits solidaritātes klauzulas iedarbināšanas mehānisms būtu šī procesa apolitizēšana, kā tas šobrīd jau notiek dabas un cilvēka radīto katastrofu gadījumā Eiropas Savienībā, kad katastrofas skar vairākas valstis vienlaikus (piemēram, Īslandes vulkāna izvirduma radītā pelnu mākoņa izraisītās sekas). Tā, piemēram, klauzulā teikts, ka „Eiropadome regulāri izvērtē draudus Savienībai, lai Savienība un tās dalībvalstis varētu efektīvi rīkoties”¹⁷, tomēr nav īsti paskaidrots, kā šie draudi tiks izvērtēti un kurš veiks šo pienākumu. Skaidrs, ka terorisma draudu izvērtēšanā vai terora akta gadījumā dalībvalstīm jāapmainās ar nereti visai jūtīgu ierobežotas pieejamības informāciju, kas iegūta izlūkošanas procesā vai kurā ietverti dati par attiecīgās valsts militāro un drošības spēku spējām. Šī informācija klasiski tiek uzskatīta par suverēnu un neizpaužamu. Ja arī kaut kāda daļa no šiem jūtīgajiem datiem

¹⁶ Eiropas Savienības dalībvalstu vadītāji. Līgums par Eiropas Savienības darbību (spēkā no 01.12.2009), 122. panta 2. daļa. *Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis* C 83, 30.03.2010. 98. lpp. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0047:0200:LV:PDF> (aplūkots 28.06.2011.).

¹⁷ Eiropas Savienības dalībvalstu vadītāji. Līgums par Eiropas Savienības darbību (spēkā no 01.12.2009), 222. panta 4. daļa. *Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis* C 83, 30.03.2010. 148. lpp. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0047:0200:LV:PDF> (aplūkots 28.06.2011.).

tiktu kopīgota, nav skaidrs, kura esošā vai topošā ES institūcija veiktu šo datu apkopošanu un analīzi (piemēram, Politikas un drošības komiteja, Pastāvīgā komiteja operatīvai sadarbībai iekšējās drošības jautājumos, Terorisma darba grupa, ES Apvienotais situāciju centrs, Civilās aizsardzības darba grupa, Sadarbībai krimināllietās izveidotā policijas un tiesu iestāžu koordinācijas komiteja u.c.). Tādējādi sagaidāms, ka solidaritātes klauzula, kas neizslēdz militāras palīdzības sniegšanu, piemēram, terora akta vai līdzīgas krīzes gadījumā, nevarētu tikt apoliticizēta ar dažādu tehnisku mehānismu ieviešanu Eiropas līmenī gan pienākumu sadales trūkuma dēļ, gan arī nacionāli ļoti jūtīgo datu apmaiņas nepieciešamības riska dēļ.

Lai gan solidaritātes klauzulas sniegtās priekšrocības varētu būt ļoti pievilcīgas Latvijai atsevišķu krīzes situāciju, piemēram, terora akta vai kādas katastrofas gadījumā, un Šūmaņa deklarācijā minētais solidaritātes princips vislabāk raksturo Eiropas Savienības demokrātiskās pamatvērtības, šā brīža politiskais un ekonomiskais stāvoklis droši vien noteiks visai ierobežotu klauzulas pielietojumu, kas balstīsies uz ES līmenī esošo resursu apvienošanu un vienotu koordinēšanu to ātrākai mobilizācijai. Lai gan pilnīga solidaritātes klauzulas aktivizēšana radītu sistēmu, kas būtiski uzlabotu kopējo drošību visā Eiropas Savienībā, tam nepieciešami ne tikai radoši tehniski risinājumi, bet arī politiskā vienprātība un vienota izpratne par solidaritātes jēdziena nozīmi Eiropā. Lai gan, kā nereti iespējams novērot, krīžu laikā ES līmenī patiesi rodas daudzas ļoti radošas un drosmīgas idejas, motivācija šīs idejas turpināt un īstenot tās dzīvē krasi samazinās pēc krīzes pārciešanas un apstākļu normalizēšanās. Tādējādi diez vai sagaidāms, ka tuvākajā laikā solidaritātes klauzula varētu pavērt krasi jaunas iespējas ES mazajām dalībvalstīm, piemēram, Latvijai, efektīvi izmantot solidaritātes principu dabas vai cilvēka radītu katastrofu vai cita veida krīžu gadījumā.

Solidaritātes klauzula¹⁸

1. Savienība un tās dalībvalstis darbojas kopīgi un, ievērojot solidaritāti, ja dalībvalsts ir teroristu uzbrukuma vai arī dabas vai cilvēku izraisītas katastrofas upuris. Savienība mobilizē tās rīcībā esošos līdzekļus, tostarp dalībvalstu piedāvātos militāros resursus, lai:

- a) – novērstu terorisma draudus dalībvalstu teritorijās;
  - aizsargātu demokrātiskās iestādes un civiliedzīvotājus no iespējamiem teroristu uzbrukumiem;
  - palīdzētu dalībvalstij tās teritorijā teroristu uzbrukuma gadījumā pēc tās politisko iestāžu lūguma;
- b) palīdzētu dalībvalstij tās teritorijā dabas vai cilvēku izraisītas katastrofas gadījumā pēc tās politisko iestāžu lūguma.

2. Ja dalībvalsts kļūst par teroristu uzbrukuma vai dabas vai cilvēku izraisītas katastrofas upuri, pārējās dalībvalstis tai palīdz pēc tās politisko iestāžu lūguma. Šajā nolūkā dalībvalstis Padomē koordinē savu darbību.

3. Minētās solidaritātes klauzulas īstenošanas kārtību Savienībā nosaka ar lēmumu, kuru pieņem Padome, pamatojoties uz Komisijas un Savienības Augstā pārstāvja ārlietās un drošības politikas jautājumos kopēju priekšlikumu. Ja šis lēmums saistīts ar militāriem un aizsardzības jautājumiem, Padome to pieņem saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienību 31. panta 1. punktu. Par to informē Eiropas Parlamentu.

Piemērojot šo punktu un neskarot 240. pantu, Padomei palīdz Politikas un drošības komiteja, ko atbalsta kopējās drošības politikas un aizsardzības politikas sakarā izveidotās struktūras, kā arī 71. pantā minētā Komiteja, kas vajadzības gadījumā sniedz kopīgus atzinumus.

4. Eiropadome regulāri izvērtē draudus Savienībai, lai Savienība un tās dalībvalstis varētu efektīvi rīkoties.

¹⁸ Eiropas Savienības dalībvalstu vadītāji. Līgums par Eiropas Savienības darbību (spēkā no 01.12.2009), 222. pants. *Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis* C 83, 30.03.2010. 148. lpp. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0047:0200:LV:PDF> (aplūkots 28.06.2011.).

Cits skats uz administratīvo slogu

Iveta Reinholde,

LU SZF Politikas zinātnes nodaļas docente

Parasti runājot par administratīvo slogu, tiek pieminēts nesaprātīgs izziņu un atskaišu apjoms, kas uzņēmējam vai iedzīvotājam ir jāiesniedz kādas darbības uzsākšanai, veikšanai vai izbeigšanai. Turklāt termins „administratīvais slogs” ir gana pievilcīgs priekšvēlēšanu kampaņu laikā, lai atspoguļotu deputātu kandidātu un politisko partiju mūžīgo cīņu, apkarojot birokrātisko (t.i., administratīvo) slogu. Administratīvais slogs pēdējā laikā tiek piesaukts arī, lai raksturotu vienkāršas situācijas, kurās iestādes pieprasa datus vai informāciju no personas, lai gan šos pašus datus iestāde var saņemt no citas iestādes, neapgrūtinot personu.

Šī raksta mērķis ir apskatīt ES iniciatīvas administratīvā sloga samazināšanai. Vienlaikus raksts ieskicēs ieteicamās darbības publiskās pārvaldes iestādēm, lai mazinātu administratīvo slogu.

ES pieeja administratīvā sloga mazināšanai

Administratīvais slogs nav abstrakts veidojums, kurš smacē uzņēmējus un bojā dzīvi iedzīvotājiem, lai gan visbiežāk šis jēdziens tiek lietots tieši uzņēmējdarbības kontekstā. Klasiskajā administratīvā sloga definīcijā, ko izmanto arī ES, administratīvais slogs tiek aplūkots caur izmaksu prizmu, kas rodas, uzņēmējiem sniedzot informāciju pakalpojuma saņemšanai¹. Turklāt prasības sniegt informāciju ir iestrādātas normatīvajos aktos. Administratīvais slogs ir arī tie gadījumi, kad uzņēmējs, gaidot inspicējošās iestādes vizīti vai arī reaģējot uz inspicējošās iestādes prasību, sagatavo iestādei nepieciešamo informāciju iestādes pieprasītajā formātā. Faktiski administratīvais slogs var tikt definēts arī kā darbības, ko uzņēmējs veic, lai

---

¹ *Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Action Programme for Reducing Administrative Burdens in the European Union.* Brussels: Commission of the European Communities, 24.1.2007., COM(2007) 23 final, p. 4.

izpildītu normatīvo aktu prasības, jo citādi uzņēmējs šīs darbības neveiktu. Runājot par administratīvo slogu, pirmkārt, jāatzīst, ka par administratīvā sloga samazināšanas mērķa grupu tiek uzskatīti uzņēmēji, nepelnīti aizmirstot iedzīvotājus — fiziskās personas. Otrkārt, pēdējā laikā ES ir tendence apskatīt administratīvo slogu caur izmaksu prizmu. Taču ne vienmēr administratīvajām prasībām var aprēķināt izmaksas. Svarīgs ir arī administratīvo prasību jēgas un lietderības jautājums, jo visnotaļ ticama ir situācija, ka, lai aizpildītu veidlapu, ir nepieciešamas vien piecas minūtes, bet, ja aizpildītājs neredz jēgu, kāpēc iestādei informācija ir nepieciešama, tad šāda veidlapas aizpildīšana arī būs slogs.

Eiropas Savienība administratīvā sloga samazināšanas jautājumiem aktīvi pievērsās 2007. gadā, kad Eiropas Komisija izstrādāja rīcības programmu administratīvā sloga samazināšanai dalībvalstīs, nosakot, ka administratīvais slogs uzņēmējdarbībai līdz 2012. gadam jāsamazina par 25%. Faktiski administratīvā sloga samazinājums par 25% līdz 2012. gadam nozīmē to, ka par 25% tiks samazinātas izmaksas, kas rodas, uzņēmējiem sniedzot informāciju salīdzinājumā ar izmaksām šo pašu darbību veikšanai 2007. gadā. Tiesa gan, 2005. gadā EK izstrādāja administratīvā sloga mērīšanas kvantitatīvo metodoloģiju — standarta izmaksu modeli (angliski — *Standard cost model, SCM*), kuru tika paredzēts izmantot arī administratīvā sloga izmaiņu mērīšanai naudas izteiksmē². Jāmin, ka šī metodoloģija sniedz tikai indikatīvu ieskatu ar administratīvo slogu saistītajās izmaksās, jo nav iespējams pilnīgi precīzi aprēķināt visas izmaksas. Tā, piemēram, 2007. gadā Latvijā veicot pilotprojektu sloga noteikšanai būvniecības nozarē, tika konstatēts, ka „informācijas sniegšanas saistības būvniecības jomā uzņēmējiem rada administratīvo slogu aptuveni 7,98 milj. latu apmērā”³. Taču neatbildēts paliek jautājums, cik lielā mērā minētās informācijas sniegšanas saistības ir nepieciešamas sabiedrības interešu aizstāvēšanai, jo, no uzņēmēju perspektīvas raugoties, darbības, ko pieprasa veikt publiskā pārvalde un kas samazina potenciālo peļņu, var tikt identificētas kā administratīvais slogs.

---

² *Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. Action Programme for Reducing Administrative Burdens in the European Union*. Brussels: Commission of the European Communities, 24.1.2007., COM(2007) 23 final, p. 5.

³ SIA “Baltijas Konsultācijas” pilotprojekta „Administratīvo šķēršļu mērīšana būvniecības jomā” gala ziņojums. 2007., 4. lpp. Sk.: Pilotprojekti administratīvā sloga mērījumiem. <http://petijumi.mk.gov.lv/ui/search.aspx> (Valsts Kancelejas Pētījumu un publikāciju datu bāze; aplūkota 27.07.2011.).

Standarta izmaksu modelis tika ietverts arī 2006. gadā izstrādātajās ietekmes novērtēšanas vadlīnijās, tā nodrošinot, ka iespējamais administratīvais slogs tiek identificēts un samazināts jau laikā, kad tiek izstrādāti jauni normatīvie akti. Tā 2007. gada martā tika pieņemta Rīcības programma, mudinot dalībvalstis noteikt nacionālos mērķus sloga samazināšanai⁴. Šāda apsvēruma pamatā bija pieņēmums, ka dažādu veidlapu aizpildīšanā un informācijas sniegšanā patērētais laiks ir līdzvērtīgs 3,5% no ES IKP, tādēļ, samazinot laiku informācijas sniegšanai, varētu samazināt ražošanas izmaksas⁵. Šajā Rīcības programmā uzsvars tika likts uz administratīvā sloga identificēšanu un attiecīgi samazināšanu izvēlētajās prioritārajās jomās (uzņēmējdarbības reģistrācija, farmācija, darba vide, nodokļi, lauksaimniecība un lauksaimniecības subsīdijas, pārtikas drošība, transports, zivsaimniecība, finanšu pakalpojumi, vide, kohēzijas politika, publiskais iepirkums)⁶. Rīcības programmā administratīvā sloga samazināšanai ES liek uzsvāru tieši uz pārlietu sarežģītu un apgrūtinošu procedūru vienkāršošanu, kas nozīmē, ka dalībvalstis var izvēlēties savu pieeju administratīvā sloga samazināšanai, ņemot vērā normatīvās vides un organizāciju kultūras tradīcijas, ja vien tiek sasniegts politiski definētais mērķis — sloga samazinājums par 25%. Vienlaikus Rīcības programmā tika nodefinēti pamatprincipi, kas būtu jāievēro, plānojot un ieviešot aktivitātes administratīvā sloga samazināšanai. Turklāt nav jāievieš pilnīgi visi principi, bet gan atbilstoši situācijai attiecīgajā sektorā. Šie principi ir⁷:

- Samazināt informācijas sniegšanas pieprasījumu biežumu, piemēram, uzņēmējs informāciju publiskās pārvaldes iestādei sniedz reizi ceturksnī, nevis katru mēnesi;
- Nodrošināt, lai vienu un to pašu informāciju nepieprasa vairākas publiskās pārvaldes institūcijas, ja šī informācija jau ir vienas iestādes rīcībā. Piemēram, uzņēmuma iepriekšējo gadu pārskati un peļņas-zaudējumu

---

⁴ *Brussels European Council 8/9 March 2007. Presidency Conclusions.* Brussels: Council of The European Union. 7224/1/07. REV 1., CONCL 1. http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/93135.pdf (Eiropas Savienības Padomes mājas lapa; aplūkota 28.07.2011.).

⁵ *Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions.* Action Programme for Reducing Administrative Burdens in the European Union. Brussels: Commission of the European Communities, 24.1.2007., COM(2007) 23 final, p. 4.

⁶ *Ibid*, pp. 7-8.

⁷ *Ibid*, pp. 12.

aprēķini ir nodokļus administrējošās iestādes rīcībā, tādēļ iepirkuma procesa laikā šī informācija tiek pieprasīta no attiecīgās iestādes, nevis uzņēmēja.

- Nodrošināt elektronisku informācijas pieprasīšanu;
- Noteikt ierobežojumus informācijas pieprasīšanas apjomam mazaizņēmējiem un vidējiem uzņēmumiem;
- Apsvērt informācijas pieprasīšanas aizstāšanu ar risku analizē balstītu pieeju visā nozarē, koncentrējoties uz informācijas pieprasīšanu no uzņēmējiem ar augstāka riska aktivitātēm;
- Sniegt oficiālu skaidrojumu par tiem sarežģītajiem normatīvajiem aktiem un to pantiem, kas var apgrūtināt uzņēmēju aktivitātes.

2009. gadā tika veikts Rīcības programmas izvērtējums, kurā secināts, ka, veicot 42 Eiropas Savienības tiesību aktu analīzi, ir identificēti 356 informācijas pieprasījumi, kā arī tas, ka lielas daļas (ap 30–40%) administratīvā sloga pamatā ir neefektīva publiskās pārvaldes un uzņēmēju administratīvā darbība⁸. Tātad gan iestādēm, gan uzņēmējiem trūkst prasmes organizācijas administratīvā darba efektīvā organizēšanā. Turklāt ļoti interesants ir Eiropas Komisijas secinājums, ka lielākajā daļā apskatāmo jomu sadarbība ar inspicējošām publiskās pārvaldes iestādēm ir izmaksu ziņā visdārgākā aktivitāte uzņēmējiem.

Situācija Latvijā

Latvijā kopš gadsimta sākuma diezgan regulāri tiek veikti pētījumi ar mērķi identificēt un noteikt administratīvo procedūru ietekmi uz uzņēmējdarbību. Tā, piemēram, 2007. gadā vairākās nozarēs tika veikti apjomīgi administratīvā sloga mērījumi⁹ (būvniecībā, darba attiecībās, nekustamā īpašuma jomā, nodokļu jomā, komercdarbībā ar naftas produktiem), izmantojot standarta izmaksu modeli. 2010. gadā pēc VRAA pasūtījuma tika veikts pētījums, salīdzinot Baltijas jūras reģiona valstu pieredzi administratīvā sloga samazināšanā pašvaldību līmenī¹⁰. Veiktie pētījumi apliecina, ka

---

⁸ Commission working document. *Reducing Administrative Burdens in the European Union. Annex to the 3rd Strategic Review on Better Regulation*. Brussels, COM(2009) 16/3. pp. 3-4.

⁹ Pilotprojekti administratīvā sloga mērījumiem. <http://petijumi.mk.gov.lv/ui/search.aspx> (Valsts Kancelejas Pētījumu un publikāciju datu bāze; aplūkota 27.07.2011.).

¹⁰ Ziņojums. *Baltijas jūras reģiona valstu pieredzes analīze un priekšlikumu sagatavošana pašvaldību administratīvā sloga mazināšanai uzņēmējiem*. Rīga: Ernst&Young, 2010. <http://petijumi.mk.gov.lv/ui/DocumentContent.aspx?ID=3577> (Valsts Kancelejas Pētījumu un publikāciju datu bāze; aplūkota 29.07.2011.).

administratīvais slogs kā diskusiju jautājums ir bijis aktuāls tieši institūcijām, kuras ir atbildīgas par noteiktas rīcībpolitikas ieviešanu (piem., Ekonomikas ministrijai kā atbildīgajai par komercdarbības attīstības politiku).

Reaģējot uz vietējo spiedienu un ES prasībām par labu pārvaldību, administratīvā sloga samazināšanai ir tikuši izstrādāti arī politikas plānošanas dokumenti (piemēram, 2009. gadā — Informatīvais ziņojums par priekšlikumiem administratīvā sloga samazināšanai darba aizsardzības jomā un Informatīvais ziņojums par priekšlikumiem administratīvā sloga samazināšanai pārtikas uzņēmumu atzišanas un reģistrācijas jomā). Jāmin arī, ka „Valsts pārvaldes politikas attīstības pamatnostādnes 2008.–2013. gadam” paredz rīcības virzienu „2.5. Administratīvo procedūru vienkāršošana, administratīvo izmaksu novērtēšana un administratīvā sloga samazināšana”, kura ietvaros tika paredzēta gan koncepcijas par Labāka regulējuma (angliski — *better regulation*) politikas īstenošanu un ikgadējā Uzņēmējdarbības vides uzlabošanas pasākumu plāna izstrāde, gan iedzīvotāju un saimnieciskās darbības veicēju aptaujas–apmierinātības novērtējums par administratīvajām procedūrām, kā arī koncepcijas par vienas pieturas aģentūras principa ieviešanu publiskajā pārvaldē¹¹. Turklāt Valsts pārvaldes iekārtas likuma 10. pants ietver principiālu nostāju izvairīties no liekām administratīvām prasībām. Respektīvi, likuma 10. pantā ir noteikts, ka publiskās pārvaldes pienākums ir vienkāršot un uzlabot procedūras personas labā, kā arī, ja informācija, kura nepieciešama lēmuma pieņemšanai, ir citas institūcijas rīcībā, iestāde to iegūst pati, nevis pieprasa no personas¹². No likumā ietvertā izriet, ka publiskās pārvaldes pienākums ir nemitīgi domāt par administratīvo procedūru uzlabošanu un vienkāršošanu, procesu ātrdarbību un lietotājam draudzīgām veidlapām.

Kopumā diskusija par administratīvo slogu Latvijā ir bijusi neregulāra, haotiska un fragmentāra. Respektīvi, atkarībā no diskusijas ierosinātāja, ir ticis uzsvērts kāds no administratīvā sloga aspektiem. Piemēram, 1999. gadā reaģējot uz Pasaules Bankas Ārvalstu investīciju padomdevēju dienesta

---

¹¹ Valsts pārvaldes politikas attīstības pamatnostādnes 2008.-2013. gadam. Akceptētas ar Ministru kabineta 2008. gada 3. jūnija rīkojumu Nr. 305. <http://polsis.mk.gov.lv/view.do?id=2675> (Valsts Kancelejas Politikas plānošanas dokumentu datu bāze; aplūkota 07.08.2011.).

¹² Latvijas Republikas Saeima. Valsts pārvaldes iekārtas likums (spēkā no 2003. gada 1. janvāra), likums ar grozījumiem, kas izdarīti līdz 15.06.2010. http://www.likumi.lv/doc.php?id=63545&version_date=15.06.2010 (Latvijas Vēstneša tiesību aktu vortāls; aplūkots 06.08.2011.).

pētījumā “Par administratīvajiem šķēršļiem investīcijām Latvijā” izteiktajām rekomendācijām, tika izstrādāts pasākumu plāns uzņēmējdarbības vides uzlabošanai, kur līdzās būvniecības un nekustamā īpašuma jautājumiem tika ietvertas inspekcijas¹³. Šajā gadījumā administratīvais slogs tika skatīts no ārvalstu investoru viedokļa, kuri bija norādījuši, ka inspekcijas, organizējot pārbaudes, savā starpā nesadarbojas, tā radot uzņēmējiem lielu laika patēriņu.

Arī ES spiedienam ir bijusi nozīme gan pirmsiestāšanās sarunu laikā, gan šobrīd, jo, piemēram, Pakalpojumu direktīvas (2006/123/EK) ieviešanai nācās gan vienkāršot administratīvās procedūras¹⁴, gan arī ieviest elektroniskās administratīvās procedūras. Visbeidzot, pašas iestādes arī ik pa brīdim atzīst gan administratīvā sloga pastāvēšanas faktu, gan arī nepieciešamību situāciju mainīt, par ko liecina publiskajā telpā pieejamā informācija par dažādām administratīvā sloga samazināšanas iniciatīvām, tā apliecinot iestāžu labo gribu¹⁵.

Diemžēl administratīvā sloga samazināšanas pasākumi vairāk tika veikti strukturālo reformu un ekonomiskās lejupslīdes kontekstā, jo ir bijis pamudinājums un spiediens samazināt valsts budžeta izdevumus. Taču šos pasākumus var sadalīt divās daļās. Vienā daļā administratīvā procedūra pēc būtības ir vienkāršota. Savukārt otrā gadījumā atsevišķa procedūras daļa netiek veikta, jo darbinieki ir atlaisti. Tātad, ekonomikas izaugsmei rezultējoties palielinātā iestāžu budžetā, varēs skaidri redzēt, kāda ir bijusi veikto procedūru samazināšanas aktivitāšu patiesā daba. Kritiski ir jāvērtē

¹³ Par pasākumu plānu uzņēmējdarbības vides uzlabošanai saskaņā ar Pasaules Bankas Ārvalstu investīciju padomdevēju dienesta pētījumā “Par administratīvajiem šķēršļiem investīcijām Latvijā” izteiktajām rekomendācijām. Precizēts 18.05.1999., *Latvijas Vēstnesis* Nr. 159/160 (1619/1620). <http://www.likumi.lv/doc.php?id=24381> (Latvijas Vēstneša tiesību aktu vortāls, aplūkots 12.08.2011.)

¹⁴ Ministru prezidenta Valda Dombrovskā ikgadējais ziņojums Saeimai par Ministru kabineta paveikto un iecerēto darbību (2011. gads). 2. pielikums. <http://www.mk.gov.lv/lv/mp/zinojumi/valdibas-zinojums-2011/> (LR Ministru kabineta mājas lapa; aplūkota 27.07.2011.).

¹⁵ Sk., piemēram: Plāno samazināt administratīvo slogu meža nozarē. [12.04.2011.]. <http://www.zm.gov.lv/index.php?sadala=2066&id=12256> (LR Zemkopības ministrijas mājas lapa; aplūkota 07.08.2011.). Samazināts administratīvais slogs integrēti audzētu lauksaimniecību produktu audzētājiem. [08.06.2011.]. <http://www.zm.gov.lv/index.php?sadala=1936&id=10647> (LR Zemkopības ministrijas mājas lapa; aplūkota 07.08.2011.). Atvieglos administratīvo slogu lauksaimniekiem [06.05.2009.]. <http://www.zm.gov.lv/index.php?sadala=1607&id=8601> (LR Zemkopības ministrijas mājas lapa; aplūkota 07.08.2011.). Mazinās administratīvo slogu CSDD klientiem. 24.05.2011. <http://www.lursoft.lv/press/2011/05/24/Mazinas-administrativo-slogu-CSDD-klientiem> (“Lursoft” mājas lapa; aplūkota 27.07.2011.).

arī Latvijas publiskās pārvaldes iestāžu aktivitātes administratīvā sloga mazināšanai, kas tiek aprakstītas kā „iestādes reorganizācija” vai „funkciju nodalīšana”, jo nekas neliedza veikt šīs aktivitātes arī ātrāk, piemēram, stājoties spēkā Valsts pārvaldes iekārtas likumam vai Latvijai iestājoties ES¹⁶.

Ieteikumi administratīvo procedūru vienkāršošanai

Ja Latvijas iestādes vēlas samazināt administratīvo slogu, tām ir divas iespējas. Pirmā — izdomāt pašam pamatprincipus, pēc kuriem vadīties, vai arī sekot Starptautiskā Standarta izmaksu modeļa tīkla¹⁷ pieciem veidiem. Pirmais veids ir atcelt, samazināt vai uzlabot regulējumu, ar to saprotot gan informācijas sniegšanas pienākuma atcelšanu kopumā, gan arī šī pienākuma atcelšanu atsevišķām uzņēmēju grupām, piemēram, mazajiem uzņēmējiem vai pašnodarbinātām personām¹⁸. No publiskās pārvaldes tas prasa savstarpēju darbības koordināciju un dažādu iestāžu rīcībā esošās informācijas apmaiņu, kas faktiski daudz vairāk ir iestāžu vadības kultūras un labas gribas jautājums, nevis tehnoloģiju jautājums. Otrs starptautiskā tīkla ieteiktais veids ir vienkāršot informācijas sniegšanas procesu, lai nodrošinātu atbilstību normatīvo aktu prasībām. Praksē tas nozīmē samazināt laiku, kas uzņēmējiem nepieciešams informācijas sagatavošanai un dažādu veidlapu aizpildīšanai, savukārt inspekciju tipa iestādēm — ieviest risku vadību, uz kuras balstoties, tiek izvēlēti uzņēmumi pārbaudēm. Respektīvi, tiek pārbaudīti tie uzņēmumi, kuri atbilst noteiktām un uzņēmējiem zināmām riska pazīmēm, nevis nejaušā izlases kārtā izvēlēti uzņēmumi, tā radot neizpratni un netaisnības sajūtu. Trešais veids, ko iesaka darba grupa, ir iestāžu savstarpējā sadarbība un informācijas kopīga izmantošana. Faktiski tā ir publisko reģistru datu savietojamības un savstarpējās papildinātības nodrošināšana. Turklāt šis ieteikums mudina ieviest vienkāršu principu —

¹⁶ Ministru prezidenta Valda Dombrovska ikgadējais ziņojums Saeimai par Ministru kabineta paveikto un iecerēto darbību (2011. gads). 2. pielikums. <http://www.mk.gov.lv/lv/mp/zinojumi/valdibas-zinojums-2011/> (LR Ministru kabineta mājas lapa; aplūkota 27.07.2011.).

¹⁷ Ekspertu tīkls tika izveidots 2003. gadā, apvienojoties ES dalībvalstu par administratīvā sloga mazināšanu atbildīgo publiskās pārvaldes institūciju darbiniekiem. Tīkls ir sava veida vienošanās tajās ES dalībvalstīs, kuras pievienojušās tīklam, administratīvā sloga mērīšanai izmantot vienotu metodoloģiju un standarta izmaksu modeli.

¹⁸ Informācija par pieciem veidiem šeit un turpmāk, balstoties uz *5 routes to simplification*. <http://www.administrative-burdens.com/default.asp?page=172> („SCM Network” mājas lapa; aplūkota 27.07.2011.).

publiskās pārvaldes iestādes, pirms pieprasa datus fiziskai vai juridiskai personai, pārlicinās, vai šie dati nav šīs vai citas iestādes rīcībā. Ceturtais administratīvo procedūru vienkāršošanas veids ir balstīts uz informācijas tehnoloģiju risinājumiem. Tātad publiskās pārvaldes iestādēm ir jānodrošina veidlapu pieejamība iestāžu interneta vietnēs. Turklāt ne vien jāievieto veidlapas tīmeklī, bet jāpadara tās lietotājam draudzīgas un ērtas, izvairoties no lieku datu un informācijas pieprasīšanas. Visbeidzot, pietktais veids ir vadlīniju un metodisko skaidrojumu sniegšana personai, izskaidrojot un pamatojot informācijas nepieciešamību un tālāko izmantošanu.

Tātad — kādas būtu ieteicamās darbības, ja Latvijas iestāde vēlas izmantot minētos piecus veidus, lai samazinātu administratīvo slogu?

1. Veikt iestādes situācijas novērtējumu vai sākotnējo auditu. Neatkarīgi no tā, kā šo darbību nosauc, mērķis ir skaidrs — veikt iestādes rīcībā esošās informācijas inventarizāciju, lai noskaidrotu, kādi dati un informācija ir uzkrāta, un cik bieži dati un informācija tiek izmantota. Otrkārt, šādā novērtējumā būtu jāapzina, kādas veidlapas informācijas iegūšanai iestādē izmanto, cik bieži šīs veidlapas tiek izmantotas, cik bieži mainās to saturs un kur tās ir pieejamas. Trešais svarīgais aspekts, kas jānoskaidro novērtējumā, ir tas, cik daudz informācijas ir attiecīgās iestādes rīcībā un kāda informācija ir pieejama citām institūcijām. Neapšaubāmi, šādā novērtējumā ir jāiegūst informācija arī par normatīvajos aktos ietvertajām prasībām par informācijas pieprasīšanu un sagatavošanu.
2. Kad ir noskaidrota faktiskā situācija, iestādei būtu jāveic darbības iekšējo procesu identificēšanai, dokumentēšanai un uzlabošanai. Procesu identificēšana visbiežāk publiskās pārvaldes iestādēs tiek veikta kvalitātes vadības un/vai procesu vadības sistēmas ieviešanas ietvaros, kad tiek aptverta iestādes „saimniecība”. Tālāk sekojošais solis ir identificēto procesu aprakstīšana (t.i., dokumentēšana), aprakstot procesus tā, kā tie faktiski notiek attiecīgajā publiskās pārvaldes iestādē. Taču lielai daļai iestāžu pietrūkst apņemšanās un gribasspēka turpināt iesākto — veikt procesu uzlabošanu, samazinot resursu un laika patēriņu, jo šis solis ietver dokumentēto procesu analīzi un izmaiņas. Tādēļ arī praksē publiskās pārvaldes iestāžu centieni uzlabot savus procesus ir visnotaļ neveiksmīgi nevis tāpēc, ka kvalitātes vadības un procesu vadības sistēmas būtu

nepiemērotas publiskajai pārvaldei vai biznesa konsultanti būtu neprasmīgi šo sistēmu ieviešanā birokrātijā, bet gan tāpēc, ka iestādēm pietrūkst gribasspēka mainīt savu darba praksi, kas vienmēr nes līdzīgu jaunus pieejas gan budžeta resursu izlietojumam, gan personāla noslodzei. Turklāt, veidojot kvalitātes vadības sistēmu, procesu vadības sistēmu vai iekšējās kontroles sistēmu, ir jāņem vērā, ka katrai no šīm sistēmām pamats ir iestādes darbības procesi. Kvalitātes vadības sistēma vairāk koncentrējas uz pamatdarbības procesiem, bet iekšējās kontroles sistēma uz kontroles procesiem iestādē. Tātad, faktiski neatkarīgi no tā, ar kādu projekta nosaukumu procesi tiek dokumentēti, svarīgi ir, lai iestādei procesi būtu dokumentēti un pārskatāmi, un vēlāk tiktu analizēti.

3. Procesu dokumentēšana sniegs tikai informāciju par to, kāda ir procesa norise un kādas veidlapas ir nepieciešamas aizpildīt procesa gaitā gan iestādes darbiniekiem, gan iedzīvotājiem. Tāpēc īpaša vēriba ir jāpievērš tam, kāds ir veidlapu saturs, kāda informācija tiek pieprasīta un cik laika jāpatērē, lai veidlapas aizpildītu. Faktiski veidlapu satura un apjoma analīze ir nozīmīgākais faktors, lai identificētu administratīvo slogu un apgrūtinātās administratīvās procedūras.
4. Tajā mirkli, kad iestāde ir konstatējusi uzlabojumu iespējas savas kompetences ietvaros, būtu nepieciešamas diskusijas par uzlabojumiem attiecīgajā nozarē kopumā, jo iestādes nedarbojas izolēti viena no otras. Var pat būt tā, ka viena iestāde izveido ātrdarbīgus procesus un informācijas apstrādi elektroniskā formātā, bet tad, kad pienākumu veikšanai daļa no informācijas ir jānodod citai iestādei, kura nav veltījusi laiku un enerģiju procesu sakārtošanai, tad faktiski progresīvā iestāde tiek „sodīta” par savu iniciatīvu un uzņēmību, jo nu spiesta ātri un ērti iegūto informāciju pārvērst citā formātā.
5. Lai noskaidrotu, vai veidlapa iedzīvotājam patiešām ir vienkārši aizpildāma, iestādei ir divas iespējas. Pirmā — veikt pilotprojektu saviem spēkiem, testējot, cik laika nepieciešams veidlapas aizpildīšanai. Tiesa, šajā gadījumā, ja aizpildītājs pilotprojektā būs iestādes darbinieks, nevis patiesais informācijas sniedzējs, dati nebūs ticami, jo tā iestāde netieši attaisnos savu ieceri iegūt informāciju. Otrā iespēja ir pilotprojekta veidā lūgt aizpildīt veidlapu patiesajam veidlapas lietotājam — iedzīvotājam, tā iegūstot patiesāku ainu.

6. Neviens procesu apraksts nemainīs situāciju, ja pēc noteikta laika netiks veikts *ex-post* novērtējums, kura ietvaros notiktu procesu ātrdarbības mērījumi un tiktu izvērtētas notikušās izmaiņas.

Publiskās pārvaldes organizācijas jomā ES mudina dalībvalstis censties ievērot vienotus principus, vienlaikus dalībvalstīm ir rīcības brīvība izvēlēties rīkus publiskās pārvaldes uzlabošanai, ņemot vērā administratīvās tradīcijas valstī, labo gribu un nepieciešamību uzlabot publisko pārvaldi. Latvijai jau ir noturīgas publiskās pārvaldes reformu tradīcijas un sabiedrības pieprasījums pēc reformām. Atliek vienīgi saprast, kāpēc reformas nepieciešamas — savam labumam vai ārējo prasību izpildei.

III

INTERVIJA

Ar argumentiem ir jāpanāk rezultāts

Intervija ar Eiropas Parlamenta deputātu Robertu Zili

Intervēja Ina Strazdiņa

Latvijai noturēties pretī lielo valstu pārspēkam izšķirošos lēmumu pieņemšanas brīžos nav viegli, taču — ne neiespējami. Lēmumi, kurus galu galā pieņem politiķi Briselē, izšķiļas starp diskusiju dzirnakmeņiem, kur pašmāju intereses nereti spēlē galveno vijoli. Sagaidāmi vēl daudzi Latvijai būtiski jautājumi, piemēram, bieži pieminētā Kopējā lauksaimniecības politika.

Eiropas Komisija ir publiskojusi jauno Eiropas Savienības budžeta plānu 2014.-2020. gadam, un nav noslēpums, ka tas ir daudzu iepriekš notikušu formālu un neformālu interešu cīņu rezultāts. Kā to vērtējat no transporta nozares viedokļa un cik izdevīgs tas ir Latvijai?

Ja atmiņa mani neviļ, pirms septiņiem gadiem perspektīva bija 21–22 miljardi eiro transporta projektiem visiem septiņiem gadiem, un tas ir aptuveni tik daudz, cik tagad Eiropas Komisija ir piešķīrusi. Taču es neesmu pārāk optimistisks, jo paredzu, ka galu galā šis budžets tiks samazināts. Transporta, enerģētikas un iekšējā tirgus komitejas Eiropas Parlamentā cīnīsies par lielo infrastruktūru projektu naudu. Šie projekti šobrīd ir ļoti svarīgi visai Eiropai, jo acīmredzot ir nepietiekami infrastruktūru savienojumi, kas neļauj izveidot vienotu tirgu transporta, enerģētikas un digitālās ekonomikas jomā. Attiecībā uz transportu un Latviju ir noticis tas, ko varējām paredzēt — tiks turpināta Kurzemes augstsprieguma līnijas rekonstrukcija,

kas ir daļa no pārvada projekta pāri Baltijas jūrai no Zviedrijas uz Lietuvu, un ir finansējums arī TEN-T *Rail Baltica* projektam. Mani iepriecina, ka budžetā nav paredzēti līdzekļi TEN-T šķērsojumiem uz trešajām valstīm, kas mūsu gadījumā ir satiksmes ministra Ulda Auguļa iniciētais ātrvilciena Rīga–Maskava projekts.

Kādēļ šo projektu kritizējat?

Es domāju, ka šis projekts nav Latvijas interesēs, taču pieņemu, ka tas ir kāda interesēs. Ja auto transporta plūsma no Eiropas, tālāk Polijas, Lietuvas, Latvijas, Baltkrievijas ceļiem tiktu pārcelta uz dzelzceļu, tas varētu būt dzelzceļa pārvadātāju interesēs. Taču Latvijas ieguvums no tā ir ļoti niecīgs, savukārt izdevumi lieli. Mums ir vairākas daudz prioritārākas jomas Eiropas visaptverošajā tīklā.

Tas, kā šobrīd tiek risināti Latvijas dzelzceļa savienojumu ar Eiropu un Krieviju jautājumi, visai spilgti parāda, ka ir diezgan liela plaisa starp politiķu redzējumu Latvijā un Briselē.

Septiņus gadus strādājot Eiropas Parlamentā, man ir bijusi ļoti dažāda pieredze, taču tas, kas notiek patlaban, arī Briselē manu kolēģu vidū Transporta un tūrisma lietu komitejā tiek uztverts kā politisks pagrieziens. Arī ES transporta lietu komisārs Šims Kallass tā uzskata, un, ja viņam izdosies panākt, ka *Rail Baltica* kļūs par Baltijas valstu vienīgo un prioritāro pamattīkla projektu, tas būs ļoti labs sasniegums.

Esot Varšavā un runājot ar Polijas uzņēmējdarbības sektora pārstāvjiem, saņēmu diezgan nepārprotamu vērtējumu, ka dzelzceļa savienojums ar Baltiju vismaz poļu uzņēmējus īpaši neinteresē. Viņi uzskata, ka tam nebūs atdeves.

Protams, poļu investīcijas *Rail Baltica* projektā investīciju daļā nekad neatmaksāsies, līdzīgi kā daudzos citos lielajos transporta savienojumu projektos. Tieši tādēļ jau arī ir šis Eiropas Savienības atbalsts, lai projektu varētu izveidot ar citu vērtību, jo Eiropas Savienībā „atmaksāšanās” nav vienīgā vērtība.

Taču, kā to apstiprinājuši arī pētījumi, atmaksāties varētu ekspluatācijas izmaksas. 2008. gadā ceļu nozares speciālisti veikuši pētījumu, cik daudz kravas automašīnu kurus ceļa posmus Latvijā šķērso. Vislielākās

plūsmas bija *Via Baltica* ziemeļu-dienvidu virzienā — 500 līdz 600 smago automašīnu diennaktī, un tikpat daudz bija gar Daugavpili uz Terehovu un Grebņevu. Tas ir mīts, ka pieprasījums ir vairāk austrumu–rietumu virzienā, bet ziemeļu un dienvidu virzienā nav.

Par pasažieriem runājot — jā, tagad uz Maskavu var aizbraukt piecpadsmit, sešpadsmit stundās, vakarā iekāpjot vilcienā un no rīta jau esot galapunktā. Taču uz Varšavu vispār nav vilciena. Kur mēs īsti esam — Eiropas Savienībā vai NVS sastāvā? Ja nav piedāvājuma, nav arī pieprasījuma. Ja būtu vilciens uz Varšavu, es domāju, cilvēki to noteikti lietotu, jo, pirmkārt, daudziem nepatīk tik tālu braukt ar automašīnu, otrkārt, arī lidošana paņem vairākas stundas, un, ja vilciens kursētu nakts režīmā, tas vispār būtu ļoti ērti.

Kad *Rail Baltica* varētu sākt darboties?

Šobrīd to ir ļoti grūti prognozēt, jo bija iecerēts, ka 2016. gadā būs gatavs posms līdz Rīgai, 2020. gadā — līdz Tallinai. Tagad, kā redzam, padsmīti gadi ir zaudēti, taču es domāju, ka līdz 2020. gadam to izveidot ir reāli.

Cik bieži lēmumu pieņemšanas procesā Jūs sazināties ar atbildīgo komisāru un citu valstu kolēģiem, kas strādā šajā nozarē?

Ar ikvienu komisāru, kurš strādā transporta jomā — un manā laikā tādi ir bijuši trīs — mums ir tikšanās katru mēnesi, tai skaitā ar koordinatoriem aiz slēgtām durvīm, un tas nav nekas slikts. Komisārs atskaitās par tiem jautājumiem, kas ir skatīti Eiropas Savienības transporta lietu ministru padomē, kuros ir izcēlušās domstarpības, un kuros joprojām nav vienprātības starp padomi un Eiropas Parlamentu, informē par trešo valstu jautājumiem, tikšanos ar Krievijas, ASV pārstāvjiem. Protams, ir arī neformālā puse, un šeit man ir paveicies, ka ar komisāru Kallasu bijām pazīstami jau iepriekš, un viņš ir arī mūsu kaimiņš, igaunis, ar ļoti labām zināšanām un lielu pieredzi Igaunijas valdībā. Šī ir īpaši laba situācijai Baltijai, un es to cenšos izmantot. Kallasa mērķis ir viņa komisijas vadīšanas laikā neatgriezeniski ielikt pamatakmēni jaunajam *Rail Baltica* projektam.

Kādu lomu šajos lēmuma pieņemšanas procesos spēlē tā sauktā trešā puse, kurai, jo īpaši transporta jomā, ir lielas intereses arī Eiropas Savienībā? Cik daudz esat kontaktos ar Krievijas kolēģiem? Vai tiek

uzklausītas viņu domas, viedoklis, uzaustītas viņu vēlmes un idejas, un cik aktīvi viņi šajā dialogā piedalās?

Briselē ir Krievijas dzelzceļa pārstāvniecība, ar kuru vairākkārt esam kontaktējušies. Parlamentā ir bijis arī *a/s Krievijas Dzelzceļi* prezidents Vladimirs Jakušins, kuram vienā no tikšanās reizēm aptuveni pirms gada pavaicāju viedokli par *Rail Baltica*, un saņēmu atbildi, ka viņš neredz iemeslu, kādēļ ieguldīt šajā projektā. Tobrīd viņš demonstrēja karti, kurā bija cits projekts, proti, Krievijas platuma sliežu savienojums ar Vīni, kuram arī ir maz ekonomiskā pamatojuma.

Kā Jūs no Briseles perspektīvas mēģināt saprast un uzaustīt Krievijas patiesās vēlmes un intereses?

Nesen Lielbritānijā tikāmies ar Eiropas Konservatīvo reformistu stiprākās, toriju partijas ministriem, un runājām par dažādiem jautājumiem — gan transportu, gan finansēm, gan ārpolitiku. Lielbritānijas Eiropas lietu ministrs Deivids Lidingtons visai tieši izteicās, ka attiecībā ar Krieviju vienmēr notiek transakcija, politiskais darījums. Krievi nekad neko tāpat vien neatdod ne transporta jomā, ne citās lietās, ja netiek gūts kaut kas pretī. Krievija bieži mēģina iegūt atbalstu no bijušā padomju bloka valstīm, kurās atrodas politiķi, kas uzklausa un sastrādājas, līdz ar to iegūstot lielāku telpu Eiropas politiskajā jautājumā, un tad soli pa solim šo ieguvumu iemaina.

Ko mums sagaidīt no Polijas prezidentūras? Vai gūsim atbalstu ne tikai transporta, bet arī citās jomās no valsts, kam mūsu situācija varētu būt ļoti saprotama un zināma?

Es ļoti ceru, ka jā, taču gan Latvijā, gan Polijā oktobrī būs vēlēšanas. Polijas gadījumā gan šķiet, ka tās neienesīs lielas izmaiņas. Es domāju, ka arī dzelzceļa savienojumu jautājumos mēs varēsim tikt uz priekšu diezgan labi.

Parlamentā pašlaik notiek milzīgas kaislības par tā sauktās Pirmās dzelzceļa liberalizācijas likumdošanas paketes revidēšanu. Eiropas Komisija ir uzsākusi tiesvedību pret 22 no 27 Eiropas Savienības valstīm, tajā skaitā pret Latviju, jo tās nav pilnībā īstenojušas dzelzceļa tirgus liberalizāciju. Latvija ir ļoti specifiskā situācijā, jo mūsu plato dzelzceļa sliežu savienojumi ir ar to valstu dzelzceļiem, kurās nav nekādas liberalizācijas, taču ir arī lietas, ko mēs neesam izdarījuši. Polijas prezidentūrai šis arī būs ļoti grūts jautājums, jo pašai Polijai šajā ziņā ir daudz problēmu.

Kā ir ar Latvijas pašas interešu aizstāvību Briselē? Vai transporta, enerģētikas, informācijas tehnoloģiju organizācijas un uzņēmumi sūta savus pārstāvjus un aktīvi lobē savas vēlmes un vajadzības?

Latvijas Dzelzceļš ir Eiropas Dzelzceļa asociācijas biedrs, un tās vadītājs labi zina Latvijas situāciju un specifiku. Ir ļoti redzams, ka notiek profesionāla sadarbība. Interesanti, ka *Lietuvas Dzelzceļa* pārstāvji ir apmeklējuši gandrīz visus Baltijas deputātus, kas strādā Transporta un tūrisma lietu komitejā, arī mani, turklāt vairākas reizes. Lietuviešu uzņēmumi ir noalgojuši arī lobistus Briselē, kas aizstāvētu viņu intereses tarifu noteikšanā infrastruktūrai.

Aviācijas jomā arī situācija ir apmierinoša — Rīgas lidosta ir ļoti pārstāvēta lobistu asociācijas organizācijā *Airport Council International*, un arī šeit no Latvijas puses ir ļoti kontakti.

Par jūrniecību man šobrīd ir grūtāk spriest, jo man pašam nav bijusi saskare ar Latvijas Jūras administrāciju. Taču, kad tika apspriesta Eiropas Ostu direktīva, kas galu galā netika pieņemta, ļoti aktīvas bija Rīgas un Ventspils brīvosta, kuras cīnījās par to, lai šo direktīvu galu galā arī nepieņemtu. Rīgas brīvosta veiksmīgi darbojas arī Eiropas Jūras ostu asociācijā, kas ir ietekmīgākais šīs jomas lobijs Eiropas politikā.

Ceļu jomā aktīvi darbojas autopārvadātāju asociācija *Latvijas Auto*, kas sadarbojas ar starptautisko kravu pārvadātāju organizāciju *IRU*.

Arī mūsu vides aizstāvju organizāciju pārstāvji ir iesaistījušies dažādās akcijās, piemēram, cīņā pret *Via Baltica* Augustovas apvedceļa izbūvi. Jāsaka gan, ka, tiekoties ar viņiem, vaicāju, vai jūs tiešām negribat, lai mums būtu labs ceļa savienojums ar Poliju? Diemžēl „zaļās” intereses bieži vien nesašķan ar ekonomiskajām interesēm. Poļiem nepavisam nav vajadzīgs ne dzelzceļa, ne autoceļa, ne elektrības savienojums ar Baltiju, tāpēc mums iet samērā grūti. Tiek iesaistīti mūsu vides aizsardzības aktivisti, taču pašu valstu intereses ne vienmēr ir tik „zaļas”, un tas nav tik vienkārši.

Vai tas nozīmē, ka Jums kā Latvijas deputātam un tik svarīgās nozarēs strādājošam telefons, tā sakot, katru dienu ir karsts?

Asociāciju vadītāji man ir ļoti zināmi vēl no laika, kad strādāju valdībā. Jā, viņi man zvana un interesējas, piemēram, par starptautiskajiem pasažieru pārvadājumiem Rīgas Autoostā. Taču, man šķiet, ka cilvēki arī apzinās, ka parlamentāriešu ietekme nav tik tieša kā komisāriem.

Kā Jūs pats vērtējat — cik liela ir Jūsu ietekme Eiropas Savienības lēmumu pieņemšanas procesos? Cik būtiska ir Jūsu kā Latvijas interešu sarga loma?

Vienmēr jau šķiet, ka varētu darīt vēl vairāk, taču šeit ir nedaudz kuteļīga situācija — mana politiskā grupa (Eiropas Konservatīvo un reformistu grupa — *aut. piez.*) necinās par lielākām tiesībām parlamentā, kādas mums ar Lisabonas līgumu ir iedotas, jo mēs, lai arī neesam pret Eiropas Savienību, taču nevēlamies vēl lielāku Eiropas vienotību, nekā šobrīd jau ir, jo tai ir jābāzējas uz nacionālo valdību gribu. Tādējādi arī es nemaz nevēlētos lielāku varu Eiropas Parlamentam, jo mēs objektīvi to nevaram ietekmēt.

Latviju pārstāv astoņi deputāti ar ļoti dažādiem politiskajiem uzskatiem, un, ja pretī ir 99 vācu deputāti, kas strādā dažādās politiskajās grupās, saprotams, ka ar balsu pārsvaru šeit neko nevar iegūt. Šo gadu laikā esmu sapratis un atzinis — vienīgā iespēja ir iegūt autoritāti un pozīciju vienā vai maksimums divās jomās, jo vairāk nav iespējams izdarīt. Iegūstot šo autoritāti un labus kontaktus ar ekspertiem un lobistiem, var koncentrēties uz lietām, kur Latvijas intereses var pamatot un, ja tās nav pretrunā ar vācu vai franču vai citu lielo valstu interesēm tirgus ziņā vai kā citādi, tad tās var īstenot. Bieži vien cilvēkiem šķiet — ja es skaļi nobļausos un sniegšu labu interviju Latvijas presē, ka nu es esmu izdarījis visu, taču rezultāta nav, tad ar to pietiks. Taču tā nav. Un es domāju, ka ar lauksaimniecības jautājumiem ir tieši tāpat. Piekrītu, ka EK budžeta piedāvājums mūsu lauksaimniekiem nav labs, taču divas trešdaļas naudas dabūt klāt... Mēģināt teikt, ka dabūsim vienādus maksājumus visām valstīm, ir absurdi un cilvēku maldināšana.

Skaidrs, ka mums vajag pamatot mūsu problēmas un to, kādēļ vajadzētu vairāk par šiem 66 procentiem, un izmantot citu valstu rādītājus, lai apliecinātu, ka mēs joprojām paliekam pēdējie. Ar argumentāciju ir jāpanāk labāks rezultāts.

Tuvojas Latvijas prezidentūra Eiropas Savienībā. Kā Jums šķiet — ko Latvijai šajā laikā vajadzētu izdarīt un panākt, kā aizstāvēt savas un citu intereses?

Pirmkārt, es ceru, ka mainīsies ačgārnā politiskā vadība pašreizējā valdībā. Nevar būt tā, ka aizsardzības ministrs vada šo jomu tādēļ, ka personas tā ir vienojušās. Manuprāt, tas ir jādara Ārlietu ministrijai, pilniem

spēkiem pašam ārlietu ministram, un ļoti daudz resursu vajadzētu piešķirt tieši labākai valsts pārvaldei. Politiskais līmenis būs tāds, kāds tas būs, to noteiks vēlētāji un noslēgumā koalīcijas rezultāts. Taču visiem politiķiem, kas veidos jauno valdību, vajadzētu ļoti nopietni attiekties pret tuvojošos 2015. gadu un nedzenāt visus ar vārdiem „ierēdnis ir slikts, viņu vajag padzīt un maksāt mazāk”. Tieši otrādi — būtu jācenšas iegūt vēl ļoti daudz cilvēku no privātā ekspertu loka, kas varētu strādāt Padomē un vadīt darba grupas, lai mēs varam paust profesionālu viedokli. Ir jāpārvar politiskais populisms, ir jāsaaka, ka cilvēkiem ir jāsaņem labas algas, un viņi ir jāgatavo, cik vien var, jāiesaista sadarbībā ar iepriekšējām prezidentūrām, lai viņi iegūst pieredzi ne tikai *troikas* ietvaros pusgadu iepriekš, bet jau daudz agrāk.

IV

AKTUALITĀTES UN VIEDOKĻI

Sagatavoja **Aldis Bulis**, Latvijas Politologu biedrība

Eiropas Kaimiņu politika un Austrumu partnerība

2011. gada 30. maijā Latvijas Universitātes Sociālo zinātņu fakultātē (LU SZF) semināru cikla „Eiropa pasaulē” ietvaros notika otrais seminārs „Eiropas kaimiņpolitika un Austrumu partnerība”. Semināru ciklu organizē Francijas Republikas vēstniecība Latvijā, Francijas institūts Latvijā, Polijas Republikas vēstniecība Latvijā, Eiropas Komisijas pārstāvniecība Latvijā un Latvijas Universitātes Sociālo un politisko pētījumu institūts.

Semināru atklāja **Nils Muižnieks**, LU Sociālo un politisko pētījumu institūta (LU SPPI) direktors, **V. E. Šantāla Puarē** (*Chantal Poiret*), Francijas Republikas vēstniece Latvijā, **V. E. Jeržijs Novakovskis** (*Jerzy Nowakowski*), Polijas Republikas vēstnieks Latvijā un **V. E. Iveta Šulca**, Eiropas Komisijas pārstāvniecības vadītāja Latvijā. Pasākumā piedalījās **Jānis Zlamets**, Latvijas Republikas Ārlietu ministrijas Pirmā divpusējo attiecību departamenta direktors, **Mišels Fušē** (*Michel Foucher*), Francijas Nacionālā aizsardzības institūta studiju direktors, **Dr. Ādams Eberharts** (*Adam Eberhardt*), Polijas Austrumu pētniecības centra direktora vietnieks, **Žils Lepezāns** (*Gilles Lepasant*), Francijas Starptautisko studiju un pētniecības centra zinātniskais vadītājs, **Dr. Marcins Zaborovskis** (*Marcin Zaborowski*), Polijas Starptautisko attiecību institūta direktors, **Toms Rostoks**, LU SZF docents, un **Māra Šimane**, biedrības „Latvijas platforma attīstības sadarbībai” direktore.

Apkopojot seminārā pārrunātos jautājumus, LU SPPI direktors Nils Muižnieks secināja, ka pastāv milzīgas atšķirības starp dienvidu un austrumu kaimiņiem — atšķirības attīstības līmeņos, perspektīvā kādreiz iestāties Eiropas Savienībā un migrācijas draudu līmeņos. Toties visiem Eiropas kaimiņiem ir vienlīdz svarīga piekļuve Eiropas tirgum, īpaši ar savām

lauksaimniecības precēm, kā arī mobilitātes iespējas. Pastāv zināma spriedze starp nepieciešamību būt „stratēģiski pacietīgiem” (piemēram, Baltkrievijas sakarā) un nepalaist garām unikālu iespēju ietekmēt attīstību (piemēram, Ziemeļāfrikas valstīs, kurās notiek „revolūcijas”). Neraugoties uz neseno veiksmīgo pieredzi ar paplašināšanos, kurā Eiropas Savienība būtiski ietekmēja reformas kandidātvalstīs, šobrīd Eiropai vairs nav tādas ietekmes, galvenokārt tāpēc, ka tā vairs nevar piedāvāt ticamu solījumu par iespējamo dalību ES. Kaimiņvalstīs aktīvi darbojas ne tikai Eiropas Savienība, bet arī Krievija un Turcija (austrumos), kā arī ASV (Tuvajos austrumos), un to mērķi bieži nesakrīt. Lai efektīvi izmantotu savus resursus, Eiropai jāpiekopt radoša un elastīga pieeja, kas tai reti izdodas. Efektīvāki varētu būt mazi projekti, ko īsteno nevalstiskas organizācijas un pašvaldības. Lai finansētu šāda veida palīdzību un sadarbību, būtu jāapsver iespēja dibināt Eiropas demokrātijas fondu.

Cilvēkdrošības koncepts un tā pielietojamība attīstības sadarbībā

2011. gada 15.-17. jūnijā biedrība „Latvijas Platforma attīstības sadarbībai” (LAPAS) un Latvijas Ārlietu ministrija sadarbībā ar Lietuvas un Igaunijas nevalstiskajām attīstības sadarbības platformām rīkoja konferenci „Par cilvēkdrošību un attīstību”. Konferencē mērķis bija diskusijas par cilvēkdrošības kā jaunās attīstības sadarbības paradigmas potenciālu. Konferencē piedalījās ne tikai Baltijas valstu NVO, valsts un akadēmiskā sektora pārstāvji, bet arī attīstības ekonomisti no citām valstīm: Sers Ričards Džollisjs (*Sir Richard Jolly; Institute of Development Studies, Saseksa*), Dess Gaspers (*Des Gasper; Institute of Social Studies, Hāga*) un Gabriele Kēlere (*Gabriele Koehler, Minhene*).

Rīga kā konferences vieta netika izraudzīta nejauši. Latvijas „Pārskats par tautas attīstību 2002./2003.”, kurā cilvēkdrošība tika izvēsta kā priekšnoteikums tautas attīstībai, 2004. gadā tika apbalvots ar ANO balvu par inovāciju — cilvēkdrošības operacionalizēšanu, ieviešot terminu „drošums-pēja”. Patlaban ekonomiskās krīzes apstākļos interese par cilvēkdrošību ir palielinājusies, tāpēc valsts pētījumu programmas ”Nacionālā identitāte” ietvaros tiek realizēts pētnieciskais projekts „Cilvēkdrošība un plurālistiskās identitātes”. Latvijas interesi par cilvēkdrošību pastiprina vēl divi faktori. Pirmkārt, 2015. gadā varētu tikt apstiprināta jaunā globālās attīstības

sadarbības paradigma, kas aizstās līdzšinējos Tūkstošgades attīstības mērķus (TAM). Otrkārt, Latvija 2015. gadā uz pusgadu kļūs par ES Padomes prezidējošo valsti, un tas rada iespēju piedāvāt pasaules debatēm savu skatījumu par attīstības sadarbību un tās nākotni.

Cilvēkdrošība visbiežāk tiek definēta kā „brīvība no bailēm un brīvība no trūkuma” (angliski — *freedom from fear and freedom from want*), tādējādi apvienojot divus nozīmīgus elementus — fizisko drošību un iztikas drošību. Konferencē Māra Šimane, izdevuma „Pārskats par tautas attīstību 2002./2003. gadā” redaktore un LAPAS direktore, stāstīja, ka drošumspēja ir indivīda spēja nezaudēt drošību un drošības sajūtu, kā arī nepieciešamības gadījumā drošību un drošības sajūtu atgūt. Cilvēka spēja justies droši laika gaitā mainās, tomēr, ja indivīds ir pārkāpis „drošības sliekšni”, tad tas spēj izstrādāt sev (un citiem) drošības stratēģijas.

Projekta „Cilvēkdrošība un plurālistiskās identitātes” pētnieki Ivars Ījabs, Iveta Reinholde un Toms Rostoks, kuri pārstāv Latvijas Universitāti, cilvēkdrošību konceptualizēja, valsts un sabiedrības attiecībās uzsverot nepieciešamību rast saskaņu starp indivīda vēlmi, lai valsts darbotos kā indivīda drošības stiprinātājs, un valsts gatavību aizsargāt indivīda drošību ne tikai no ārējiem, bet arī dažādiem iekšējiem apdraudējumiem. Ir būtiski, lai valsts spējas aizsargāt indivīdus un indivīdu vēlmes pēc drošības būtu saskanīgas, tāpēc ir nepieciešams izsekot cilvēkdrošības izmaiņām ekonomikas krīzes apstākļos, lai izprastu, kā ir mainījusies spēja aizsargāt indivīdus un kā indivīdi ir (vai nav) spējuši paši veidot savas drošības stratēģijas.

Profesors Ričards Džollis uzsvēra ES un Latvijas lomu globālās attīstības dienas kārtības noteikšanā. ES dalībvalstis kopā finansē 34-35% ANO budžeta (salīdzinājumam: ASV — 20%), tomēr tās nav radījušas inovatīvas idejas. Gaidāmā TAM paradigmas pārdefinēšana ES paver iespēju kļūt par līderi attīstības diskursa veidošanā. Savukārt Latvijai 2015. gada ES prezidentūras kontekstā vajadzētu domāt arī par to, kā cilvēkdrošības konceptu varētu pārveidot par stabilu pamatu, uz kura balstīt ES kopējo ārpolitiku.

Gabriele Kēlere, ANO rezidējošā pastāvīgā koordinatore Latvijā laikā, kad tika izdots „Pārskats par tautas attīstību”, centās rast atbildi uz jautājumu, vai 2015. gadā TAM paradigma būtu uzskatāma par aizveramu vai padziļināmu un turpināmu. Viņa uzsvēra, ka atbildi uz šo jautājumu jāsniedz attīstības valstīm, taču Latvija ar savu pieredzi un inovāciju kapitālu cilvēkdrošībā var darboties kā pārmaiņu aģents domāšanā par attīstību. G. Kēlere atzīmēja, ka daži no TAM izvirzītajiem uzstādījumiem ir sasniegti

vai piedzīvojuši vērā ņemamus uzlabojumus, toties ir mērķi, kuru sasniegšanā progress bijis mazāks par cerēto.

Patlaban ir uzsāktas attīstības politikas plānotāju diskusijas par to, kas varētu sekot TAM. Viena no iespējām ir „TAM Plus”, kas paredz Tūkstošgades attīstības mērķu ietvara uzlabošanu, iekļaujot tādas tēmas kā nevienlīdzība, klimata pārmaiņas, zaļā ekonomika, konfliktu mazināšana. Cita iespēja ir izvēlēties kādu daudzdimensionālu jēdzienu, kā, piemēram, tautas attīstību, kas aptvertu gan vecos TAM mērķus, gan pievērstos arī citu attīstības problēmu risināšanai. G. Kēlere uzsvēra, ka jauno attīstības paradigmu vismaz daļēji varētu sasaistīt ar cilvēkdrošības konceptu, kas ir plašs un ietver visas TAM jomas, kā arī cilvēktiesības, labu pārvaldību un konflikta, vardarbības un ekoloģiskās degradācijas sekas. Cilvēkdrošība ir aktuāla kā attīstības, tā arī attīstītajās valstīs, turklāt tā ņem vērā ne tikai objektīvos, bet arī subjektīvos drošības un attīstības aspektus. Tādējādi cilvēkdrošība varētu kļūt par „TAM Plus” paradigmas pamatu.

Cilvēkdrošības koncepts dažviet jau tiek veiksmīgi pielietots. Profesors Dess Gaspers stāstīja, ka Japānas attīstības sadarbības politika balstās uz cilvēkdrošības jēdzienu. Japāna iegulda līdzekļus cilvēkdrošības pētniecībā un izmanto šo jēdzienu gan politikas plānošanā, gan īstenošanā, turklāt Japānas Starptautiskās sadarbības aģentūras (*JICA — Japan International Cooperation Agency*) darbība ir balstīta uz 7 cilvēkdrošības principiem.

Konferences dalībnieki bija vienprātis, ka vēl ir daudz jāstrādā, lai cilvēkdrošība kļūtu par vienu no Latvijas prioritātēm ES prezidentūras laikā. Ir jāturpina strādāt gan pie jēdziena operacionalizācijas, gan praktiskās pielietojamības izpētes, un tas prasa ciešu sadarbību starp valsts institūciju pārstāvjiem, nevalstisko sektoru un pētniekiem.

Diskusijās izkristalizējās vairāki veicamie darbi, lai radītu stabilu pamatu cilvēkdrošībai kā vienai no Latvijas prioritātēm 2015. gada ES Padomes prezidentūras kontekstā. Pirmkārt, koncepta pielietojamības meklējumos jārod iespējas atkārtot 2002. gada cilvēkdrošības pētījumu, jo būtu noderīgi salīdzināt ekonomikas izaugsmes un cilvēkdrošības rādītājus ilgākā laika periodā. Atkārtota pētījuma veikšana Latvijā varētu sniegt jaunas zināšanas par cilvēkdrošības izmaiņām dažādos ekonomikas attīstības posmos.

Otrkārt, neraugoties uz to, ka 2002./2003. gada Pārskata par tautas attīstību rezultāti netika izmantoti rīcībpolitiku veidošanā, ir jārada iespējas izmantot cilvēkdrošības jēdzienu dažādu valdības rīcībpolitiku plānošanā, īstenošanā un novērtēšanā.

Treškārt, jāseko līdzī starptautiskajam attīstības diskursam, lai analizētu, vai cilvēkdrošība atbilst nākamās attīstības sadarbības paradigmas uzstādījumiem. Latvijai iespēju robežās vajadzētu piedalīties šajās diskusijās un censties pārliecināt citus aktierus par cilvēkdrošības jēdziena plašo pielietojamību. Ir jācenšas identificēt, kuri attīstības sadarbības kopienas spēlētāji — ANO, ES, Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija, Pasaules Banka u.c. — labprāt redzētu cilvēkdrošības stiprināšanu kā veiksmīgu risinājumu globālajiem izaicinājumiem.

Konferences dalībnieki izveidoja neformālu cilvēkdrošības iniciatīvas grupu „Human Security Initiative 2015”. Šobrīd grupas galvenie uzdevumi ir turpināt darbu pie cilvēkdrošības jēdziena attīstības, cilvēkdrošības situācijas izpētes Latvijā, ar ko patlaban nodarbojas divas pētnieku grupas, un sekot līdzī diskusijām par globālās attīstības sadarbības politikas paradigmas maiņu.

Resurss veiksmīgai Latvijas prezidentūras norisei 2015. gadā

2011. gada 27. maijā notika jauna žurnāla „Latvijas intereses Eiropas Savienībā” pirmā numura prezentācijas pasākums, kurā piedalījās 40 interešenti — politiķi, ierēdņi, NVO pārstāvji un studenti. Žurnāls „Latvijas intereses Eiropas Savienībā” ir analītisks izdevums, kurā savu ekspertīzi Eiropas Savienības jautājumos sniedz ES politikas pētnieki un speciālisti. Žurnāla pirmā numura pamattēma ir Eiropas Savienība pēc Lisabonas līguma: Eiropas Parlamenta ietekmes pieaugums. Tā ietvaros tiek analizētas vairākas Lisabona līgumā paredzētās izmaiņas, sevišķi Eiropas Parlamenta ietekmes pieaugums un nacionālo parlamentu lielāka iesaistīšana lēmumu pieņemšanā ES.

Žurnāla izdošanai veltītajā pasākumā Eiropas Parlamenta Informācijas biroja Latvijā vadītājs **Māris Graudiņš** ievadvārdos pauda viedokli: „Esmu pārliecināts, ka šis izdevums, kas iznāks regulāri, nodrošinās analītisku un kompleksu skatījumu uz norisēm Eiropas Savienībā pēc Lisabonas līguma stāšanās spēkā no Latvijas skatījuma, kas pašlaik Latvijā ļoti trūkst. Šis žurnāls sniegs būtisku ieguldījumu, lai viestu lielāku skaidrību Latvijā par ES vienīgās tiešās vēlēšanās ievēlētās institūcijas — Eiropas Parlamenta — jauno lomu un ietekmi.”

Izdevuma prezentācijas pasākumam veltītajā diskusijā žurnāla zinātniskā redaktore LU profesore **Žaneta Ozoliņa** uzsvēra: „Ceram, ka jaunais

izdevums, kas aizpilda pastāvošo vakuumu ES jautājumu analizē Latvijā, kļūs par informācijas avotu un palīgu gan cilvēkiem, kas regulāri strādā ar ES jautājumiem un padziļināti interesējas par procesiem ES un Latvijas lomu tajos, gan plašākai sabiedrībai, kam ir interese par ES jautājumiem.”

Savukārt Latvijas Ārlietu ministrijas Eiropas Savienības direkcijas vadītāja pienākumu izpildītājs **Juris Štālmeistars** diskusijā minēja: „Ārlietu ministrija redz šo izdevumu kā lielisku iespēju dot papildu informāciju mūsu ministriju ekspertiem, pašvaldību pārstāvjiem un studentiem, kas nākotnē kļūst par uzņēmējiem vai ierēdņiem. Svarīga ir iespēja ne tikai lasīt, ko raksta ārzemju pētnieki un analītiķi, bet nozīmīgi ir arī uzzināt, ko par ES jautājumiem domā mūsu pašu Latvijas speciālisti no Latvijas skatu punkta. Žurnāls palielinās cilvēku informētību, kā arī veicinās mūsu kapacitāti un to cilvēku spējas un zināšanas, kas vadīs Latvijas prezidentūru 2015. gadā. Tas palīdzēs veiksmīgi organizēt Latvijas prezidentūru.”

Latvijas Universitātes Sociālo zinātņu fakultātes docente, Latvijas Politologu biedrības pārstāve **Iveta Reinholde** akcentēja divus aspektus. Pirmkārt, liels izaicinājums žurnāla izdevējiem būs terminoloģijas pielāgošana latviešu valodā, lai jēdzieni angļu valodā tiktu korekti lietoti latviešu valodā. Otrkārt, Iveta Reinholde uzsvēra: „Šis žurnāls iezīmē svarīgu jautājumu, ka darbošanās pie prezidentūras nav tikai Ārlietu ministrijas atbildība un rūpe, bet patiesībā ir plašāks jautājums. Ne tikai Ārlietu ministrijai, bet arī dažādās nozarēs strādājošajiem profesionāļiem un arī citiem cilvēkiem ir jāsaprot, kādas ir viņu iespējas sniegt savu ieguldījumu, lai prezidentūra notiktu pēc iespējas veiksmīgāk, un mēs varētu pārstāvēt savas intereses. Žurnāla uzdevums nākotnē ir sniegt ekspertīzi, sniegt dažādus viedokļus un labas idejas.”

Kopumā diskusijas dalībnieki pozitīvi novērtēja žurnāla iznākšanu un projekta ideju, kā arī novēlēja veiksmi tālāko numuru izdošanā. Diskusijas dalībnieki akcentēja to, ka žurnālam tuvāko gadu laikā būs svarīga loma, lai Latvija veiksmīgi sagatavotos prezidentūrai ES 2015. gada pirmajā pusē. Žurnālā ir svarīgi pievērsties ekonomiskās attīstības jautājumiem ES un nodrošināt analīzi par ES jautājumiem no Latvijas perspektīvas. Vairākkārt izskanēja ieteikums žurnālā ietvert arī kopsavilkumu angļu valodā, lai Latvijas ekspertu vērtējums par ES jautājumiem būtu pieejams arī citu ES dalībvalstu pārstāvjiem.

Žurnālu visi interesenti var bez maksas lejupielādēt EPIB mājas lapā:

www.europarl.lv, portāla „Delfi” sadaļā Morning.lv un portālā www.politika.lv, kā arī tādās interneta vietnēs kā www.am.gov.lv, www.esmaja.lv, www.es.gov.lv un lu.szf.lv.

Latvijas-Krievijas attiecību dinamika kopš Latvijas iestāšanās Eiropas Savienībā un NATO

2011. gada aprīlī nāca klajā pētījums „Latvijas-Krievijas attiecības: dinamika kopš Latvijas iestāšanās Eiropas Savienībā un NATO”, kura autors ir Latvijas Universitātes Sociālo un politisko pētījumu institūta direktors Nils Muižnieks. Pētījumā tiek aplūkots, kā Latvijas kļūšana par Eiropas Savienības un NATO dalībvalsti iespaidoja Latvijas-Krievijas attiecības. Autors šo jautājumu pēta, analizējot Latvijas un Krievijas attiecības militārās drošības, enerģētikas, ekonomisko attiecību un citu nozīmīgu jautājumu kontekstā.

Pētījuma autors raksturo gan svarīgākos notikumus Latvijas-Krievijas attiecībās pirms Latvijas iestāšanās Eiropas Savienībā un NATO, gan arī detalizēti izvērtē Latvijas un Krievijas attiecību dinamiku pēc Latvijas kļūšanas par Eiropas Savienības un NATO dalībvalsti. N. Muižnieks secina, ka Latvijas un Krievijas dialogs gan nacionālajā līmenī, gan arī starp galvaspilsētām ir strauji attīstījies kopš robežlīguma parakstīšanas starp abām valstīm 2007. gadā. Pētījuma noslēgumā tiek izvirzītas rekomendācijas attiecību uzlabošanai starp Latviju un Krieviju.

Pētījuma pilno versiju angļu valodā lasiet:

<http://szf.lu.lv/files/petnieciba/L-R-Relations-gramata.pdf>

Ārlietu dienests Latvijas eksportam — diskusijas par Latvijas uzņēmumu eksporta iespējām

Viena no prioritātēm Latvijas ārlietu dienesta darbībā, veidojot un īstenojot Latvijas ārpolitiku, ir Latvijas ekonomisko interešu realizācija ārvalstīs. Šīs darbības pamatvirzieni ir darbs pie ārvalstu investīciju piesaistes, eksporta veicināšanas un uzņēmēju interešu aizstāvības ārzemēs. Jauninājums, ko veic Ārlietu ministrija kopš 2009. gada, lai veicinātu Latvijas eksportu, ir apaļā galda diskusiju cikls „Ārlietu dienests Latvijas eksportam. Uzņēmēju tikšanās ar Latvijas vēstniekiem”. Šo diskusiju mērķis ir atrast risinājumus Latvijas uzņēmumu eksportspējas palielināšanai un tirgu paplašināšanai, izmantojot Latvijas ārlietu dienesta atbalsta iespējas. Latvijas Republikas Ārlietu ministrija, sadarbojoties ar nozaru asociācijām, 2010. gadā rīkoja 10 šādas diskusijas, aptverot Latvijas vadošās tautsaimniecības nozares — ķīmisko rūpniecību, informācijas tehnoloģijas un telekomunikācijas, tūrisma industriju, mašīnbūvi un metālapstrādi, tranzītu un loģistiku, pārtikas rūpniecību un kokrūpniecību.

Šogad informatīvo apaļā galda diskusiju cikla “Ārlietu dienests Latvijas eksportam” pasākumos pastiprināta uzmanība tiek pievērsta ārlietu dienesta iegūto zināšanu par ekonomiskās attīstības ārvalstīs aktualitātēm nodošanai uzņēmējiem, tautsaimniecības nozaru asociācijām un akadēmiskajām aprindām, lai diskusijās meklētu potenciāli perspektīvas tautsaimniecības attīstības nišas. Šī gada 17. jūnijā Latvijas Ārlietu ministrija sadarbībā ar Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kameru Ārlietu ministrijas Preses konferenču zālē rīkoja kārtējo pasākumu diskusiju cikla “Ārlietu dienests Latvijas eksportam” ietvaros par tēmu „Ķīnas tirgus perspektīva: izaicinājumi un risinājumi”. Šīs diskusijas laikā Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kameras viceprezidents Aigars Rostovskis savā uzrunā uzsvēra: „Jā, Ķīnas tirgus nav viegls, bet citu ES dalībvalstu uzņēmumi Ķīnā strādā veiksmīgi. Latvijas uzņēmumiem ir jādara tas pats.” Latvijas uzņēmumus vairāk interesēties par eksporta iespējām uz Ķīnu mudināja arī Ārlietu ministrijas Ekonomisko attiecību un attīstības sadarbības politikas departamenta direktora pienākumu izpildītāja Inese Birģele, norādot, ka Eiropas Savienība ir lielākais Ķīnas sadarbības tirgus, tādēļ Latvijai jācenšas izmantot visas iespējas, lai izvērstu savu darbību arī lielajā Ķīnas tirgū. Savukārt Eiropas Savienības Mazo un vidējo uzņēmumu centra (*EU SME Centre, China*) direktors Deivids Lavorels (*David Lavorel*) ieteica uzņēmumiem, ienākot Ķīnas tirgū, labi izpētīt, vai produkts ir piemērots Ķīnas vai konkrēta Ķīnas reģiona tirgum, un detalizēti interesēties par potenciālo partneri Ķīnā, kā arī ņemt vērā to, ka Ķīnā ir stingras un specifiskas kvalitātes prasības Ķīnas teritorijā importētām precēm. Eiropas Savienības Intelektuālā īpašuma aizsardzības (IĪTA) Pekinas biroja (*EU IPR Helpdesk Beijing, China*) pārstāvis Filips Džerārds–Folijs (*Philippe Girard-Foley*) informēja, ka IĪTA jautājumiem Ķīnā ir jāvelta liela uzmanība, piemēram, savlaicīgi reģistrējot savu preču zīmi Ķīnā, pirms ir uzsākta produkta tirdzniecība Ķīnas teritorijā, pretējā gadījumā tas var atstāt ilgstošas sekas uz biznesa veiksmīgu attīstību. Lai ienāktu Ķīnas milzīgajā tirgū, ir nepieciešamas specifiskas zināšanas par to, kā virzīt savu produktu Ķīnas tirgū, kā dibināt uzņēmumu un kā to veiksmīgi organizēt. To nosaka Ķīnas atšķirīgās tradīcijas, specifiskais tiesiskais ietvars un īpatnēja biznesa kultūra.

Vairāk par diskusiju ciklu „Ārlietu dienests Latvijas eksportam” lasiet:

<http://www.mfa.gov.lv/lv/Arpolitika/Ekonomiskas-attiecibas/Vestniecibu-atbalsts/>

Eiropas vēstures muzejs Briselē

2014. gadā Briselē tiks atvērts Eiropas vēstures muzejs jeb Eiropas vēstures māja, kura mērķis būs „padziļināt jebkuras Eiropas iedzīvotāju paaudzes zināšanas par kontinenta vēsturi, tā veicinot labāku izpratni par Eiropas attīstību mūsdienās un nākotnē”. Muzeja izveides idejas ierosinātājs ir bijušais Eiropas Parlamenta priekšsēdētājs Hanss-Gerts Poterings, kurš 2007. gadā, ierosinot uzsākt muzeja veidošanu, izteicās: „Vēlos ierosināt radīt vietu atmiņām un nākotnei — vietu Eiropas idejas tālākai izaugsmei. Es vēlos ierosināt izveidot Eiropas vēsturei veltītu muzeju. Tam jāklūst par vietu, kurā glabāt mūsu atmiņas par Eiropas pagātņi un pūliņiem panākt Eiropas apvienošanu un kura vienlaikus būtu atvērta visiem pašreizējiem un nākamajiem Eiropas Savienības pilsoņiem, lai turpinātu veidot Eiropas identitāti”.

Pēc idejas ierosināšanas to izvērtēja Eiropas Parlamenta Prezidijs, kas iniciatīvu veidot Eiropas vēsturei veltītu muzeju vienbalsīgi novērtēja atziņīgi un izveidoja ekspertu komisiju, kuras uzdevums bija izstrādāt Eiropas vēstures muzeja koncepciju. Šīs komisijas sastāvā darbojās deviņi locekļi — vēsturnieki un muzeju speciālisti no dažādām Eiropas valstīm. Briselē notika vairākas darba sanāksmes, kuru laikā komisijas locekļi izstrādāja šo koncepciju, kas tika vienbalsīgi apstiprināta 2008. gada 15. septembrī.

2011. gada sākumā konkursa kārtībā tika izveidota un savu darbu uzsāka ekspertu-vēsturnieku muzeja speciālistu darba grupa, kas muzeja koncepciju īsteno reālajā dzīvē. Šīs akadēmiskās darba grupas sastāvā ietilpst arī Latvijas pārstāvis Raivis Simansons, kurš pilda asistenta pienākumus. 2011. gadā notiek darbs pie Eiropas vēstures mājas muzeoloģiskā koncepta izstrādes un darbs pie pastāvīgās ekspozīcijas satura. Pēc Eiropas Parlamenta Komunikāciju ģenerāldirektorāta sniegtās informācijas, muzeja izveides projekta budžets 2011. gadam ir 2,5 miljoni eiro, kas galvenokārt tiek izlietoti pirmo soļu īstenošanai saistībā ar Eiropas vēstures mājas vajadzībām piešķirtās ēkas renovācijas darbiem.

Jaunveidojamajā Eiropas vēstures muzejā vislielāko uzmanību ir plānots veltīt 20. gadsimta vēsturei un Eiropas integrācijas vēsturei. Eiropas vēstures muzeja koncepcijā definēts, ka muzejs jāveido kā mūsdienīgs izstāžu, dokumentācijas un informācijas centrs. Tajā būs gan pastāvīgā ekspozīcija, gan īstermiņa izstādes, gan arī ceļojošās izstādes, kas ietvers dažādas publikācijas, daudzveidīgus pasākumus un izglītības programmas dažādām paaudzēm visās oficiālajās Eiropas Savienības valodās. Liela daļa materiālu

apskatei būs pieejami arī internetā izvietotajā virtuālajā muzejā. Ekspozīcijas atspoguļos dažādus skatījumus un interpretācijas par vēsturi, tādā veidā kļūstot par vietu pārdomām un diskusijām.

Jaunveidojamā muzeja ēka ir izvēlēta blakus Eiropas Parlamentam, taču tā jāpārbūvē muzeja vajadzībām. Ekspozīcijas gan gādās muzejs pats, gan īslaicīgi eksponēs dalībvalstu muzeju piedāvājumu. Ikdienas darbā muzeja izveides procesu uzrauga un konsultē pie Eiropas Parlamenta izveidotā Akadēmiskā komiteja, kurā daudzu Eiropā autoritatīvu vēsturnieku vidū darbojas arī Latvijas Nacionālā vēstures muzeja direktora vietniece krājuma darbā Anita Meinarte.

Vairāk par šo tēmu lasiet:

Eiropas Vēstures muzeja koncepcija un pamatprincipi. Brisele: Ekspertu Komisija, 2008.
http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/dv/745/745721/745721_lv.pdf

Akadēmiskās ekspertīzes izmantošana politikas veidošanā

Līdz ar globālo finanšu un ekonomisko krīzi visur pasaulē, sevišķi Ziemeļamerikas valstīs un daudzās Eiropas Savienības dalībvalstīs, ir spēcīgi pastiprinājusies diskusija par akadēmiskajā vidē tapušo zināšanu lietderību un izmantošanu. Sociālajās zinātnēs šī diskusija ir saistīta ar atziņām, ka sociālo zinātņu ietvaros tapušie pētījumi tiek maz pielietoti politikas veidošanā un tradicionālais akadēmiskās ekspertīzes avots — rakstītie pētījumi — ir mazefektīvs veids, kā zinātniekiem nodot zināšanas politikas veidotājiem (politiķiem un ierēdņiem).

Tajā pašā laikā daudzi pētījumi par zināšanu utilizāciju jeb izmantošanu apliecina, ka politikas veidotāji lēmumu pieņemšanā ņem vērā rakstītus pētījumus (rakstus, grāmatas, pārskatus). Piemēram, profesors politikas zinātnē Džons Herds (*John A. Hird*), pētot situāciju ASV, secina, ka sociālās zinātnes un rīcībpolitiku pētījumi ietekmē politikas veidošanu, bet šajā procesā svarīga nozīme ietekmes nodrošināšanā ir starpniecībai, ko nodrošina politikas pētniecības organizācijas jeb domnīcas (*think tanks*) un citas personas un organizācijas, kas apstrādā un nodod informāciju politikas veidotājiem¹. Zinātniekiem, kuri cer ietekmēt politikas veidošanu, ir jāap-

¹ Hird J. A. The Study and Use of Policy Research in State Legislatures. In: *International Regional Science Review*, 2009, vol. 32, Number 4, p. 523.

zinās, ka publikācijas vienas pašas diez vai būtiski ietekmēs politikas veidotājus. Zinātniekiem un politikas veidotājiem ir nepieciešami papildu pasākumi, lai tiktu veidota labāka saikne starp zināšanām un varu. Šie papildu pasākumi ir saistīti ar tādu aktivitāšu veikšanu, kas veicina dialoga un komunikācijas uzlabošanu starp politikas veidotājiem un zinātniekiem. Turklāt svarīgi ir apzināties, ka politikas veidotājiem ir nepieciešami ne tikai ar faktiem piesātināti materiāli, bet arī prognozes par gaidāmajām problēmām, viegli lasāmi kopsavilkumi un rekomendācijas no veiktajiem pētījumiem, kā arī analīze un salīdzinājumi, kā citas valstis realizē politikas pasākumus un uzlabo valdības sniegumu. Dati un viedokļi ir labi pieejami, bet piemērota, detalizēta un labi pamatota politikas analīze diemžēl ne.

Bieži vien tiek uzskatīts, ka politikas zinātniekiem nav jāpiedalās politiskajā procesā, bet Džozefs Najs (*Joseph S. Nye*), neskatoties uz to, uzsver, ka akadēmiķiem ir normatīva rakstura pienākums palīdzēt uzlabot rīcībpolitiku risinājumus, ja viņi ir spējīgi to darīt². Šo mudinājumu apstiprina arī ASV Politikas zinātnes asociācijas prezidents Roberts Patnems (*Robert D. Putnam*), kurš savā runā „Politikas zinātnes sabiedriskā loma” 2002. gadā minēja, ka mūsdienās politikas zinātnieku atbildība ir ne tikai veikt tiešos ar savu profesiju saistītos akadēmiskos uzdevumus, bet politikas zinātniekiem ir arī pienākums iesaistīties aktuālajā politiskajā diskusijā, publiski paužot savu pētījumu rezultātus un veicot darbības, kas mudina iedzīvotājus būt efektīviem pilsoņiem un aktīviem politikas dalībniekiem³.

Mūsdienās pastāv centieni mazināt plaisu starp „divām kopienām” — akadēmiķiem un politikas veidotājiem. Šajā procesā bieži tiek aizmirsta domnīcu straujā izaugsme un politikas analītiķu pieplūdums valdībā, kas ir uzskatāmi par tiltu plaisas mazināšanai⁴. 21. gadsimtā būtisks pozitīvs solis uz priekšu ir universitāšu iniciatīva izvietot savus pētījumus internetā, izveidojot tam speciālu interneta mājas lapu vai izvietojot pētījumus savā interneta vietnē, bet šo procesu ierobežo intelektuālā īpašuma aizsardzības normas,

² King G., Schlozman K. L., Nie N. H. *The Future of Political Science*. New York and London: Routledge, 2009. pp. 252.-253.

³ Putnam Robert D. APSA Presidential Address: The Public Role of Political Science. 2003. <http://www.apsanet.org/media/PDFs/PresidentialAddresses/2002AddrPUTNAM.pdf> (Amerikas Politikas zinātnes asociācijas mājas lapa; aplūkota 16.06.2011.).

⁴ Hird J. A. The Study and Use of Policy Research in State Legislatures. In: *International Science Review*, 2009, vol. 32, Number 4, p.525.

kas ļauj izdevniecībām aizliegt pētniekiem publicēt savus pētījumus brīvai pieejai internetā. Likumdevēji un likumdošanā iesaistītais personāls bieži pieņem svarīgus politiskus lēmumus bez piekļuves visaktuālākajiem politikas un struktūrpolitiku pētījumiem, tādēļ pieejamības palielināšana pētījumiem ir ārkārtīgi svarīga. Labāka pieeja pētījumiem potenciāli uzlabo politikas veidošanas kvalitāti, tomēr joprojām tiek uzskatīts, ka politikas pētījumi ir nepietiekami pieejami politikas veidotājiem.

Svarīgi ir apzināties, ka ne-valdības politikas ekspertu vidū zinātnieki no universitātēm nav vienīgie eksperti politikas ideju ekspertīzes vidē, jo blakus viņiem kā eksperti publiskajā telpā (piemēram, medijos) uzstājas arī eksperti no domnīcām, bijušie politiķi un ierēdņi, žurnālisti, ekonomisti, kā arī dažādi analītiķi un konsultanti. Ekspertu elite ir daudzveidīga, un tās uzdevums ir sniegt drošas un uzticamas atbildes uz aktuālās politikas jautājumiem, stāstot patiesību par esošo situāciju valstī un ārzemēs. Piemēram, televīzijā ASV 20. gadsimta 80.-to gadu beigās akadēmiķi bija tikai ceturtie biežāk aicinātie eksperti politikas komentēšanā, bet visbiežāk aicinātie eksperti bija domnīcu pārstāvji, dažādi analītiķi un konsultanti, kā arī bijušie politiķi un ierēdņi⁵. ASV īpatnība ir tā, ka sociālo zinātņu akadēmiķi aktīvi darbojas domnīcās un to ietvaros veic aktuālās politikas analīzi. 2007. gadā un 2008. gadā domnīcu eksperti ASV medijos bija citēti bieži. Pārliciecināši visvairāk citētais politikas pētniecības centrs 2008. gadā ASV bija *The Brook- ing Institution* (2166 reizes)⁶. Salīdzinot 2007. gadu un 2008. gadu, ASV ir samazinājies kopējais domnīcu ekspertu citēšanas reižu skaits, kas ir manāms drukātajos medijos, bet ne televīzijā, kā arī ir pieaudzis pieprasījums pēc to domnīcu ekspertīzes, kas specializējas ekonomikas jautājumos. Kopumā ir novērojams, ka ASV ir ciešāka saikne starp akadēmisko vidi un politikas veidotājiem, nekā tas ir Eiropas valstīs, jo ASV ir daudz vairāk domnīcu, un politiskajā vidē ir lielāks pieprasījums pēc politikas analīzes pētījumiem⁷.

⁵ Gellner W. The Politics of Policy "Political Think Tanks" and Their Markets in the U.S.—Institutional Environment. In: Presidential Studies Quarterly, 1995, vol. 25, No.3, p.506.

⁶ Dolny M. *Right Ebbs, Left Gains as Media "Experts": Think tank balance still skews right.* <http://www.fair.org/index.php?page=3857> ("Fair" mājas lapa; aplūkota 02.04.2011.).

⁷ *The Academia and Foreign Policy Making: Bridging the Gap.* Copenhagen: Danish Institute for International Studies, DIIS Working Paper, 2011. p. 15.

Tehnoloģiskie jauninājumi 21. gadsimtā ievērojami ir ietekmējuši ekspertīzes dabu, jo „ekspertīzes” nozīme ir paplašināta, izmantojot blogus, interneta vietnes, dažādus atvērtas piekļuves resursus, un tas rada izaicinājumu politikas analīzei, valdībai un tradicionālajiem medijiem. Plašākā nozīmē šis izmaiņas izaicina ierasto izpratni par ekspertīzi, ko raksturo kvalifikācija (grāds), profesionālās asociācijas un zinātne, jo faktiski ikviens var dot savu pienesumu un darboties līdzī politikajā diskusijā.

Tādējādi 21. gadsimtā sociālās zinātnes izjūt spiedienu vairāk iesaistīties politikajās diskusijās, un arī paši zinātnieki izprot nepieciešamību uzņemties lielāku atbildību par politiskā procesa kvalitāti valstī, bet šīs aktivitātes ierobežo daudzie akadēmiskie pienākumi un mainīgā politikas veidotāju interese par politikas pētījumiem. Arī Latvijā, piemēram, zinātnieki ārpolitikas jomā apzinās, ka viņu rīcībā esošās zināšanas var būt noderīgas politikas uzlabošanā un ka viņiem vajadzētu vairāk laika veltīt aktuālo rīcībpolitiku ietvaros esošās problemātikas pētniecībai, bet politikas veidotāju pieprasījums pēc ārpolitikas ekspertīzes un pētījumiem Latvijā ir rets un neregulārs⁸. Nepieciešamību tuvināt divas kopienas — politikas veidotājus un ekspertus no akadēmiskās vides — nosaka vairāki apstākļi. Pirmkārt, labākas abpusējas mijiedarbības rezultātā uzlabojas politisko lēmumu kvalitāte, un zinātnieki vairāk nodarbojas ar pētījumiem, kas ir izmantojami politikas veidošanā. Otrkārt, labāka komunikācija starp politikas veidotājiem un zinātniekiem veicina zināšanu un informācijas apmaiņu starp abām iesaistītajām pusēm, sekmējot akadēmiskajā vidē tapušo pētījumu izmantošanu politikas veidošanā.

---

⁸ Rostoks T. *Par ārpolitikas ekspertīzi Latvijā*. Rīga: Latvijas Ārpolitikas institūts, 15.02.2011. <http://www.liia.lv/blogs/2-uncategorised/25> (Latvijas Ārpolitikas institūta mājas lapa).

Eiropas Parlamenta Informācijas birojs Latvijā

Eiropas Parlamenta (EP) informācijas biroji atrodas visās ES dalībvalstu galvaspilsētās, tai skaitā arī Rīgā. EP Informācijas biroju uzdevums ir palīdzēt vairāk uzzināt par Eiropas Parlamentu, kas ir vienīgā ES institūcija, kuru tiešās vēlēšanās ievēl dalībvalstu vēlētajī.

Eiropas Parlamenta Informācijas birojs Latvijā:

- informē sabiedrību par Eiropas Parlamentu un tā darbību;
- veicina informācijas apmaiņu ar plašsaziņas līdzekļiem par EP darbu, apspriežamiem un pieņemtiem dokumentiem;
- regulāri organizē Latvijas žurnālistu vizītes uz Briseli un/vai Strasbūru; lai viņi varētu sekot Latvijai aktuālu jautājumu virzībai EP plenārsesijās un informēt par to sabiedrību;
- veicina iedzīvotāju kontaktus ar Latvijas deputātiem EP;
- organizē un atbalsta ar EP darbību saistītus seminārus, konferences, diskusijas un pasākumus plašai sabiedrībai;
- sagatavo un izplata publikācijas par EP un
- palīdz ikvienam saņemt informāciju par EP.

Vairāk par Eiropas Parlamenta Informācijas biroju Latvijā:

<http://www.europarl.lv/view/lv/index.html>

LATVIJAS INTERESES EIROPAS SAVIENĪBĀ